

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 19.

Onsdagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollen för den 13 och den 15 innevarande månad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Första kammarens protokoll 1918. Nr 19.

Punkterna 24 och 25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

*Anslag till
kemisk-växt-
biologiska an-
stalten inom
Norrbottens
län.*

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t under punkt 34 av förvarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit hade utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt, att riksdagen måtte såsom bidrag till underhåll av kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnades till anstaltens underhåll med sammanlagt minst 10,950 kronor — å extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 18,200 kronor.

Herr Hellström: Herr talman, mina herrar! Förra året ingingo styrelserna för kemisk-växtbiologiska anstalten, svenska mosskulturföreningen och Sveriges utsädesförening till Kungl. Maj:t med begäran om erhållande av ökat anslag för år 1919. Mosskulturföreningen och kemisk-växtbiologiska anstalten hemställde därvid om ökning i anslaget, föranledd av nu rådande dyrtidsförhållanden. Ökningen var avsedd dels att täcka stegrade kostnader för driften i allmänhet, dels ock att bereda tjänstemännen någon löneförbättring.

Då detta ärende kom till lantbruksstyrelsen, behandlades det mycket välvilligt av denna. Styrelsen framhöll nämligen, att dessa tjänstemän sannolikt skulle behöva denna förbättring redan under år 1918 och att den sålunda borde utgå på vanligt sätt såsom dyrtidstillägg för det löpande året. Däremot skulle ett dyrtidstillägg för år 1919 ej komma att behandlas förrän vid 1919 års riksdag. Detta gjorde, att det belopp, som av dessa styrelser beräknats såsom löneförbättring åt tjänstemännen, helt enkelt blev avdraget ifrån det belopp, som föreslogs för år 1919, och i stället hemställdes det, att det

skulle lämnas dyrtidstillägg för år 1918. När frågan kom till Kungl. Maj:t, gick Kungl. Maj:t på det av lantbruksstyrelsen framställda förslaget.

Nu har emellertid riksdagen principiellt uttalat sig emot att lämna några dyrtidstillägg till dylika statsunderstödda anstalter och därigenom har bortfallit den förhoppning, som styrelserna för ifrågasvarande anstalter haft därom, att staten skulle komma att lämna krigstidstillägg åt tjänstemännen. Men inte nog med detta, att tjänstemännen på det sättet blevo berövade möjligheten att få krigstidstillägg, utan de hava också, därigenom att Kungl. Maj:t utbröt denna post för år 1919, blivit berövade möjligheten att kunna få en mycket välbehöfvlig löneförbättring.

Nu är det alldeles givet, att riksdagens beslut i fråga om krigstidstilläggen icke kan avse frågan om beredande av en dylik löneförbättring i de fall, där det visat sig, att lönerna äro för låga. Jag ber att i detta avseende få erinra om lärarna vid de statsunderstödda privatskolorna, från vilken frågas behandling ett prejudikat just härstammar. Där anförde det särskilda utskottet såsom motivering, varför dessa lärare icke kunde få krigstidstillägg, att riksdagen för år 1918 hade beviljat dem tillägg till tillfällig löneförbättring av 300 kronor och att detta lönetillägg för år 1919 föreslagits till dubbla beloppet. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att i en punkt, som kammaren nyss behandlat, nämligen frågan om anslag till lantbruksskolorna, är också beräknat en förbättring av lönerna till lärarekrafterna för år 1919. Det är sålunda tydligt, att då riksdagen tagit avstånd från att bereda något anslag till krigstidstillägg, den därmed icke tagit avstånd från möjligheten att bereda någon löneförbättring. Om nu emellertid frågan avgöres, såsom den nu föreligger, så är det mycket sannolikt, att Kungl. Maj:t sedan riksdagen fattat sitt beslut och efter Kungl. Maj:ts i huvudtiteln gjorda uttalande, skall anse sig förhindrad att komma med något förslag om ytterligare tillägg för år 1919.

Jag ber därför att få värdsamt hemställa, om icke första kammaren skulle vilja besluta att återremittera denna punkt — det samma gäller även om den nästföljande — till jordbruksutskottet, så att detta utskott kunde bli i tillfälle att från lantbruksstyrelsen inhämta det yttrande i frågan, som nu icke blivit avgivet utan blev undanskjutet på grund därav, att lantbruksstyrelsen utgick från, att dessa tjänstemän skulle kunna få krigstidstillägg. Jag ber på grund härav, herr talman, att få anhålla, att kammaren ville besluta att till jordbruksutskottet återremittera den nu föreliggande punkten.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! På skäl, som den siste ärade talaren anförde ber jag att få instämma i hans yrkande.

Herr statsrådet Petersson: Herr talman! Det förhåller sig verkligen så, som herr Hellström sade, att Kungl. Maj:t vid äskandet

Anslag till kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län.
(Forts.)

*Anslag till
kemisk-växt-
biologiska an-
stalten inom
Norrbottens
län.
(Ports.)*

av medel för detta ändamål drog ifrån ett belopp, som var beräknat att tillgodose behovet av löneförbättring eller krigstidstillägg och som var beräknat efter en procentsats av 15 %, tror jag. När frågan behandlades inför Kungl. Maj:t, yttrade jag för min del: »Vidare bör, då frågan om krigstidstillägg till med bidrag av statsmedel avlönade eller hos statsunderstödda institutioner anställda befattningshavare bör bedömas i ett sammanhang och jag har för avsikt att särskilt anmäla frågan härom till Kungl. Maj:ts prövning, o. s. v.» Denna min avsikt, som jag då uttalade, lär nu icke kunna resultera i något annat än att svaret på de framställningar, som äro gjorda från dylika institutioner om krigstidstillägg, måste bli avstyrkande just på grund av den hållning riksdagen intagit beträffande krigstidstillägg till andra än statens befattningshavare.

Med anledning härav har jag givetvis ingenting att invända emot, utan ser mycket gärna, att riksdagen beviljar det frånräknade beloppet och därigenom sätter vederbörande i tillfälle att få den ifrågasatta löneförbättringen.

Herr H a m m a r s k j ö l d: Herr talman! Jag har ingenting att tillägga utöver vad de föregående talarna yttrat, men vill dock be att få livligt instämma i yrkandet om återremiss.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att rörande nu föredragna punkt annat yrkande ej förekommit än att punkten skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Understöd åt
svenska moss-
kulturföre-
ningen.*

Punkten 36.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t under punkt 35 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte till understöd åt svenska mosskulturforeningen å extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 70,000 kronor.

Herr H e l l s t r ö m: Herr talman! På samma skäl, som jag nyss anført, ber jag att få hemställa, att kammaren ville till jordbruksutskottet återremittera även denna punkt.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr tal-
mannen yttrade, att i fråga om förevarande punkt endast yrkats, att punkten skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet

i denna punkt hemställt samt vidare på punktens återförvisning till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Understöd åt svenska mosskulturföreningen.
(Forts.)

Punkterna 37—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43 och 44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 45 och 46.

Lades till handlingarna.

Punkterna 47—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkten 55.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 56.

Lades till handlingarna.

Punkterna 57—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Punkterna 83—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 93 och 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—98.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 99—105.

Lades till handlingarna.

Punkterna 106—120.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 121.

Lades till handlingarna.

Punkten 122.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 123—126.

Lades till handlingarna.

Punkterna 127—129.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 130 och 131.

Lades till handlingarna.

Punkterna 132 och 133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27 och 28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 29 och 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 35—38.

Lades till handlingarna.

Punkten 39.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkten 45.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse med andra kammarens talman det sammanträde, som, på sätt förut meddelats, vore bestämt att hållas torsdagen den 4 nästinstundande april och vid vilket gemensamma omröstningar skulle anställas, komme att taga sin början kl. 2 e. m.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om arbetstidens längd inom vissa arbetsområden samt fastställande av maximalarbetstid m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om angivande
av postadress
i firmaanmäl-
ningar till
handels-
registret.*

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen angående handelsregister, firma och prokura.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte med anledning av en inom andra kammaren av herr *Anderson* i Knapasjö väckt motion, nr 208, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riks-

dagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura, att anmälan om firma till handelsregistret skulle upplaga jämväl firmainnehavarens postadress samt att, därest postadressen ändrades, anmälan därom skulle så fort ske kunde, göras i den ordning, som stadgats för anmälan om firma.

Om angivande av postadress i firmaanmälningar till handelsregistret.
(Forts.)

Greve Spens: I detta ärende har jag inom utskottet velat ha en något annorlunda och utförligare motivering och även en ändring i klämmens formulering, men då jag härutinnan blivit överröstad inom utskottet och jag ansett frågan för obetydlig för att anteckna reservation mot utskottets beslut, så ber jag nu för att fritaga mig från utlåtandets formulering att, utan att framställa något yrkande, få till protokollet yttra några ord, vilka måhända även kunna tjäna till någon ledning vid den utredning i ärendet, som väl kommer att företagas.

I såväl motionen som utskottets utlåtande föreslås, att enskilda näringsidkares anmälan om firma till handelsregistret skall upptaga — utom kommunen där rörelsens huvudkontor eller, om anmälan avser avdelningskontor, detta är beläget — jämväl firmans postadress.

Skyldighet att anmäla postadress föreligger, såsom utskottet anfört, redan nu för aktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och solidariska bankbolag, men sådan skyldighet åligger icke ekonomisk förening, vilket utskottet enligt min mening även bort angiva, samt vanliga handelsbolag och enskilda näringsidkare.

Utskottet har nu avfattat sitt utlåtande så att alla handelsbolag och enskilda näringsidkare såväl å landsbygden som i städerna böra i sina firmaanmälningar upptaga postadressen, vilken sedan skall tillsammans med anmälan i övrigt kungöras i Posttidningen och i en ortstidning. Vad städerna beträffar, vilka hava särskilda handelsregister, synes mig anmälan om postadress onödig, ty det har icke varit utskottets mening, såvitt jag fattat den att gatunummer skall anmälas. Detta vore ock opraktiskt, ty detta skulle leda till att om en handelsrörelse flyttades från en gård till en annan i staden, skulle ny anmälan behöva göras till registret och detta ju föranleda kostnader. Redan nu äro kostnaderna för kungörelserna om firmaanmälningarna så stora, att justitieombudsmannen för två år sedan skrivit till Kungl. Maj:t och föreslagit en höjring av registeringsavgifterna, med vilka statens kostnader för firmornas kungörande skola täckas, och redan införandet av postadressen vid första anmälningen föranleder ju någon ökad kostnad.

Jag är ej heller fullt säker på, att icke befogade invändningar kunna göras mot, att såväl kommunens namn som postadressen skola intagas i firmaanmälningen. Av samma skäl borde ju även ekonomiska föreningar vid registrering anmäla postadress.

Vid alla dessa förhållanden har jag ansett, att utskottet bort använda en något försiktigare formulering av utlåtandets kläm

Om angivande av postadress i firmanämningar till handelsregistret. (Forts.) och däri hemställa att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida icke sådan ändring borde vidtagas i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister firma och prokura, att anmälan om firma till handelsregistret skulle, utom vad angår stad, upptaga jämväl firmainnehavarens postadress, samt, där så finnes lämpligt, för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Jag gör emellertid, som sagt, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag för täckande av viss förlust; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 31 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1919 i vad angår jordbruksärendena.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Lades till handlingarna.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 31 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1918 i vad angår jordbruksärenden.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—5.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om lantmannaskolors förseende med jordbruk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av understöd av statsmedel åt s. k. hembygds-körer.

Utskottets hemställan bifölls.

nr 5, i anledning av väckta motioner dels angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om utsträckt undervisning i barnavård för kvinnor, dels ock angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om statsunderstöd åt vissa barnavårdsanstalter och andra företag.

Utskottets hemställan bifölls;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

nr 6, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om Sveriges biblioteksväsende på visst område.

Utskottets hemställan bifölls;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4 i anledning av väckta motioner om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen;

nr 5, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa hänseenden av förordningen om landsting m. m.; och

nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beräknande av röstvärdet enligt kommunalförfattningarna för skattskyldig, vars beskattningsbara inkomst blivit vid beviljningstaxeringen år 1918 av viss anledning nedsatt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stad-gade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner dels om ändring i § 28 regeringsformen, dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i §§ 4 och 28 regeringsformen.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 306, hade herr *Engberg* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i regeringsformens § 28, att dess sjunde punkt finge följande lydelse: »Till prästerligt ämbete kan endast den utnännas, som bekänner den rena evangeliska läran».

Vidare hade till utskottet hänvisats en inom andra kammaren väckt motion, nr 309, av herr *Möller* m. fl., vilka hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av §§ 4 och 28 regeringsformen, att orden »av rena evangeliska läran» i § 4 utginge, och att § 28 bringades i överensstämmelse med denna ändring.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det fäcktes Kungl. Maj:t låta utreda, i vilken utsträckning villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran skulle kunna bortfalla för de ämbeten och tjänster, som omnämndes i §§ 4 och 28 regeringsformen, och till riksdagen inkomma med de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Clason*, *Bellinder* och *von Geijer*, greve *Alexander Hamilton* samt herrar *Meurling*, *Olsson* i Broberg och *Sundberg*, vilka på anförda skäl hemställt om avslag på motionerna;

dels ock av herrar *von Mentzer* och *Räf*, vilka av särskilt andragna orsaker ävensom av de skäl, som anförts i den av herr *Clason* m. fl. framlagda reservationen, hemställt om avslag å motionerna.

Herr *Clason*: Herr greve och talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, hava nio ledamöter av utskottet avgivit reservation mot utskottets betänkande, och jag skall med anledning därav be att få yttra några ord.

De föreliggande motionerna böra, som vi antyda i vår reservation, icke ses isolerade utan, som de verkligen äro, såsom ett led i

en hel knippa motioner, vilka väckts vid denna riksdag och allesamman gå ut på en aktion mot det hävdvunna förhållandet mellan kyrka och stat i vårt land. I denna knippa finns dessutom motioner exempelvis om avskaffande av domkapitlens överinseende över folkskoleseminarierna, om avskaffande av katekesläsningen i skolorna, även av Luthers lilla katekes, och dess ersättande med undervisning i sedelära, om borttagande överhuvud av undervisning i kristendom och dess ersättande med konfessionslös religionsundervisning och till sist och konsekventast om upplösande av sambandet mellan stat och kyrka. Det är delvis samma motionärer med någon variation av ordningen mellan namnen, som stå under motionerna. I regel hava de gått till andra utskott, men ett par hava kommit till konstitutionsutskottet, och allesammans äro som sagt led i en och samma aktion.

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stad-gade villkoret att tillöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

Vad då angår de motioner, som nu äro före, så riktar den ena motionen sig mot statsrådets skyldighet att tillhöra statsreligionen, den andra mot religionslärares skyldighet i samma hänseende. Vi reserveranter hava av flera skäl icke kunnat vara med om någotdera förslaget. Vi anse det självklart, att så länge Konungen skall tillhöra statskyrkan, bör detsamma också gälla om dem, som i vissa fall kunna och måste träda i hans ställe, nämligen statsråden. I vissa fall skola de samfällt föra regeringen i hans ställe; i andra skola åtskilliga av dem utgöra tillförordnad regering; sådan inträffar mycket ofta, och då får det ena statsrådet den ena gången och det andra statsrådet den andra gången deltaga i regeringen. I båda fallen kunna naturligtvis förekomma frågor, som på det mest direkta sätt röra kyrkan: utnämningar, religiösa lagstiftningsfrågor, administrativa frågor av vikt för kyrkan och religionsundervisningen o. s. v. Det är enligt vår mening fullkomligt orimligt, att dessa mål skulle avgöras av främmande trosbekännare. Eller vad tror man, att en främmande kyrka, exempelvis en katolsk kyrka, skulle säga, om man skulle föreskriva, att dess styrelse skulle utövas eller kunna utövas av protestanter, reformerta eller judar? Eller om man rörande ett judiskt religionssamfund ville föreskriva, att dess styrelse skulle utövas av en kristen? Men lika orimligt är det enligt vår uppfattning, att ställa så till att den svenska kyrkans ärenden skulle kunna avgöras av främmande trosbekännare.

Jag anser för övrigt, att samma skäl också gälla beträffande de vanliga regeringsärendenas handläggning i statsrådet, nämligen för så vitt statsråden skola vara närvarande vid deras avgörande och giva sina råd. I viktigare fall gäller ju detta samtliga statsråd. Den, som skall giva råd, måste också utöva inflytande. Jag frågar än en gång: Tror man, att någon främmande kyrka skulle låta sig nöja med att dess styrelse skulle utövas under direkt inverkan och medverkan av personer, som tillhörde ett helt annat religionssamfund?

På samma sätt förhåller det sig naturligtvis med kravet, att ur § 28 regeringsformen skall uteslutas den nu förekommande fordran på att de som hava den svenska statens uppdrag att meddela under-

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stad-gade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

visning i kristendom vid statens läroanstalter skola bekänna sig till den rena evangeliska läran, att dessa således skulle få vara främmande trosbekännare. Det ligger enligt vår uppfattning ingenting annat än den allra enklaste billighet och rättvisa i grundlagsbudet, att de, som skola meddela en sådan undervisning, också skola tillhöra den bekännelse, för vars främjande denna undervisning är inrättad. Jag återgår även här till mitt nyss anförda exempel: Skulle det vara lämpligt, om en jude eller en katolik, en buddhist eller någon annan sattes att undervisa i kristendom i de svenska statens läroanstalter, som staten har inrättat för att där skall lämnas undervisning i den evangeliska kristendomen?

Då säger man: Men detta hindrar ju, att personer av främmande trosbekännelser erhålla dessa ämbeten. Ja, visst gör det det, men det finns ingenting som tvingar dem att söka eller eftersträva dessa ämbeten, och jag begriper för övrigt icke, huru de kunna vilja eftersträva sådana ämbeten. Här som annorstädes måste väl givetvis gälla, att ämbetena äro till för det statsintresse, som skall främjas, icke för den persons skull, som skulle vilja träda in i det.

Detta om de mera formella sidorna av saken. De äro alldeles tillräckliga för vårt avslagsyrkande. Vi hava dessutom påpekat, att riksdagen i en skrivelse av år 1909 begärt en utredning rörande vissa av närgränsande förhållanden, under vilken utredning man sålunda skulle kunna taga hänsyn till dessa spörsmål, om det befines lämpligt.

Djupare sett gäller givetvis hela denna fråga, om man vill eller icke vill, att den svenska staten fortfarande skall hålla på att undervisning och fostran i evangelisk kristendom skall främjas av staten. Vi reser vanter se denna sak så, att det är till gagn och välsignelse för den svenska staten och för alla de medborgare, som tillhöra henne, så länge hon söker hålla fast därvid. Därigenom har åt Sveriges folk av våra föregångare givits en förmån, som man icke skall kasta bort. Det första budet i vår allra äldsta kända lag, den äldre Västgötalagen, hade följande lydelse: »Kristus är först i vår lag.» Man ville därigenom sätta honom så att säga på den främsta platsen i statslivet och kulturlivet och framför allt hylla och följa honom. Jag skulle vilja säga, att vi ännu icke på långt när i vårt statsliv hava lyckats fylla ut hela det innehåll, som ligger i detta program. Men de strävanden, som griots i den vägen under gångna århundraden och som för närvarande göras, hava visat sig så välsignelsebringande för staten och för de enskilda, att vi sannerligen icke hava skäl att slopa eller rubba det programmet. Men det skulle vi göra, om vi bidroge till att göra den svenska staten religionslös eller konfessionslös eller till att sätta in främmande trosbekännare i den svenska kyrkans stvrelse.

Jag tror mig härmed hava anført tillräckliga skäl för att motivera mitt avslagsyrkande. Jag yrkar avslag på motionerna och på utskottets skrivelseförslag.

Herr von Mentzer: Herr greve och talman, mina herrar!

Det är ganska egendomligt, att det i dessa dagar blir ungefär tio år sedan jag hörde konung Oscar II uttala ett verkligt kungsord. Han yttrade nämligen den 7 april 1908 (om jag ej missminner mig) till en deputation, som då uppvaktade honom de väl minnesvärda och väl beaktansvärda orden: »Den som söker bygga staten på annan grund än kristendomen, bygger på lösan sand».

Nu göres här flera anlopp mot denna statens grund. I spetsen för dessa anlopp gå tvenne motionärer, herrar Engberg och Möller, vilkas motioner av utskottet kallas för herr Engbergs motion och herr Möllers motion. De hava emellertid underskrivit varandras motioner, och dessa äro väl sålunda att räkna såsom ett sammanhängande par.

De understöljas från denna kammare genom en motion av herr Olof Olsson m. fl. Herr Olof Olssons motion går ut på att vi skulle söka få en konfessionslös undervisning i skolorna. Denna motion har han väsentligen stött på tvenne, som han tror, mycket mäktiga faktorer. Den ena av dessa är vad han kallar det sunda förnuftet, och den andra vad han kallar den vetenskapliga forskningen.

Det är icke första gången, som det s. k. sunda förnuftet har förts fram på detta sätt. Jag skall icke stanna vid mer än ett enda tillfälle, vilket jag dock anser vara väl värt att framhållas i denna stund. Vi känna alla, hurusom i senare hälften av 1700-talet uppträdde en man vid namn Voltaire, som med återopande av det sunda förnuftet under jubel från den stora allmänheten förklarade, att det efter 100 år icke skulle finnas andra spår av kristendomen än sådana, som förvarades i historiska muséer. Hur gick det med hans spådom? Ja, kanske herrarna förlåta mig, om jag inskränker mig till ett enda litet belysande exempel, som jag tycker är ganska talande i detta fall. Jag skall be att få erinra om att år 1855 stiftades Kristliga föreningens av unga män världsförbund. Detta förbund hade sin första konferens år 1858 i Genève. Därvid gjorde deltagarna en utflykt till ett berg. När de kommo dit, påvisade en av medlemmarna i K. F. U. M., att där i berget fanns på ett ställe djupt inristade orden: »Voltaire 1758». Under dessa ord inristades: »Kristliga föreningen av unga män 1858». Hur var det, hade kristendomen försvunnit i de historiska urkunderna? Nej, kristendomen hade vuxit, tagit gestalt i en skara unga män, som stodo färdiga att giva allt för det som de höllo dyrbarast och det som de sålunda höllo för dyrbarast var just kristendomen. Den föreningen har väl sedan fört en tynande tillvaro? Nej, det är icke farligt därmed. Efter de underrättelser jag nyligen fått från mycket sakkunnigt håll, räknar förbundet för närvarande 8.977 föreningar med 1.271,609 medlemmar i ett 40-tal länder.

Denna det s. k. sunda förnufts och den så kallade vetenskapliga forskningens tro, att kristendomen i sinom tid skulle tillhöra de historiska muséerna, illustreras vidare, om man drager fram ett par andra saker. Man vet, att bibeln, den urkund, som bär fram den kristna livsåskådningen, år 1804 var spridd på 40 levande språk. Har den spridningen måhända sedermera gått tillbaka eller framåt,

Om borttagande av det för beklådande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

*Om borttagen-
de av det för-
beklädande av
vissa stats-
tjänster stad-
gade villkoret
att tillhöra den
rena evange-
liska läran.
(Forts.)*

har den boken haft nederlag eller segertåg i världen? Ja, jag skall endast be att få erinra om den siffran, att denna bok nu är spridd på omkring 550 levande språk. Missionen skulle väl också hava gått under, om denna spådom varit riktig, att kristendomen snart endast skulle tillhöra de historiska museerna. Hur är det med missionen? Den var i början av 1800-talet så oansenlig, att det icke ens fanus någon statistik över den. Men enligt en uppsats, som var i fjor intagen i den i Leipzig utgivna allmänna missionstidskriften, finns det för närvarande 412 missionsorganisationer, som driva verksamhet, samt 20.903 manliga och kvinnliga missionärer ute i hednäländerna, som arbeta för denna, som det sagts, utdöende kristendom. Jag skall ytterligare endast nämna, att dessa organisationers inkomst enligt samma tidskrift för ett år voro 145,540,000 kronor. Så gick det med deras spådom, som ville skruda sig i det sunda förnuftets mantel och talade så stora ord för 100 år sedan.

Det återstår den vetenskapliga forskningen. Jag vill visst icke bestrida, att det finns mycken ärlig och vördnadsvärd vetenskaplig forskning, vilken vi hava att akta på det allra högsta. Men när denna vetenskapliga forskning går in på sådana områden, att den stöter emot Kristus och kristendomen, då drager jag dess värde starkt i tvivelsmål.

I fråga om den rena evangeliska läran skall jag bara be att få erinra om ett faktum. Det var en gång som hela den teologiska vetenskapliga forskningen i stort sett var ense om en viss lära. Jag vet icke, hur många andliga, huru många biskopar, ärkebiskopar och kardinaler, som voro anslutna till den. Men så framträdde en man, som ställde sig på den rena evangeliska lärans ståndpunkt. Vi känna av historien, huru denna sedermera har utvecklats sig. Det har visat sig, var sanningen låg, och det är sanningen, som segrar. Det är sanningen, som vi skola hylla, därest vi vilja behålla friheten.

Men det är icke endast vissa personer, som nu gå i têtén för dessa anlopp mot kristendomen. De hava bundsförvanter. Här kommer säkerligen snart en talare att uppträda, som säger: Ja, det är alldeles riktigt. Kristus och kristendomen vilja vi erkänna, dess segertåg och dess segerkraft vilja vi icke förneka, men vi vilja hava bort de gamla judiska fablerna, vi vilja hava bort de antikverade dogmerna. Det är vad vi vilja ha bort. Vi vilja ha en kristendoms-kunskap, men vi vilja hava den inskränkt till ett urval ur bibeln, omfattande vad vi själva finna passa för oss. Vid det urvalet vilja vi då — det står uttryckligen i en motion bland dem som nyss av herr Clason omnämndes — ha bort sådant, som till exempel dogmen om Kristi gudom. Ja, beträffande den dogmen vill jag ansluta mig till vad ofta har upprepats, att antingen var Kristus en bedragare eller också var han Gud.

Men dessa, som jag ville kalla dem, banérförare hava även andra bundsförvanter. De hava märkligt nog bundsförvanter bland dem, som äro missionsvänner. Till dessa skall jag dock tillåta mig att framställa några frågor: Låta ni ej leda eder av kyrkopo-

litiska mer än kristliga bevekelsegrunder? Är det rätt att sätta de kyrkopolitiska synpunkterna framför de kristliga? Dömes icke detta handlingssätt av den kristna åskådningen såsom otillbörligt partisinne? Kan och bör icke även den, som intager en annan kyrkopolitisk ståndpunkt än den statskyrkliga, glädjas över att Kristus förkunnas för barnen, även om det sker av statens organ?

Sedan jag tillätit mig att sålunda något taga i skärskådande den grupp, som nu gör ett anlopp mot kristendomen, skall jag be att få övergå till utskottet och dess utlåtande.

Utskottet säger, att det delar den meningen, att bestämmelsen om statsrådets ledamöters konfession varken ur principiell eller praktisk synpunkt kan försvaras. Om vi då till att börja med fästa oss vid principerna, må jag säga, att det synes mig, som om motionärerna vore tämligen ense om en princip, som de uttrycka med ett enda ord: religionsfrihet. De mena, att det är den enskilda människans rätt att hava den religion, som hon levat sig till, men där stanna de. Efter min tanke är det en ensidig syn på saken. De bortse från att det finns en juridisk person, som också har rätt till religionsfrihet. Denna juridiska person är staten. Staten har rätt och plikt att likaväl som den enskilde vara trogen mot den religion, som den i sin historia har levat sig till.

I fråga om de praktiska synpunkterna håller utskottet också före, att det skulle vara synnerligen opraktiskt, att vi här i Sverige icke kunna tillgodogöra oss alla krafter, som finnas inom landet. Utskottet menar, att det är oriktigt, att om en person, som icke tillhör den evangeliska läran, i övrigt har utmärkta kvalifikationer, staten icke får göra sig till godo hans kvalifikationer. Den frågan var uppe redan när detta ärende senast förekom här i kammaren, och då besvarades denna anmärkning mycket riktigt av herr Kjellén med den enkla frågan, huruvida det har visat sig en sådan brist på aspiranter till de platser, det här är fråga om, att vi behöva fästa så stort avseende vid denna sak. Jag delar helt och hållet den tanke, som sålunda då uttalades.

Jag skall i detta sammanhang endast be att få påpeka, huru- som i den bok angående folkräkningen, som vi för ett par dagar sedan fingo utdelad bland oss, finnes uppgivet, att samtliga främmande trosbekännare i vårt land år 1910 icke uppgingo till fler än 24,690 personer. Av dessa personer är det endast en del, som beröras av bestämmelsen om statsrådets trosbekännelse, ty som jag sedan skall närmare framhålla, uteslutas därigenom endast de, som icke tillhöra den svenska statskyrkan. Av dem, som äro av främmande trosbekännelse, är det ju, åtminstone av de större grupperna, endast metodister, romerska katoliker och den mosaiska församlingens medlemmar, som icke tillhöra statskyrkan. De övriga grupperna uppgå ju var och en för sig till ett visst antal. Dessa 24,690 personer utgöra icke en halv procent av Sveriges alla invånare. Är det då ett så obegripligt stort praktiskt behov, att staten skulle för denna halva procent offra den religionsfrihet, som staten

Om borttagande av det för beklåtande av vissa stats-tjänster stad-gade villkoret att tillhöra den rena evange-liska läran.

(Forts.)

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

efter min tanke har rätt och plikt att iakttaga? Det kan jag icke tro.

Då det är fråga om det praktiska, få vi vidare lov att se efter, huru dessa lagbud tillämpas i praktiken.

Det är ju allmänt känt, att enligt gällande praxis fordras det formellt icke mer än att en person, som är ifrågasatt till en plats av det slag, som vi nu här tala om, skall tillhöra svenska statskyrkan. I formellt hänseende fordras icke något annat.

(Forts.)

Nu säga ju somliga av motionärerna, att fordras det icke mer än detta, då är det ju en dårskap, då borde ju sådant bort. Jo, det fordras nog mera. När staten antager personer i nu ifrågasvarande befattningar, så har den, utan att på något sätt inlåta sig i något slags pinsamt förhör eller undersökning om deras övertygelse eller personliga ställning, dock det anspråket, att de skola i sin tjänstutövning tillgodose den rena evangeliska läran. Och det är nog där, som skon klämmer, då det nu kommer fram sådana allvarsamma krav, som de föreliggande. Ty det är det, som man vill bli fri ifrån.

När utskottet har sagt, att det av principiella och praktiska skäl ställer sig välvilligt emot motionärerna, så måste jag således av de grunder, som jag har nämnt, säga, att jag av principiella och praktiska skäl påyrkar avslag å motionerna.

Jag skulle här endast vilja tillägga, att utskottet i sin iver att tala i den riktning, som utskottet vill, kommer bland annat med en sådan sats som denna, som jag icke vill skall stå oemotsagd, nämligen att stadgandet om att lärare, isynnerhet folkskollärare och seminarielärare, skola bekänna den rena evangeliska läran, är så mycket mindre på sin plats som undervisning i kristendomsämnet utgör endast en mindre del av de till tjänsten hörande uppgifterna. Kristendomsämnet utgör ingalunda en mindre del av de ämnen, vari undervisning meddelas. Visst har man försökt att inskränka det, så att det får så kort tid som möjligt. Det är försök i samma riktning, som de vi nu se uppenbara sig i motionerna, men även om det lyckas, så är det dock kvalitativt till sitt innehåll visst icke någon mindre del av den undervisning, som barnen få. Det är av grundläggande, djupt allvarlig betydelse.

Nu äro, som jag har försökt att framhålla, personer av olika åskådningar ense om att vilja taga bort vissa stadganden, men det går icke bara att taga bort, utan man skall också sätta något annat i stället, och det skall då vara något bättre. Vad är då det bättre som bjudes? Ja, det kan man ju anföra åtskilliga exempel på. Men ett exempel är det, som motionären, herr Enberg, har framburit i vissa artiklar i »Socialdemokraten», där han har förkunnat, att den gammalsocialism, för vilken han vill göra sig till en ung riddersman, icke uppställer religionen som en privatsak, utan den säger, att religionen är en det allmännas sak, en statsangelägenhet. Och hurudan religion är det han då vill ha? Jo, han ställer sig troget i anslutning till den gamla Marxska materialistiska åskådningen, läran om den materialistiska historietvecklingen. Denna åskådning är i sin grund

av materialistisk färg, den är rent gudsförnekande. Det är den moralundervisning, som han vill sätta i stället.

Vi ha en annan grupp, som har anslutit sig till dessa, som vilja taga bort kristendomens och den rena evangeliska lärans ställning i de fall varom här är fråga. Den vill också sätta en annan morallära i stället. En av dess förkämpar, herr von Zweigbergk, förkunnade en gång i denna kammare, hurudan hans moral var. Ifråga om tidningarna sade han, att det är något för den svenska pressen väsentligt om man skulle åstadkomma ett ingrepp i dess rätt att fritt röra sig med annonser, i det att hela dess ekonomiska underlag då berördes. Det viktigaste i den moralen är det, som man tror vara det mest bärande, det ekonomiska underlaget. I det sammanhanget förkunnade han, att om man t. ex. skulle påyrka, att tidningarna icke finge innehålla annonser om preventivmedel, så vore sådant att vitmena griften, och däri låge ett slags fariseism, som man kunde ägna en föraklig axelryckning. Vilja vi utbyta den kristna moralen mot någon av dessa moraler, så må vi ju följa motionärerna på deras väg.

Jag skall till sist säga, att när jag tagit del av dessa motioner och dessa yrkanden, så har jag stannat inför en bild. Jag var en gång gäst i en familj. Familjefadern satt i sitt rum, och hans lilla fyra-å femåriga gosse sprang där och lekte. Så frågade pojken, om han fick lyfta på än det ena och än det andra. Stolen fick han icke lyfta, bordet, åtskilliga prydnader och värdefulla saker fick han icke heller röra. Men så kom pojken till det stora skåpet, som innehöll ett digert bibliotek, och han frågade: »Får jag lyfta det?» »Ja», sade fadern. Fadern var övertygad om att pojken icke kunde lyfta det, icke kunde rubba det. Men säkert är, att man kan sätta ifråga huruvida ifall det hade lyckats pojken att rubba skåpet, det icke skulle ha kunnat hända att skåpet krossat pojken.

Herr talman, jag yrkar avslag på såväl motionerna, som utskottets hemställan.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Den sak, som det här gäller, kan naturligtvis trasslas till. Om man drar fram en del grundlagsparagrafer och om man drar in sådant, som egentligen har mycket litet med saken att skaffa, så kan man naturligtvis ge den sken av att vara en mycket farlig historia som har farliga konsekvenser. Men annars är saken skäligen enkel. Och den ligger så här: vi ha så småningom sökt åstadkomma en religiös likställighet de olika medborgarna emellan, vi ha sökt ordna det så, att de inte ska taxeras efter sin trosbekännelse. Men i ett par grundlagsparagrafer ha vi lämnat kvar vissa skyddsområden — så att säga — för den rena evangeliska läran. I § 28 regeringsformen gäller det de prästerliga ämbetena, det gäller sådana tjänster, »varmed är förenat åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap», och det gäller de utländska män, som Konungen kan kalla till olika slags lärarebefattningar. I § 4 regeringsformen gäller det statsråden. Dessutom stadgar regerings-

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

formen, att den rena evangeliska läran kräves för dem, vilka »såsom domare eller innehavare av annan tjänst deltaga i handläggning eller avgörande av fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan».

Nu ha ett par motionärer framhållit, att allt det där har sina sidor. De ha velat reservera den rena evangeliska läran uteslutande åt de prästerliga ämbetena, och konstitutionsutskottet har på grund därav hemställt, att Kungl. Maj:t skulle få utreda »i vilken utsträckning villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran må kunna bortfalla» för vissa ämbeten och tjänster. Mot detta säga reservanerna, att det är alldeles omöjligt, ty eftersom Konungen tillhör den rena evangeliska läran, så måste statsråden tillhöra denna lära. Och skulle utskottet få sin vilja fram, så skulle detta rubba förhållandet mellan kyrkan och staten. Detta är huvudfiguren i bevisföringen. Men kring denna sluter sig som ett slags dekorativa ornament en del andra förmenanden, som jag först lite skall belysa.

Herr Clason och hans medreservanter säga, att ett bifall till motionärernas förslag och till utskottets utlåtande skulle innebära en fullständig sekularisering av undervisningen i kristendom, och denna sekularisering skulle för resten inte vara i överensstämmelse med vårt folks uppfattning i dessa frågor. Jag vill i detta sammanhang inte alls ge mig in på kristendomsundervisningen. Jag har ju, som herr von Mentzer erinrade, motionerat i denna, och vi få så småningom en debatt om saken. Men vid riksdagsmannavalen i fjol avgåvos för den allmänna uppfattning, som herr Clason representerar — således inte i dessa frågor men för den allmänna uppfattningen — i runt tal 244,000 röster. För den allmänna uppfattning, som utskottsmajoriteten representerar, avgavs det samtidigt 491,000 röster. Detta är siffror, som jag för min del tycker böra kunna hjälpa en att litet förstå, hur det ligger.

Herr von Mentzer säger, att våra förfäder i landets samhällsordning »åt oss överlämnat ett stort och härligt arv», och »den dyrbaraste klenoden i detta arv är den rena evangeliska läran». Om denna bild kan man säga, att trots det, att den handlar om ädelstenar, så ligger det ändå inte någon vidare glans över den. En grundlagsparagraf är ju en i hög grad timlig företeelse. Den rena evangeliska läran däremot har — efter vad herr von Mentzer själv upprepade gånger sagt — visat sig bestå genom tiderna. Hur skulle då en förändring av denna lilla grundlagsparagraf kunna åstadkomma den minsta lilla rispa i denna klenod?

Innan jag ger mig in på de överväganden, som lett till utskottets hemställan, böra två frågor besvaras. För det första: vad menas med den rena evangeliska läran? Och för det andra: vad menas med att bekänna den rena evangeliska läran? Jag dristar mig verkligen tro, att de flesta av denna kammarens ledamöter sväva i en intressant okunnighet om vad som menas med den rena evangeliska läran. Och det är inte alls att undra på, ty de av oss, som här i denna kammare år 1913 fingo taga del av biskop Bergqvists

interpellation och den debatt, som följde på denna interpellation, fingo åtminstone klarhet i *en* sak, nämligen däri, att inte ens våra kyrkomöten i denna sak ha kunnat ena sig om en bestämd uppfattning. Och detta gäller inte bara kvantiteten, om jag får använda ett sådant talesätt, utan också om kvaliteten. Skola vi ovillkorligen tro på de schmalkaldiska artiklarna exempelvis, eller skola vi inte ovillkorligen tro på dem? Skola vi tro på varenda bokstav i de tre symbola, eller skall en del betraktas som centrum, en annan del som periferi, och vad skall betraktas som det ena, och vad skall betraktas som det andra?

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.
(Forts.)

Det är nödvändigt att känna till denna konturlöshet för att man rätt skall kunna värdera de svar, som falla på den andra frågan. Ty vad menas med att bekänna den rena evangeliska läran? I § 28 regeringsformen stadgas ju, att till vissa tjänster kan endast den utnämnas, som bekänner sig till den rena evangeliska läran; och här börjar egentligen på riktigt allvar det spörsmål, som nu sysselsätter oss. Det svar, som ligger närmast, är väl det, att den, som bekänner sig till denna lära, han bör väl hålla för sant det som innehålles i den svenska kyrkans bekännelseskriter. Om detta är riktigt, då är det klart, att vid en tävlan exempelvis om en teologisk professur just detta blir huvudsaken. All annan kompetens blir därvidlag en bisak. Men då är det också klart, att allt tal om vetenskaplig forskning och vetenskaplig forskningsfrihet på detta område är rent nonsens, ty denna forskning skulle ju aldrig få lov att komma till mer än ett enda resultat, nämligen att den rena evangeliska läran är den rena evangeliska läran, därför att den är den rena evangeliska läran, och att detta en gång för alla fastslagits som det högsta på Uppsala möte år 1593. Sedan den stunden är den religiösa utvecklingen i vårt land avslutad. Punkt. Det förefaller mig, som om det skulle vara alldeles onödigt att ha professorer till så'nt. Jag tycker för min del, att det skulle kunna räcka med en anslagstavla.

Det är väl dessa konsekvenser som ha gjort, att man letat sig fram till en annan tolkning. Denna »bekännelse» skulle då inte innebära någonting annat än en formell anslutning till kyrkan, d. v. s. att vara kyrkskriven rätt och slätt. På det sättet bli vi allesammans trohjärtade lutheraner. Om nu detta är riktigt, då är det stadgande, som finnes i § 28, inte bara onödigt, utan det är till på köpet både farligt och fientligt, ty då kan det, som utskottet säger, i verkligheten leda dithän, »att personer, som av samvetsbetänkligheter föranletts att utträda ur kyrkan, försättas i en mindre gynnad ställning än de, som, ehuru helt främmande för kyrkans åskådning, kvarstanna i densamma».

I § 4 regeringsformen stadgas, att våra statsråd skola vara av den rena evangeliska läran. Mycket kända händelser göra det uppenbart, att i detta fall kan det inte menas någonting annat än att vara kyrkskriven. Men då är det också uppenbart, att denna passus kan strykas, ty den garanterar ingenting. Den risken finnes alltid, att vi vid Konungens rådsbord kunna få personer, som ha

*Om borttagen-
de av det för
beklädande av
vissa stats-
tjänster stad-
gade villkoret
att tillhöra den
rena evange-
liska läran.*

(Forts.)

en annan faktisk tro än den rena evangeliska läran. Både religionsvården och religionsundervisningen och befördringarna inom kyrkan kunna mycket väl, som saken nu en gång ligger, handhavas av personer, som stå alldeles främmande för det athanasianska symbolum, och det förefaller mig därför, som om det ur många synpunkter skulle vara en klok handling att stryka den där kyrkskrivningen som statsrådsqualifikation.

När nu reservanterna förklara, att detta är alldeles omöjligt, därför att Konungen är statskyrkans överhuvud, då förstår jag inte riktigt deras tankegång. De måtte röra sig i en egendomlig, om jag så får säga, nyplatonisk uppfattning om förhållandet mellan Konungen och statsråden. Konungen måtte betraktas som någon slags religiös urkälla, från vilken statsrådsledamöterna i sin tur äro en slags utstrålningar. Men i verkligheten är det ju inte på det viset. Konungens personliga religiösa tro spelar i detta sammanhang en mycket liten roll. Den är egentligen likgiltig. Ty när helst Konungen träder i funktion, så sker det ju genom statsråden; han så att säga färgas genom dessa. Han ter sig följaktligen mycket olika, allt efter som vi ha konservativa eller liberala eller socialdemokratiska statsråd. Genom en högerregering ter han sig för mig så där tämligen — låt mig säga — mörklagd, genom en liberal-socialistisk regering såsom nu förefaller han genast litet mer rödlätt, men livets friska röda färg skulle han enligt mitt förmenande först få genom en något mera socialdemokratisk regering. Reservanternas argumentering lider dessutom av en annan svaghet. Det ser nämligen ut, som om de menade, att därest man ströke stadgandet i §§ 4 och 28, skulle man få statsråd av en sämre religiös kvalitet än vi haft hitintills. Ja, jag undrar, om man inte nästan tror, att vi skulle kunna få rena fetischdyrkare. Jag vill inte på något sätt värdesätta de olika trosbekännelserna, men så mycket vill jag i alla fall säga, att det är en verklig förvillelse att tro, att anhängare av den augsburgska bekännelsen skulle vara det högsta märket på den där marknaden.

Jag antydde i början, att detta utskottsbetänkande är en länk i en lång kedja. Varje länk i denna kedja har inneburit en ny garanti för att medborgarna skola stå likställda, oberoende av deras trosbekännelse. Hur vi människor lägga vår uppfattning om de yttersta tingen, är en djupt personlig sak, och ibland kultiverade människor brukar inte den ene på det området förhäva sig över den andre. Det är på grund därav, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E k m a n. K a r l J o h a n: Ehuru jag tillhör det utskott, som har behandlat förevarande motioner, har jag icke inom utskottet deltagit i handläggningen av desamma, men jag skall i allt fall tillåta mig att med några korta ord beröra min principiella ställning, särskilt till frågan om 4 § regeringsformen.

I spetsen för vår författning, i de första paragraferna i regeringsformen, har ställts det stadgandet, att Konungen och hans råd-

givar skola vara av den rena evangeliska läran. Den tanke, som ligger därbakom, är densamma, som redan i 1634 års regeringsform i dess första paragraf uttrycktes med orden, att enighet i religionen och den rätta gudstjänsten är den kraftigaste grundval för ett lovligt, samdräktigt och varaktigt regemente. Eller med andra ord, kristendomen är den grundval, på vilken vårt samhälle vilar och på vilken dess lagstiftning, dess institutioner och inrättningar och hela dess samfundsliv under århundraden ha varit uppbyggda. Liksom folket känner sig ett med sin lagstiftning och med sina samfundsordningar, icke vill tåla främmande lagstiftningar, icke vill tåla främmande inrättningar och institutioner, så vill folket också känna sig vara ett med sina ledare, med dem som stå i spetsen för detsamma. Det torde knappt finnas något folk, där förbindelsen mellan kyrka och stat, mellan kristendom och folkliv, har varit mera innerlig och obruten än hos vårt folk i gängna tider. På senaste tider har dock en ändring börjat inträda. Under medlet av förra århundradet uppstod en remna mellan statskyrklighet och frikyrklighet, och den har sedermera utvidgat sig och kommit att bliva en klyfta mellan kristendom och antikristendom. Sedan dess hava anloppen blivit allt kraftigare icke blott mot kyrkan och vår kristliga tro utan även och framför allt mot det förhållandet, att i allmänhet vårt samfundsliv, vårt statsliv, vilar på kristlig grund. Man vill göra gällande, att kristendomen är en privatsak, och att staten eller samhället icke bör såsom sådant med kristendomen hava något att skaffa. Frukterna av ett sådant borteliminerande av kristendomen från vårt offentliga liv, från det allmänna samfundslivet, har börjat mer och mer träda i dagen. Det är en hänsynslös själviskhet, ett hänsynslöst maktbegär, ett hänsynslöst jäktande efter penningar och efter njutningar; allt ont i hjärtat väljer upp i vårt samfundsliv, i mån som de återhållande krafterna försvagas.

Envar, som erkänner över sig en gudomlig makt, vet, att om en brytning mellan honom och hans Gud uppstår, så orsakar det i hans inre en oro, en ångest som icke kan stillas av än så lysande fördelar ute i världen. På samma sätt förhåller det sig med ett folks förhållande till sin Gud. Blir där en ränna, orsakas därav i hjärtana en oro, i folksjälen en ångest, en otillfredsställelse, som icke kan stillas, även om de yttre villkoren bliva aldrig så lysande. Då står folket vid en skiljeväg. Det gäller att vända om; eller ock kommer utvecklingen att fortgå i riktning mot fördärvet. Det kan hända, att bildningen, att förfiningen stiger, att rikedomen ökas, att de materiella levnadsvillkoren förbättras, men icke desto mindre är det säkert, att folket går ett olycksöde till mötes, ty kärnan är maskstungen, den sedliga hållningen borta. Vi hava bevittnat detta i våra inbördes strider. Från äldre tider minnas vi kampen på det kyrkliga området. Där rådde ett hat, en bitterhet, en misstro, som blev allt starkare och starkare; man talade å ena sidan om statskyrkan såsom ett Babel, som det gällde att lämna, som en sköka, med vilken man icke fick besmitta sig, man talade om det av stenmjöl bakade bröd, som bjöds i stenkyrkan. På samma sätt misskändes och miss-

Om borttagande av det för bekländande av vissa stats-tjänster stadgule villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Porta.)

Om borttagen-
de av det för
beklädande av
vissa stats-
tjänster stad-
gade villkoret
att tillhöra den
rena evange-
liska läran.

(Forts.)

tänkliggjordes från andra sidan ofta även det bästa inom de frikyrk-
liga rörelserna.

Se vi på striderna inom det sociala livet, så hava vi ju en när-
liggande erfarenhet av huru bittra de hava varit, huru de hava upp-
eggat lidelserna och hatet. Och övergå vi till de politiska strider,
som vi stå mitt uppe i, så tror jag, att man kan säga, att sällan eller
aldrig ha motsättningarna varit så skarpa, som de nu äro, och utslat-
get av det gift, som samhällskroppen tydligen har insupit, så i ögon-
nen fallande som nu. Det är en sorglig utveckling.

Jag skall tillåta mig i detta sammanhang att i förbigående be-
röra en sak, som angår mig personligen. Den finska petitionen har
i dessa dagar återigen genom krigsministrernas senaste anförande bragts
på tal. Jag har skrivit denna petition; jag har rannsakat mitt inre
och jag vet, att bakom densamma icke har legat någon annan tanke
än den, som är i petitionens ordalag uttryckt. *Ingen har rättighet
att bakom denna petition inlägga någon annan tanke.*

Under dessa strider på olika områden, på det religiösa, det
sociala och det politiska området, hava förlöpningar på både ett och
annat håll ägt rum; dock nu mer än någonsin. Folklivet är icke hel-
ler vad det förr har varit, under tider då kristendom och statsliv voro
närmare förenade. Men det finnes dock, så länge vi hava kristen-
domen, *en källa till rening och förnelse*, och det är en angelägen-
het av den allra största vikt, att man icke täpper till denna källa,
att man icke avskär det band, som existerar mellan Gud och folket.
Ett av de mest framträdande uttrycken för detta samband äro just
dessa stadganden i regeringsformen, som man nu angriper. Det kan
vara sant, att utvecklingen i vårt land för tillfället har kommit där-
hän, att det kan synas, som om det uppkommit en omotsvarighet
mellan folklivet nu och dessa stadganden i regeringsformen. Men min
tro är, att detta förhållande är övergående; att det svenska folket
dock i djupet av sitt medvetande känner och vill upprätthålla sam-
bandet mellan kristendomen och folklivet, och att det skulle vara ett
brott mot det svenska folket att avskära detta samband. Men det är
just detta som sker i ganska väsentlig mån, i fall man skulle bifalla
vad utskottet har föreslagit.

Det är på dessa grunder, herr greve och talman, som jag icke
kan annat än ansluta mig till herr Clasons avslagsyrkande.

Jag vill tillägga att, då man frams'äller den ifrågasatta ändrin-
gen såsom ett sanningskrav, så utgår man uteslutande från den en-
skilde individens ståndpunkt. Det kan så vara, att en eller annan,
som skulle passa till ett statsrådsämbete eller till en lärarbefat'ning,
kan känna grundlagens ifrågavarande bud såsom ett tvång. Men
det är icke den enskilde individens intresse det här gäller att till-
varataga. Det gäller folkets djupt kända behov att det skall existera
en verklig inre gemensamhet mellan folket självt sådant det innerst
är och dess ledare och föregångsmän. Det är detta som är det vik-
tiga; och därför som sagt ber jag att få instämma i herr Clasons av-
slagsyrkande.

Herr Høllberg: Jag hörde av den lilla nyansering, med vilken herr talmannen uppropade mitt namn, att han ansåg det något olämpligt att jag uppträder, men såsom ledamot av utskotts-majoriteten skall jag dock tillåta mig att säga ett par ord.

Det förefaller mig, mina herrar, som om de svenska lordernas kammare under den senaste timmen mer gjort intryck av en religiös konventikel. Vi ha här hört flera talare uppstå och vitna om sin religiösa övertygelse på ett i och för sig mycket vackert och tilltalande sätt — jag känner uppriktig respekt för varje människa, som är fylld av en verklig inre övertygelse. Men när jag hört alla dessa framställningar om kristendomens stora betydelse o. s. v., har jag frågat mig själv: vad har egentligen detta med föreliggande fråga att göra? Om jag bara håller mig till vad den senaste ärade talaren yttrade: huru sorgligt det för närvarande står till i vårt land, huru otillfredsställande det är på det politiska området, huru maktlystnad och njutningslystnad och allt möjligt ont frodas här i landet, måste jag fråga mig själv: hur kan detta vara möjligt, när vi *hava* dessa bestämmelser som man så varmt försvarade? Jag kan också vända om frågan: tror den ärade talaren att detta förhållande skulle i minsta mån förändras, om vi ströke bort dessa bestämmelser? Man kan väl icke vara så blind, om man försöker se förhållandena sådana de i verkligheten äro, att man icke ser, att vad som åstadkommes genom dessa bestämmelser endast är ett rent sken och ingenting annat. Om exempelvis en lärare skall uppfylla fordringen att tillhöra den rena evangeliska läran, så innebär väl den omständigheten att han är kyrkoskriven, såsom tillhörande denna lära — utskottets förste talsman har redan framhållit detta — icke den allra minsta garanti för att han omfattar den övertygelse, som är uttryckt i denna lära. Det tror väl ingen av denna kammares ledamöter. Jag antager, att de flesta av oss äro evangeliskt kristna efter kyrkoboken, men jag är alldeles övertygad, att om var och en skulle uttala sin religiösa övertygelse fritt ur hjärtat, skulle det befinnas, att det här råder en mycket brokig blandning av religiösa uppfattningar. Det är mig därför omöjligt att se, att dessa bestämmelser åstadkomma något annat än skenväsen och ett visst hyckleri. De kunna i vissa fall också leda till andra odiösa konsekvenser, såsom t. ex. när en lärare tillåtit sig att uttala sin verkliga mening och den icke precis sammanfaller i religiöst avseende med den, som han enligt kyrkoläran skulle bekänna, och detta ger anledning till, låt vara visserligen en svag men dock en mycket otrevlig upprepning av de gamla kättareförföljelserna, såsom vi sett flera gånger i fråga om folkskollärare. Eller, för att taga ett annat exempel, som gäller statsrådets renlärighet: Den förste talaren här i dag utvecklade, vilka konsekvenser det skulle *hava*, om man icke hade renläriga statsråd: kyrkans angelägenheter skulle då kunna behandlas av personer, som icke bekände hennes lära o. s. v. Det är förunderligt att man kan föra detta tal, då man har ett så färskt exempel på, huru en person genom en enkel kyrkoskrivningsåtgärd kan bli kvalificerad för att på ett för herr Clason tillfreds-

Om borttagande av det för beklådande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

Om borttagen-
de av det för
beklädande av
vissa stats-
tjänster stad-
gade villkoret
att tillhöra den
rena evange-
liska läran.

(Forts.)

ställande sätt handlägga kyrkliga angelägenheter. Måste man icke vara överens om att häruti ligger en förskräcklig humbug, med respekt till sägandes? Min övertygelse är, att en bestämd förändring i den riktning utskottsmajoriteten påyrkar icke skulle ha någon annan konsekvens än att man bleve kvitt en bestämmelse, som tillhör ett fullkomligt annat skede än vårt, ett skede då religionsfrihet icke alls existerade här i landet. Det är en ren 1600-talslämning, såsom herr Ekman nyss mycket riktigt framhöll, som vi härvidlag hava att göra med. Underligt, att man inte förstår, att den inte tillhör vår tid. Men den kan föranleda sådana tragikomiska historier, som jag nyss åsyftat. Icke vill väl någon här påstå, att exempelvis i Danmark råder ett sämre förhållande mellan religion och samhälle än i vårt land, fast man där icke har någon liknande bestämmelse? Eller i England, som ofta brukar anföras såsom ett mycket religiöst land? Där ha exempelvis såsom bekant judar suttit i ministären. Icke har detta medfört någon förändring i förhållandet mellan människornas religiösa åskådning och statslivet? Det är en fullkomlig chimär, som man här laborerar med. Det är ett sken och ingenting annat. Men dessa bestämmelser stå på samma gång kvar såsom ett hinder för den fullständiga religionsfrihet, som jag tycker att vi nu borde vara mogna för. Det är väl ändå i realiteten så, att ingen vill förmena varje enskild människa att hava sin religiösa övertygelse; men varför då ställa henne under falsk skylt? Det är väl ingen av de herrar, som nu sitta i regeringen, som icke precis lika samvetsgrant skulle fullgöra sitt uppdrag såsom statsråd även om han icke hade denna skylt. Det är väl ingen som tror, att deras ståndpunkt ändras på grund av denna gamla lämning från en tid, då ingen religionsfrihet existerade? Men det är denna kvarleva från 1600-talets religiösa tvång, som kammarens majoritet nu går att bevara för vårt svenska statsliv.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Bergqvist: Under diskussionen har framkastats dels den frågan, vad som menas med den rena evangeliska läran, och dels även den, vad det är att »bekänna» denna lära. Den förra frågan kan ju från den synpunkten ha något berättigande, att den tar sin utgångspunkt i den oemotsvarighet, som finnes mellan § 1 kyrkolagen och § 2 i regeringsformen. Inom teologiskt intresserade kretsar har man också understundom tvistat om vad som egentligen skall gälla i vårt land såsom den rena evangeliska läran. Emellertid har denna fråga enligt mitt förmenande ingen egentlig betydelse för den sak vi här diskutera, ty överallt där det i regeringsformen talas om den rena evangeliska läran, är naturligtvis definitionen i regeringsformens § 2 normerande. I denna § heter det, att »Konungen skall alltid vara av den rena evangeliska läran, sådan som den uti den oförändrade Augsburgiska bekännelsen och Uppsala mötes

beslut av år 1593 antagen och förklarad är». Alltså giver oss regeringsformen själv i klara och tydliga verba svaret på vad som menas med den rena evangeliska läran på det konstitutionella området, där vi nu med vår debatt röra oss.

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

Vidare frågas, vad som menas med att »bekänna» denna lära. Frågeställningen är icke uttömmande, ty vad vi här tala om gäller något ännu vidare än att bekänna. Det gäller över huvud taget tillhörighet till den rena evangeliska läran. Se vi på, huru uttryckssätten i regeringsformen härutinnan ställa sig, skola vi finna, att de variera rätt mycket. Det är sant, att det i § 28 talas om att »bekänna» den rena evangeliska läran, men däremot i § 2 heter i fråga om Konungen, att han skall vara av den rena evangeliska läran, och i § 4 om statsråden, att de skola vara infödda svenska män av den rena evangeliska läran. Även i § 28 växlar uttryckssättet. Det heter t. ex. om dem, som skola utnännas till prästerliga m. fl. ämbeten, att de skola »bekänna» den rena evangeliska läran, men i fråga om domare eller innehavare av annan tjänst, som kunna komma att deltaga i handläggningen och avgörande av frågor, som röra religionsvården eller religionsundervisningen eller befordringar inom svenska kyrkan, står det, att de skola »tillhöra» den rena evangeliska läran. Man har alltså i regeringsformen iakttagit en växling i uttrycken, och denna är nog avsiktlig. Man har använt ordet »bekänna» särskildt för dem, som söka prästerliga befattningar eller religionslärarebefattningar, och det är givet, att man hos dem måste fordra en på inre övertygelse anslutning till den rena evangeliska läran, varför man även fordrar av dem en förbindelse till denna lära. En präst får ju t. ex. vid tillträdet till ämbetet avlägga löfte, att han efter bästa förstånd och samvete skall predika den rena evangeliska läran. Vad däremot beträffar Konungen och statsråden, heter det om dem endast, att de skola »vara av» den rena evangeliska läran. Man har icke tänkt, att den inre personliga anslutningen nödvändigtvis behöver förutsättas, men att de i alla fall kyrkrättsligt och i yttre avseende skola tillhöra den rena evangeliska läran, som är den officiella i landet.

Nu framställer sig den frågan, huruvida dessa bestämmelser i vår grundlag kunna ha överlevat sig själva och anses vara föråldrade. Konstitutionsutskottet har anslutit sig till denna mening, då däremot reservanterna ha givit uttryck åt en annan. Ser man saken från rent individuell personlig synpunkt, skulle det ju finnas ett visst berättigande för att stryka hithörande stadganden, men då skulle man göra individualiteten till det primära, och den personliga trosfriheten till det allt annat dominerande. Men dessa bestämmelser måste ju också ses ur en helt annan synpunkt, nämligen ur samhällets, och då komma de i en annan dager. Varför kan man anse, att det finnes skäl för att bibehålla de påtalade bestämmelserna i grundlagen? Jo, för det första finnes det historiska skäl. Vårt folk har utvecklats på evangelisk-luthersk grund. Det har levat på denna grund i många århundraden, och det har såsom folk farit väl därav. Jag tänker till och med, att de som hysa en annan uppfattning be-

*Om borttagen-
de av det för-
beklädande av
vissa stats-
tjänster stad-
gade villkoret
att tillhöra den
rena evange-
liska läran.*

(Forts.)

träffande dessa grundlagsbestämmelser än den reservanternas förfäkta, skola nödgas erkänna, att icke har den evangelisk-lutherska kristendomen varit till skada för vårt folk. Så mycket förklarligare är det, att de som i själ och hjärta känna sig övertygade om kristendomens sanning och kraft, med vemod motse den tid, då man vänder sig från kristendomen, och folket allt mer och mer löses från sambandet med kyrkan. Man har sagt, att frågan om kristendomens betydelse egentligen icke hör till vår diskussion, men det gör den nog, ty man kan icke skilja mellan kristendomens betydelse för folket och de mer eller mindre omfattande grundlagsbestämmelser, som komma i fråga för den enskildes frihet eller bundenhet därtill. Således, den historiska synpunkten är ett skäl. De ifrågavarande stadgandena äro ett erkännande att den evangelisk-lutherska kristendomen har varit en bärande kraft i vårt folk. I samband härmed står att vidblivandet vid dessa bestämmelser innebär så att säga en deklARATION från det svenska folket, att det allt fortfarande vill låta den evangelisk-lutherska kristendomen vara bärande grund även i sitt offentliga liv, i sitt statsliv. Det är visserligen sant, att det är endast en deklARATION om ett formellt förblivande vid kristendomen, och jag vill icke underkänna berättigandet i viss mån av de invändningar, som göras, att en formell anslutning icke har så stor betydelse. Men å andra sidan kan jag icke helt och hållet underkänna betydelsen därav, ty det är dock en sak, om man formligen förklarar sig vara ansluten till den kristna religionens grundsatser, och en annan sak, om man helt och hållet uppsäger förbindelsen och förklarar: nu vill jag icke längre i statslivet taga någon hänsyn till den kristna religionen, till den rena evangeliska läran. Ingen synes ha velat gå så långt att man skulle lösa kyrkans prästerskap från förbindelsen att bekänna den evangelisk-lutherska tron. Vad åter religionsläraryn beträffar, anser man icke nödigt, att de skola tillhöra den evangelisk-lutherska kyrkan. Men nog vore det väl, principiellt sett, ganska underligt, om prästerna inom kyrkan skulle utbildas av lärare, som själva icke, vare sig i inre eller yttre avseenden, vore anslutna till den rena evangeliska läran. Jag förmodar, att intet religionssamfund i världen skulle godkänna en lärare, som icke anslöte sig till det samfundets egna principer. Vad nu domare, som kan få med religionsangelägenheter att skaffa, ävensom statsråden angår, synes det verkligen också vara underligt, om de skulle döma och avgöra rent kyrkliga saker utan att ens i det yttre vara anslutna till kyrkan. Jag medgiver mycket gärna, att det för vissa statsråd kunde vara tämligen likgiltigt, vilken trosbekännelse de tillhöra, men de kunna dock komma i sådan situation, att de få inträda såsom ledamöter i t. f. regering och utöva Kungl. Maj:ts hela maktbefogenhet samt sålunda komma att avgöra frågor, som röra kyrkan och religionen. För sådana fall vore det som sagt ur rent principiell synpunkt synnerligen betänkligt, om man icke hade någon bestämmelse om deras yttre tillhörighet till kyrkosamfundet. Jag tror visserligen, att ärendena i många fall skulle bli väl avgjorda ändå. Ett motsatt påstående skulle kunna hänföras till de överdrifter, vartill man i dis-

kussionen ofta gör sig skyldig. Men från rent principiell synpunkt kan jag icke vara med om, att det vore lika bra och betryggningsfullt, att grundlagen medgäve full frihet att tillhöra vilket religionssamfund som helst.

På grund av vad jag nu antytt, kan jag icke annat än ansluta mig till den mening, som uttalats av herr Clason m. fl. reservanter, och i överensstämmelse härmed yrkar jag avslag på utskottets hemställan.

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag tänker inte alls taga om den bevisföring, som jag nyss framlade för utskottets ståndpunkt, men jag har ansett mig böra begära ordet för att rätta ett par missförstånd, som den siste ärade talaren gjorde sig skyldig till. Han sade, att den första fråga jag ställde upp, var tämligen utan betydelse i detta sammanhang, därför att det framgick mycket tydligt av § 2, regeringsformen, vad som menas med »den rena evangeliska läran». Men det förstår nog herr Bergqvist lika väl som jag, att den rena evangeliska läran endast kan vara en. Den får inte vara en i paragraf 2 regeringsformen och en annan i paragraf 1 kyrkolagen. Naturligtvis inte.

Herr Bergqvist sade vidare, att man med full avsikt i grundlagen valt olika uttryck. Man hade uttrycken: »bekänna», »vara av» och »tillhöra» den evangeliska läran, och han ansåg att man valt dessa uttryck så, att de alldeles särskilt skulle passa in på den situation, för vilken de voro avsedda. Ordet »bekänna» var speciellt utvalt för dem, som skola inneha prästerliga ämbeten. Men om vi slå upp § 28 i regeringsformen finna vi, att då det gäller utländsk man, som Konungen kan kalla till olika lärarebefattningar — exempelvis i slöjd eller skön konst — så står det just där, att han skall »bekänna» den rena evangeliska läran. Nu medgives, att det i fråga om skön konst kan vara förståeligt med en sådan bestämmelse, men vad slöjden beträffar får jag då säga, att den i allmänhet står tämligen fjärran från kristendomen.

Herr Clason: Jag skall icke mycket förlänga denna diskussion; endast be att få säga några ord.

Vad frågan om att tillhöra svenska kyrkan beträffar, så är det naturligtvis först och främst ett formellt tillhörande men dock icke uteslutande detta. Den frågan har varit å bane flera gånger här i kammaren. År 1910 uttalade ett tillfälligt utskott här alldeles enhälligt, att formuleringen »medlem av svenska kyrkan» var en mycket vidare formulering än formuleringen att »bekänna den rena evangeliska läran». Saken ligger nog så, att, om någon skulle uppträda direkt på sådant sätt, att han därigenom visade sig icke tillhöra den rena evangeliska läran, så saknade han den formella kompetensen. Det ligger således ett skydd i detta, ett skydd mot öppet avståndstagande. Men det finnes även ett annat skydd genom dessa bestämmelser. Jag tror nämligen, att folk har så mycken

Om borttagen-
de av det för
beklädande av
vissa stats-
tjänster stad-
gade villkoret
att tillhöra den
rena evange-
liska läran.

(Forts.)

jag skulle vilja säga samvetsgrannhet, att, om de träda in i ett ämbete, som ålägger dem vissa förpliktelser — i detta fall att skydda och främja kyrkan — så söka de göra detta så gott de förstå. Känna de med sig, att de icke äro mäktiga att göra detta, då hava de icke med det ämbetet att skaffa; och skulle de hyckla en samhörighet, som de icke känna med sig, är det icke kyrkan eller grundlagen som bör tadlas, utan då bör tadlet riktas åt annat håll. Men om det i stället öppet sades ut, att dessa platser finge utan vidare besättas med vilka främmande trosbekännare som helst, då skulle hela ställningen ofantligt förändras.

Så har man här fört fram talet att frågan skulle gälla medborgares likställighet inför lagen utan hänsyn till trosbekännelse, eller att den skulle gälla religionsfriheten. Men med religionsfrihet menas, såsom saken uttryckes i grundlagen, att Konungen må ingens samvete tvinga eller tvinga låta utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, så vitt han därigenom icke stör samhällslugnet eller allmän förargelse åstadkommer. Det är en sak, men det kräver alldeles icke, att vilka främmande religionsbekännare som helst därigenom skulle få tillträde till sådana platser, som äro tillkomna för att undervisa i svenska kyrkans religion eller för att styra svenska kyrkan.

Jag vill slutligen uttala min förvåning över ett argument, som herr Olsson använde i debatten, då han förklarade beträffande det svenska folkets uppfattning i dessa frågor, att den borde taxeras efter de röstetal vid sista riksdagsmannavalet, som avgivits på högerens, socialdemokraternas och de liberalas sida. Jag undrar, om vid dessa val den frågan på något sätt spelade in. Jag undrar om herrarna vilja driva den satsen, att de röster, som avgivits å ena eller andra sidan, skulle innebära en anslutning till alla de motioner eller yrkanden, som kunde framkomma från riksdagsmän tillhörande det ena eller andra lägret. Jag är övertygad om, att dessa valmän visst icke menat sig stå inför den frågan: skall här lagstiftas så, att judar, katoliker eller ateister skola undervisa i kristendom i svenska statskyrkans läroanstalter? Men vilja herrarna hava den frågan ställd till dem vid valen, så skall jag icke hava det ringaste emot att taga upp striden på den basis. Jag är övertygad, att då komme icke röstetalen att falla på samma sätt.

Jag slutar med att såsom i mitt första anförande betona, att dessa motioner icke äro en enstaka företeelse, utan de äro ett led i en hel aktion, och vill man veta vad den aktionen går ut på, så skall jag citera ett yttrande, som kort före riksdagen fälldes av en av dessa motionärer och som innehöll, att här skulle bliva »en målmedvetet lagd, energiskt och oförtrutet förd kulturkamp med spetsen riktad mot statskyrkosystemet», och han anförde i motiveringen för detta yrkande ett uttryck, som förtjänar att antecknas: han sade nämligen, att »den kristna världsåskådningen har redan länge befunnit sig i ett förvittringstillstånd, som gör varje tal om dess grundläggande betydelse för folkets nuvarande moraliska nivå till ett löjväckande nonsens». Det är från dessa åskådningar, som

aktionen för nedbrytande av det skydd vi för närvarande hava för vår kyrka i grundlagen gått ut.

Jag vidhåller mitt yrkande om avslag.

Herr Bergman: Den siste ärade talaren syntes mena, att det ligger ett slags garanti i även en blott formell anslutning till svenska kyrkan. Garantin skulle bestå däri att, om någon uppträdde så, att han tydligen visade, att han icke omfattade den rena evangeliska läran, han därigenom skulle styrka sin formella inkompetens till exempelvis ett statsrådsämbete. Om jag icke hörde miste, yttrade herr Clason någonting sådant. Detta yttrande förefaller egendomligt i belysning av den händelse, som en av de föregående talarna var inne på för en stund sedan och som jag vill litet närmare belysa, nämligen fallet Branting. Herr Branting kvalificerade sig ju för att bli meddelaktig i styrelsen för svenska kyrkan i statsrådet genom den anteckning han lät göra å Gustav Vasa församlings pastorsexpedition. Men herr Branting hade, om jag icke misstager mig, suttit i fängelse just för »förnekelse av den rena evangeliska läran». Kan man tydligare än på detta sistnämnda sätt visa, att man icke omfattar statskyrkans lära? Tro herrarna, att han ändrade mening i avseende på denna lära genom anteckningen, att han ej fullföljt avsikten att utbyta statskyrkan mot metodistkyrkan? Hur kan herr Clason då anse att, om någon uppträder på sådant sätt, att han därigenom visar sig icke omfatta kyrkoläran, så förlorar han den formella kompetensen? Detta fall visar ju påtagligt, att det icke finnes den ringaste reella garanti i de bestämmelser, som nu finnas.

Herr Clason yttrade i sitt första anförande, att det var orimligt, att kyrkan skulle styras av sina motståndare. Jag giver honom fullkomligt rätt i det. Men just detta sker med de bestämmelser vi nu hava, och det finnes enligt min tanke ingen annan förnuftig och värdig lösning av dessa frågor än att söka på ett vänskapligt sätt upplösa det nuvarande sambandet mellan kyrka och stat. Låt kyrkan styra sig själv, så slipper hon att underkasta sig förödmjukelsen att styras av sina motståndare, och låt henne få full frihet att undervisa inom sitt område, men låt staten slippa kyrkans förmynderskap över sina institutioner. Kyrkans liv kommer att mycket bättre främjas, tror jag för min del, om den frigöres från vad som, såvitt jag förstår, måste för ett fromt och i verklig mening kristligt sinne betraktas såsom en andlig kväveatmosfär, allt mer tryckande i den mån staten mer och mer avlägsnas från kyrkans tanke- och trosvärld.

Det har redan här under diskussionen erinrats om exempel från andra länder. Det har nämnts, att i England hava mosaiska trosbekännare innehåft statsrådsbefattningar. Man kan tillägga, att den man som för närvarande sitter som den engelska riksstyrelsens främste man, Lloyd George, är dissenter, om jag icke misstager mig, baptist; åtminstone tillhör han icke den engelska statskyrkan. Och i Tyskland är rikskanslern katolik. Själve kejsar Wilhelm omfattar icke

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stadgade villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran.

(Forts.)

den religion, som bekännes av flertalet av hans preussiska undersåtar, då han nämligen är reformert, under det flertalet av befolkningens i Preussen äro lutheraner.

Jag tror icke heller att man kan säga, att det amerikanska folket, som saknar statskyrka, är mindre religiöst, mindre mottagligt för religiös uppfostran och påverkan än de europeiska folk, som hava statskyrkvång.

Herr von Mentzer talade för en stund sedan här om kristendomens livskraft. Jag tror också, att kristendomen har en högst betydande sådan livskraft: vad som är livsdugligt i den kommer att leva i överskådlig tid; men just därför att jag tror på denna dess inneboende kraft, tror jag icke den är beroende på det slags styrka, som ligger i tvång över dem, som stå utanför dess tanke- och trosvärld. Man framkallar på sådant sätt endast ett ovärdigt hyckleri.

Som sagt, det bästa och enda rationella sättet att lösa dessa problem torde vara att på fullt allvar upptaga frågan om ett vänskapligt åtskiljande av det nuvarande sambandet mellan kyrka och stat. Därav komma både kyrkan och staten att må väl. Denna tanke torde icke vara främmande även för synnerligen kyrkliga kretsar. Om jag icke misstager mig, har en så allmänt vördad kyrklig auktoritet som professor Rudin redan för åtskilliga år sedan ställt sig sympatisk till den tanken, och bland representanterna för den frikyrkliga rörelsen har exempelvis lektor Waldenström kraftigt uttalat sig för samma uppfattning. Jag tror, att den vägen blir den enda, som man slutligen måste gå, och att den vägen kommer att leda till en lycklig lösning av det annars alltjämt olösliga problemet.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt under överläggningen framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår såväl vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 som de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 32.

Om borttagande av det för beklädande av vissa stats-tjänster stad-gade villkoret att tillhöra den rena evange-liska läran.
(Forts.)

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts nädiga propositioner:

nr 152, med förslag till förordning angående längden å saluhållen ved;

nr 164, angående pension till förre båtsmannen Lameck Elof Johansson Fridén;

nr 173, angående utsträckning i tiden för utfästelse av inköp för statens räkning av produkter, framställda vid något med understöd av statsmedel anlagt potatistorkeri; och

nr 174, angående efterskänkande av viss kronan tillkommande fordran av jägmästaren i Stockholms revir A. E. A. F. Maass.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, i vad avser förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 27 februari 1858 angående ordningen och villkoren för utländsk mans upptagande till svensk medborgare; samt

nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 8, 13 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 4, 6 och 24 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 33 under åttonde huvudtiteln av propositionen med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1918 gjorda framställning angående anslag till förstärkning av det för tekniska högskolan på extra stat för år 1918 beviljade anslaget till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående leverans av oljor till marinen;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för bränslekommissionen under år 1918; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild ersättning till vissa flottan tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial nr 18, angående skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av det gällande tullsystemets verkningar.

I detta memorial hade utskottet, med åberopande av den utskottet i § 40 av riksdagsordningen medgivna befogenhet, på anförda skäl hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av det gällande tullsystemets verkningar samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen gäve anledning.

I en vid memorialet fogad reservation hade herrar *Hammarström, Ollas Ericsson, Antonsson, Östberg, Nilsson* i Bonarp, *Jonsson* i Hökhult, *Berg* i Staby, *Knaust* och *Forssman*, med angivande av sin uppfattning i frågan, förklarar, att de inom utskottet motsatt sig avlatande av förevarande memorial.

Herr *H a m m a r s t r ö m*: Det förhåller sig så, att den hemställan från utskottet, som här föreligger, icke stöder sig på någon till utskottet remitterad framställning, utan tillkommit genom utskottets eget initiativ. Det är en ganska viktig fråga, som utskottet på detta sätt utan någon given yttre anledning upptagit till behandling, och förhållandet torde därför vara rätt anmärkningsvärt i och för sig. Ännu anmärkningsvärdare är emellertid, att meningarna inom utskottet stått så delade, att utskottets beslut fattats med 10 röster mot 9. Frågan är visserligen ingalunda ny, icke ens vid denna riksdag, ty inom bevillningsutskottet har den förevarit vid ett tidigare tillfälle i år, nämligen i samband med det ärende, som innefattades i utskottsbetänkandet nr 20 i anledning av väckt motion om tullfrihet å malen och omalen spannmål. Redan vid det tillfälle, då utskottet behandlade denna motion, framställdes samma yrkande, som återfinnes i det nu föreliggande memorialet, men detta yrkande blev då av utskottets majoritet avvisat. Emellertid återupptogs frågan vid ett senare tillfälle, då utskottet hade en annan sammansättning, och förslagsställaren hade då bättre tur. Inom utskottet vanns då en knapp majoritet för framställningen. För övrigt har samma fråga, på sätt reservanterna erinrat, varit uppe inom riksdagen årligen allt ifrån 1910 års riksdag till dess världskriget utbröt. Därefter har emellertid frågan fått vila till nu, och man kunde ju tänka sig, att en sådan återhållsamhet skulle fortfarande anses lämplig just med hänsyn till de säregna förhållanden, under vilka vi nu leva, förhållanden, som just icke borde mana till någon mera ingående förändring i vår näringspolitik, och i följd av vilka framtiden ter sig, även på det område här är fråga om, så pass oviss, att man med skäl kan fråga sig, om den närvarande tidpunkten kan vara synnerligen lyckligt vald för igångsättande av en utredning om riktlinjer för vår tullpolitik. Man torde väl nämligen hava anledning att gå ut ifrån, att då näringslivet återkommit i normala förhållanden, utvecklingen icke kommer att te sig såsom en omedelbar fortsättning av förhållandena sådana de gestaltade sig

*(Om utredning
av gällande
tullsystemens
verknningar.
(Forts.)*

före kriget, utan att betydande omvälvningar måste motes och att den närmaste framtiden kommer att bjuda på åtskilliga överraskningar, som man nu icke kan göra sig någon närmare föreställning om. Det vore kanske skäl att dröja med utredningen till dess även sådana faktorer kunde beaktas. Kristidsförhållandena i och för sig torde icke heller vara av beskaffenhet, att en sådan utredning, som här är ifrågasatt, lämpligen kan byggas på dem. Varför, måste man då fråga sig, har det nu ansetts lämpligt att frångå den återhållsamhet i avseende på denna frågas framförande, som hittills iakttagits under krisären? Ja, det borde väl hava varit ganska viktiga och talande skäl, som härvidlag bestämt utskottet, då utskottet funnit sig till och med böra ta initiativ i frågan.

Utskottsmajoriteten anför också en hel massa skäl till stöd för sitt förslag. Det är mycket olikartade skäl, och utskottet tycks ha ännu flera i reserv, då utskottet förklarar, att de anförda endast äro några bland de viktigaste. Emellertid ge de många orden knappast mycken klarhet angående vad meningen är, vad som åsyftas med den ifrågasatta utredningen, och det har kanske sin förklaring i det förhållandet, att de ledamöter av utskottet, som utgjort majoriteten, i det stora hela torde ha åtskilligt olika uppfattning om det föreliggande problemet. Det är rätt svårt att tänka sig, att exempelvis den utskottsledamot, som väckt den nyss nämnda motionen om spannmålstullarnas avskaffande, kan ha samma syn på saken som åtskilliga av de andra, vilka påyrkat utredningen. Om man närmare granskar denna hans motion, som nyss av riksdagen avslagits, finner man såsom uttryck för hans tullpolitiska uppfattning, att han exempelvis anser spannmålstullar vara något av det mest orättvisa, som man över huvud taget kan tänka sig. Han förklarar, att svenska folkets djupa leder icke kunna tänkas längre vilja finna sig i ett sådant tullsystem. »Varken deras heder och självkänsla eller deras kassa tillåta dem att längre tolerera en så förnedrande och betungande ställning.» Det är rätt svårt att förlika en sådan grundåskådning med de ganska försiktiga och i många hänseenden erkännansvärda uttalanden, som förekomma i utskottets motivering, och det är rätt anmärkningsvärt, att den ifrågavarande motionären nu kunnat ansluta sig till dessa uttalanden. Man kan under sådana förhållanden knappast värja sig för den känslan, att de många orden här nästan äro till för att dölja tankarna, åtminstone på vissa håll.

Vad kan nu antagas vara syftet med den utredning, som här begäres? Ja, den handelspolitiska synpunkten skjutes ju i förgrunden, och det skulle väl vara ifrån den som särskilt utskottets initiativ i frågan skulle kunna tänkas förklarligt. Man kan visserligen icke bortse från, att det är ett trängande behov att ha en utredning om tullpolitiska förhållanden färdig till eventuellt förstående underhandlingar med främmande makter angående regleringen av våra utrikes handelsförhållanden efter kriget. Och givet är, att vid en sådan utredning man också tar hänsyn till näringslivets utveckling under tiden, sedan den senaste tulltaxerevisionen

Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.

(Forts.)

ägde rum, och därav påkallade jämkningar, som den nuvarande tulltariffen kan behöva underkastas. Men om det är en sådan utredning av huvudsakligen teknisk innebörd, som man nu åsyftar, så torde det vara onödigt, att riksdagen besvärar Kungl. Maj:t med en skrivelse om en sådan utredning, ty, på sätt reservanternas anför, har Kungl. Maj:t redan i början av år 1914 igångsatt en sådan utredning. Besked härom meddelades i andra kammaren den 14 augusti 1914 med anledning av en där framställd interpellation om det vore regeringens avsikt att, särskilt med hänsyn till förestående traktatsunderhandlingar, verksälla en utredning angående tullsystemets verkningar och, för den händelse så vore förhållandet, på vad sätt denna utredning skulle utföras. Finansministern upplyste vid interpellationens besvarande, att en sådan utredning anförtröts åt kommerskollegium med biträde av särskilt tillkallade adjungerade ledamöter. Det förekom efter finansministerns anförande ingen vidare debatt i ärendet än att interpellanten, friherre Palmstierna, förklarade sig fullt tillfredsställd med det lämnade svaret. Efter vad reservanternas varit i tillfälle att övertyga sig om, har sedermera denna utredning fortgått. Detaljerna äro av den beskaffenhet, att de icke böra nu närmare behandlas, men så mycket kan sägas, att det finnes ingen anledning att befara, att den utredningen icke skall hinna bli färdig till den tid, då den behöver vara färdig. Därmed borde väl även det önskemål för vilket utskottet i detta memorial gjort sig till förespråkare, anses vara tillräckligt tillgodosett, så vitt nämligen det är den handelspolitiska synpunkten, som är bestämmande för utskottets hemställan. Emellerid är kanske förhållandet det, att den utredning utskottet begär ut syftar på något annat. Det är väl kanske så, som reservanternas säga, att utskottet vill ha till stånd en statistisk-nationalekonomisk utredning angående tullskyddssystemets verkningar här i landet under de senaste årtiondena. I vad denna skulle vara en statistisk utredning, torde man dock kunna säga, att en sådan föreligger redan i 1906 års kommittéutredning, så långt fram i tiden som den sträcker sig, och på alla de många punkter, där denna kommitté föreslog ändringar i förut gällande tullbestämmelser, motiverades dessa ändringar på ett ingående sätt med begagnande av det rikhaltiga statistiska material, som kommittén framlade. Däremot är det visserligen sant, att kommittén icke inlät sig på någon principiell undersökning om skyddssystemets företräde framför frihandelsystemet och den hade ingen anledning därtill, ty i kommitténs instruktion hade utgångspunkten varit, att det var endast fråga om en komplettering av den dittillsvarande tariffen, och att följaktligen revisionen borde byggas på den bestående grunden. Skulle det nu vara meningen att underkasta denna grund en närmare granskning, d. v. s. att anordna en nationalekonomisk utredning om huruvida det nuvarande systemet bör bibehållas eller utbytas mot frihandel, så torde man böra ställa sig en smula tvivlande till bland annat möjligheten att på den vägen nå fram till

*Om utredning
av gällande
tullsystemens
verknningar.
(Forts.)*

något positivt resultat. Nationalekonomerna ha nu i ett par hundra år tvistat i denna fråga. Från det ena hållet ha förfäktats frihandels grundsatser och från det andra hållet skyddssystemets. I huvudsak torde nog de olika meningsriktningarna fortfarande stå skäligen oförmedlade gent emot varandra, och man kan på ganska goda grunder förutsätta, att om man skulle här i landet försöka sig på en officiell undersökning för att slita detta spörsmål, skulle den utredningen bli både mångårig och ofruktbar. Det är ingen som helst sannolikhet för, att, så vitt de olika åskådningarna därvid bleve representerade, deras representanter skulle kunna ena sig. För övrigt har den praktiska handelspolitiken under alla förhållanden kommit till rätta med frågan ehuru visserligen på olika sätt i olika länder och efter växlande omständigheter. Och det torde nog bliva det enda möjliga att låta frågan även för framtiden lösas på det sättet.

Men, kan man kanske fråga, varför dock motsätta sig en utredning? Den blir väl dock icke till skada, om den också icke blir till någon nytta. Ja, men vi ha väl ändå tillräckligt många utredningar utan att behöva öka deras antal med ytterligare en, om vars resultat man på förhand kan vara förvissad, att det icke kan bliva till praktisk nytta. Därtill kommer emellertid, att man väl knappast kan bortse från vad reservanterna inom 1913 års bevillningsutskott framhöllo, eller att man måste se en begäran om utredning i denna fråga mot bakgrunden av vad som motiverar densamma eller i förevarande fall kanske rättare mot bakgrunden av det uppslag, som föranlett den, och det lär väl knappast bestridas, att icke uppslaget till utskottets hemställan — om än det icke framgår av memorialet — är just den motion angående spannmålstullarna, som jag tidigare omnämnt. Det har för övrigt varit förhållandet varje gång denna utredning begärts, att den ställts i samband antingen med frågan om skyddssystemets avskrivning — så var förhållandet 1910, då den första gången förelåg — eller också med frågan om speciellt spannmålstullarnas avskaffande. Man kan knappast komma ifrån att se utredningsfrågan mot denna bakgrund, och särskilt under nuvarande omständigheter, då man uppenbarligen har att räkna med skärpt konkurrens på världsmarknaden efter kriget, är det säkerligen av vikt att icke genom föranstaltande av dunkel och tvivelaktig innebörd, och vilkas syften kunna misstänkas vara helt andra än de angivna, så att säga alstra missmod hos produktionen. Svårigheterna för vårt svenska näringsliv komma kanske nog ändå att bli tillräckligt stora under de tider, som stunda.

På dessa skäl, då sålunda den utredning om våra tullförhållanden, som måste erkännas vara önskvärd och behövlig ur handelspolitisk synpunkt, redan är igångsatt och med all sannolikhet kommer att vara färdig till den tid, då den behöver vara färdig, och då den ifrågasatta utredningen, i den mån den avser andra syften, icke torde vara för svenskt näringsliv av något gagn, men väl kunde medföra mindre förmånliga följder, ha vi nio, som låtit anteckna oss som reservanter vid utskottets memorial, icke kunnat inom ut-

Om utredning
av gällande
tullsystemets
verkningar.

(Forts.)

skottet biträda förslaget om memorialets avlåtande. Jag tillåter mig också såsom en konsekvens av denna vår ståndpunkt att yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Det ligger något högst egendomligt över det sätt, varpå, varje gång kravet på utredning om det bestående tullskyddssystemets verkningar blivit framställt, detta krav blivit bemött. När tidigare med anledning av väckt motion det påyrkats, att saken skulle tas upp på ett vidare plan och en utredning rörande hela systemets verkningar vidtagas, har man ställt sig emot detta, därför att man ansett det vara alldeles omöjligt, att en sådan utredning skulle kunna vara objektiv och förutsättningslös. Man har gått ut ifrån, att utredningen med nödvändighet måste bliva färgad av det särskilda förslag, som varje gång utgjort den närmaste anledningen till framställning om utredning. Nu föreligger en hemställan från bevillningsutskottet, som är fullständigt frigjord från varje sådant uppslag, ett helt fristående förslag. Då hade man väl bort kunna förvänta, att ett sådant förslag skulle kunnat vinna tillslutning av alla, både protektionister och frihandlare. Men nej, man vill icke! Det är den egentliga innebörden i motståndet, att man vill icke, att det gällande tullskyddssystemets verkningar på svensk folkhushållning, på den enskildes hushållning och på svenskt näringsliv skola underkastas en allsidig och objektiv utredning, och för att även denna gång och i detta sammanhang kunna försvara detta motstånd ha reservanterna, vilket av den föregående ärade talaren understrukits, även velat se detta av bevillningsutskottet gjorda förslag färgat av herr Månssons i Hagaström motion om spannmålstullarnas upphävande. Det är ju alldeles riktigt, såsom utskottets ärade ordförande meddelade, att vid behandlingen av denna motion ett betydande antal av utskottets ledamöter enade sig om att i det sammanhanget påyrka en allmän utredning. Detta föll, och därför ansåg utskottets majoritet det vara fullt befogat att upptaga detta utredningskrav, frigjort från samband med motionen om spannmålstullarnas upphävande. Det får ursäktas mig, men jag kan verkligen icke komma från den uppfattningen, att detta ständiga motstånd mot anspråken på att få det gällande tullsystemets verkningar objektivt och allsidigt utredda har en viss släktskap med den vad jag skulle vilja kalla något enkla dogmatism, som förut i dag på ett annat område manifesterats under den långa debatt vi haft här i kammaren. Det går igen även här, synes det mig, denna skuggrädsla för »fri forskning», om jag så får kalla det, på detta område. Är man rädd för, att en objektiv och allsidig utredning av tullskyddssystemets verkningar skall ha till följd, att man överger den tullpolitik, som följts här i landet i 30 år, ja, då kan jag förstå det så energiska motståndet, men är man däremot övertygad, att detta tullskyddssystem vilar på riktigt sunda principer, då bör man väl med lugn motse, att dess verkningar bli underkastade en allsidig och objektiv utredning.

Det frågas, vad man vill vinna, men är det då icke egendomligt, att redan 1910, då den första mera omfattande tulltaxerevisionen genomfördes här i landet, redan då uttalade de myndigheter, som närmast hade med dessa saker att skaffa, nämligen kommerskollegium och generaltullstyrelsen, att för ett riktigt bedömande av det då föreliggande förslagets innebörd det skulle vara av vikt för myndigheterna att hava ögt stödet just av en sådan allsidig utredning rörande de verkningar, som tullskyddssystemet dittills visat sig hava haft. År 1913 gjorde bevillningsutskottet en hemställan i huvudsak lika den, som nu föreligger. Det är ju klart, att synpunkterna måste växla, ty dogmatism är näppeligen på sin plats på ett område sådant som detta, där man ju har att röra sig med det levande livets egna företeelser. Dessa skapa med naturnödvändighet nya former, nya synpunkter vid varje tillfälle. 1913 var det särskilt dyrtidsproblemet, som utgjorde huvudskälet, varför utskottet påyrkade en allsidig utredning av tullskyddssystemets verkningar. Det var ju helt naturligt. Redan flera år tidigare hade man ju kunnat konstatera en alltjämt fortgående prisstegring och fördyring av alla förnödenhetsvaror. Det är ju alldeles klart, att även denna synpunkt fortfarande har sin stora och mycket viktiga betydelse. De alldeles extra ordinära dyrtidsförhållanden, varmed vi de senaste åren haft att räkna, kunna vi ju icke skriva på något sätt på tullskyddssystemets verkningar, varom jag velat påminna särskilt. Det är också andra synpunkter, som kanske nu framträda starkare.

Den sista ärade talaren befarade, att ett bifall till utskottets hemställan skulle vara oroande för det svenska näringslivet. Jag tror icke, att en framställning från riksdagen till regeringen om en allsidig utredning av tullsystemets verkningar på svenskt näringsliv skulle behöva framkalla oro hos den svenska näringsmännen, men vi få icke bortse från, att det allt mer och mer kommit till synes en uppfattning, som jag skall tillåta mig karakterisera så, att man fattar produktionen såsom självändamål, i stället för att produktionen ingenting annat bör vara än tjänare åt konsumtionen. Produktionens uppgift är att förse folket, hela folket med de nyttigheter, som det behöver. Det är ju uppenbart, att man icke får ensidigt se på produktionen, utan man måste också se på konsumenternas berättigade intresse, och att det här icke är fråga om någon ensidighet har utskottet uttryckligen uttalat, då utskottet framhållit, att vid utredningen både produktionens och konsumenternas berättigade intressen böra tillgodoses. Det finnes icke något nationalekonomiskt system, som kan göra anspråk på att vara av förblivande varaktighet. Alla sådana system måste vara av mera eller mindre växlande varaktighet. Därför är det av den allra största vikt, att ett gällande system oavlåtligen följes med uppmärksam blick, så att man tillser, vilka verkningar detta system har icke blott för produktionen utan även för konsumenterna. Det är nu icke något okänt, utan tvärtom något som alltid bekräftats, att vissa tullar, som från början införts såsom rena skyddstullar, avsedda att

*Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.*
(Forts.)

*Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.*
(Forts.)

stödja en spirande näringsgren, så småningom förändrat karaktär och blivit rena finanstullar. Detta har skett i mycket stor utsträckning. Näringar, som vid sin tillkomst behövde detta skydd, ha vuxit ifrån detta behov, men ofta har det inträffat, att det ännu fortlevande tullskyddet för sådana näringar, som vuxit från behovet, har utnyttjats på ett sätt, som ur samhällelig synpunkt icke kan anses vara lyckligt. Det har i hög grad främjat uppkomsten och utvecklingen av trustväsendet och kartellbildningen. Är det ej av behovet påkallat, att dessa företeelser i det ekonomiska livet underkastas en verklig granskning med hänsyn till det samband, som kan äga rum mellan dessa företeelser och det rådande tullpolitiska systemet?

I den närvarande tiden är det dock otvivelaktigt tullskyddssystemets handelspolitiska betydelse, som kanske är den mest viktiga. Reservanterna ha i det stycket hänvisat till en interpellationsdebatt, som ägde rum för fyra år sedan i riksdagens andra kammare, och reservanterna ha framhållit, att det pågår en utredning, och att den måste vara av rent teknisk art. Efter min uppfattning är detta en fullständigt felaktig syn på saken. 1910 saknade vi ingalunda en teknisk utredning på detta område. Den var mycket omsorgsfullt verkställd av 1906 års tulltaxekommitté, men oaktat denna tekniska utredning förelåg, så kunde ändock generaltullstyrelsen och kommerskollegium peka på bristen av en verklig utredning angående tullskyddssystemets verkningar. Det är således icke endast denna tekniska utredning, som erfordras. Det erfordras, att systemets verkningar undersökas med hänsyn även till systemets allmänna grunder, icke endast med hänsyn till dess tekniska detaljer. Nu är det att erinra, att den interpellation vid 1914 års riksdag, som reservanterna omförmåla, anknöt sig alldeles direkt till väntade förhandlingar med hänsyn till en ny tarifftraktat mellan Sverige och Tyskland, och det lider väl intet tvivel, att ej den tekniska utredning, som sattes i gång och som ännu delvis pågår, också har detta till sitt speciella ögonmärke, liksom vi väl ej kunna förneka, att den utredning, som 1906 års tulltaxekommitté verkställde, också hade till sitt huvudsakliga ögonmärke att läggas till grund för traktatsförhandlingar mellan Sverige och Tyska riket. För närvarande kan det väl sättas ett stort frågetecken för, om det över huvud taget kan finnas lämpligt att inrikta blicken särskilt på traktatsunderhandlingar mellan Sverige och Tyskland. Det är ju så, och det har också utskottet framhållit, att det finnes ingen möjlighet att ens tillnärmelsevis bedöma de faktorer, med vilka vi måste hava att räkna vid framtida traktatsunderhandlingar. Det kan ju vara tillåtet att hoppas, att sist ordet i den väldiga tvekamp, som nu pågår, icke är uttalat, så att mycket kan vända sig till det bättre. Det må vara tillåtet att hoppas, att den fred, som skall göra slut på det nu pågående kriget, skall bliva en fred, som vilar på samförstånd folken emellan, och som kan föra med sig även på det handelspolitiska området den öppna dörrrens politik. Men det ser för närvarande mörkt ut, och jag undrar, om vi ej göra väl i att med mycket vaksamt öga följa

den utveckling, som för närvarande är för oss den mest hotande. Vi se, hur det sträckes ut fångstarmar söderifrån, vilka redan dragit under sin intressesfär hela södra östersjökusten och även landet öster om Bottniska viken, och om vi vilja kasta ett öga på innebörden i de handelsavtal, de ekonomiska avtal, som följa denna utveckling i spåren, så tror jag, att man måste vara mer än eljest betänksam mot att gå vägar, som kunna draga också oss inom räckhåll för dessa fångstarmar. Det gäller nu för oss, om utvecklingen tar den riktningen, att det nuvarande blodiga kriget avlöses av ett ekonomiskt krig mellan stormaktskoalitionerna — det gäller nog då för oss, säger jag, att se till, att vi äro väl rustade för att tillvarataga vårt ekonomiska oberoende, varav vårt politiska oberoende i ganska väsentlig mån kan vara avhängigt, och som utskottet påvisat befinna sig våra skandinaviska brödrarfolk, norrmän och danskar, i stort sett i alldeles samma läge. Det är ju därför, förefaller det mig, helt naturligt, att vi inför de hotande faror, som kunna växa upp omkring oss, ty till varandra, som det heter, ty det kan mycket väl uppstå, ja det är kanske sannolikt, att det uppstår en sådan situation, att det blir ett gemensamt skandinaviskt handelspolitiskt intresse, som behöver tillgodoses. Men hur är det möjligt, att man skall kunna verkligen rusta sig för de ovissa tider, som stunda, om man icke allra först undersöker, hur det nuvarande handelspolitiska systemet har under de 30 år, det varit gällande, verkat här i landet. Det är väl vår allra första uppgift att se till, huru det hittills har verkat, och det är detta, som utskottet här hemställer om. Man vill nu försöka framställa en sådan utredning som något alldeles ofruktbart. Nej, jag tror tvärtom, att det är det fruktbaraste arbete, vi över huvud taget kunna sätta i gång, om det gäller att verkligen tillgodose vårt näringslivs krav. Det är utan alla biavsikter, som utskottets majoritet framlagt detta förslag, och jag ber att å denna utskottsmajoritets vägnar få alldeles bestämt tillbakavisa de insinuationer, som gjorts eller kunna göras därhän, att man här skulle vilja sträva efter något syfte, som ej framgår av vad betänkanudet innehåller. Allra bästa beviset därpå är ju just, som utskottets ärade ordförande erinrade, att ledamöterna av utskottet, vilka i fråga om frihandel eller tullskydd intaga mycket olika ståndpunkter, likväl enats om en så beskaffad utredning som den här ifrågasatta. Om den äro de alla ense, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L a m m: Jag har med mycken uppmärksamhet följt den siste ärade talaren, men jag har i alla fall något svårt att förstå, vartåt utskottet syftar, trots den utläggning, som han givit åt dess utlåtande. Jag kan ju mycket väl gilla de principer, som han uttalat, och kan förstå, att det kunde vara intressant att hava en alldeles objektiv och förutsättningslös utredning av tullsystemet under vad jag skulle vilja kalla de normala förhållandena. Men vi leva nu under en tid och sådana förhållanden — verkliga krisförhållanden med maximipriser o. dy! — att produktionen har blivit om-

*Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.
(Forts.)*

Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.

(Forts.)

kastad och omgärdad med subventioner, som kommit att gå andra vägar än den protektionistiska. Jag behöver bara peka på den överenskommelse, som marinförvaltningen träffat angående inköp av oljor, eller förslaget att staten skall gå in i ett aktiebolag för framställning av elektrolytisk koppar. Allt detta är ju omvägar för att kunna stödja industrien på annat sätt än genom tullar, så att man befinner sig alltså för närvarande under förhållanden, där man ej kan säga, huru tullarna i det hela taget hava verkat. I förslaget om att så att säga gå tillbaka till det tullsystem, som verkat under 30 år, ligger det en viss överdrift, ty vi veta alla, att vi ej stå isolerade i världen, utan i någon mån med avseende å tullar äro påverkade av de överenskommelser, som hava träffats med andra länder. Alltså kan man ju i det hela taget ej gå ut från en fullkomligt förutsättningslös utredning av tullförhållandena. Det gör mig naturligtvis betänksam med hänsyn till utskottets uttalande.

Ser jag sedan till den andra sidan av saken eller nödvändigheten att göra en utredning för att efter denna utredning vid lugnare förhållanden kunna träffa de handelsavtal, som vi naturligtvis äro tvungna att träffa, förmodar jag, även med Tyskland, i händelse vi skola tänka på att få några internationella förbindelser, då förefaller det mig, som om en begäran i det fallet vore ganska överflödigt. Det är väl alldeles klart, att Kungl. Maj:t måste sätta igång en sådan utredning för att kunna träffa en sådan överenskommelse, det må nu gälla antingen de andra skandinaviska länderna eller övriga utlandet, och då förstår jag ej heller att det skall vara önskvärt eller lämpligt att ställa till med en utredning av en sådan omfattning, som här är ifråga, och med de utgångspunkter, som den siste ärade talaren först angivit som den nödvändiga förutsättningen. Jag är därför i denna fråga mycket tveksam, och när man är tveksam, så är det bättre att ej taga något steg, och därför kommer jag i den här frågan att sluta mig till reservanten.

Herr Jeansson: Herr greve och talman, mina herrar! Jag är delvis förekommen av den siste ärade talaren, men jag skall be att få tillägga några ord till vad han yttrade. Denna fråga om tullsystemets verkningar har ju varit uppe många gånger under de senaste riksdagarna, så att man skulle kunna mena, att den för närvarande borde få vila till dess vi komma till säkrare förhållanden. Man vet ju det, att allt för närvarande flyter. Man vet ej, huru de stora länderna, som vi närmast hava att konkurrera med, skola komma att lägga sin tullpolitik. Man vet ej, om Tyskland skall bibehålla sitt »Einfuhrscheinsystem» eller om England skall gå in på ett kolonialsystem och sedan möjligen övergå till tullskyddssystem.

Nu säger den ärade talare, som talade å bevillningsutskottets vägnar, herr Larsson, att här ej alls är fråga om, huruvida vi skola hava tull eller icke, utan här gäller det endast en utredning om tullens verkningar. Ja, den ärade talaren tillbakavisade den insinuation, som han ansåg ligga i reservationen, om att det låge något annat än vad utskottet sagt bakom utskottets betänkande. Men om

man uppmärksamt åhörde hans yttrande, så förstod man mycket väl, att han själv önskade, att den utredningen skulle visa, att vi borde taga bort tullarna och frånga det tullsystem, som vi nu hava haft under 30 ar här i landet. Och hela hans motivering visade ju tydligt, vart han syftade med denna utredning. Jag ber att få fråga honom, om han tror, att herr Fabian Månsson, som ju också biträtt denna utredning, icke skulle vara av den åsikt, som jag nyss antog, att herr Larsson hade. Vi veta ju, att herr Månssons motion egentligen ligger till grund för detta bevillningsutskottets utlåtande. Och man kan vara alldeles viss om, varthän *han* syftar med denna utredning. Men om man nu gör en alldeles förutsättningslös utredning om, huru tullen verkat, och tar upp det gamla spörsmålet, som har varit under debatt alltifrån tullstridernas början, om vem som betalar tullen, vad skulle man då kunna vinna? Jag påstår, att man därmed skulle vinna absolut intet, ty det är omöjligt att kunna konstatera, vem som betalar tullen, eller utreda, huru den verkar. Det beror på tillgång och efterfrågan. Jag har kunnat följa med under många år, hur tullen verkat inom den bransch, där jag arbetar. Jag har då sett, hurusom tullen på spannmål har verkat fullt under vissa år, men jag har också funnit, att den under andra år verkat mindre, och t. o. m. under ett år — jag kan nämna året, det var varen 1907 — ej verkat alls. Varpå beror detta? Jo, finnes det god tillgång inom landet på en vara, så att den inhemska produktionen och konkurrensen utbjuder mera än det finnes efterfrågan på, så är det ju givet, att detta måste reducera priserna, som därvid bliva oberoende av utlandets noteringar. Den inhemska konkurrensen driver ned priserna så att de bli lägre än importvärdet plus tullen. Är det åter stor brist inom landet, blir det många, som slåss om varan, och måste man importera mycket för att kunna fylla behovet, då blir det ju ett alldeles motsatt förhållande. Då är det alldeles naturligt, att det lilla, som finnes inom landet, drives upp till så högt pris, att tullen kommer att verka fullt. Detta är ju väl känt för var och en, som haft med import och försäljning inom landet att göra. Jag menar därför, att vad tjänar det till, att vi låta utreda, hur tullen verkar, då den ej alls verkar lika utan dess verkan beror på tillgång och efterfrågan?

Samma ärade talare nämnde, att produktionen är till för att tjäna konsumtionen. Men är det ej så, att konsumtionen tjänas bäst, om man uppmuntrar produktionen och stöder den, så att den kan producera? Det visar väl den nuvarande tiden och de förhållanden, som vi hava bakom oss, bäst. När man ej kan producera så, att det betalar sig, då kan produktionen ej fortgå, och då få konsumenterna lida. Jag tror, att vad vi nu uppleva skall lära oss att i framtiden stödja produktionen och främst att stödja landets sädesproduktion, och jag är övertygad om, att det just är dessa tullar, som man vill åt. Det är sädesproduktionen, som man genom tullar eller på annat sätt skall stödja så att det lönar sig här i landet att producera brödsäd. Då står sig konsumtionen bäst.

*Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningsor
(Forts.)*

Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.

Herr talman, på grund av jag anført ber jag att få yrka bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr Hammarström: Jag skall ej mycket förlänga debatten, men jag nödgas med anledning av herr Larssons anförande konstatera, att den oklarhet, som enligt mitt förmenande vidlåder utskottets memorial i det att motiveringen icke nog tydligt anger vilket syfte den ifrågasatta utredningen skall tjäna, den oklarheten skringrades icke, såvitt jag förstod, av herr Larsson, utan tvärtom blev frågan ännu mera invecklad. Om jag förstod honom rätt, så borde utredningen, i vad den skulle tjäna till ledning för vår handelspolitik, ej blott avse att klargöra — vad jag föreställde mig vara meningen — huru med avseende å blivande traktatsunderhandlingar lämpligen kunde skapas skyddsvärn emot utlandets konkurrens och utfinnas bytesmedel för att skaffa vår export en bättre ställning i utlandet utan herr Larsson tycktes också vilja inlägga i utredningens syfte undersökningar om lämpligheten av ekonomiska allianser, orientering alternativt åt söder eller åt väster, likasom också en undersökning om något slags skandinavisk tullunion. Ja, är det meningen, så går det väl ej an att formulera skrivelsen så, som här är gjort. Här begäres endast en undersökning av det nu tillämpade tullsystemets verkningar, och på den vägen kan man ej komma fram till några undersökningsresultat sådana som de senast antydda.

Herr Larsson ansåg också, att vi, som motsatte oss denna utredning, skattade åt doktrinarism och att vi ville kväva den fria forskningen. Ingalunda! Den fria forskningen har sitt hemvist på helt andra ställen än i kommittéerna, och jag tror ej att någon, som anslutit sig till den nuvarande tull- och handelspolitiken här i landet, behöver frukta för de resultat, den fria forskningen på detta område kan giva. Men en helt annan sak är att man ej kan vara med om den ifrågasatta åtgärden, då den kostar pengar, då man ej fått klart för sig, att den kan leda till något som helst gagn, och då det praktiska syfte, som det här borde vara fråga om i främsta rummet, redan är tillgodosett genom en sedan flere år pågående utredning, som säkerligen kommer att lämna fullt tillfredsställande resultat.

Herr Larsson yttrade sig också om framtidens handelspolitik samt tycktes hoppas och antaga, att den skulle bli den öppna dörrens politik. Ja, det antager även jag för de stora nationernas vidkommande. De vilja nog ha öppen dörr i det avseendet. Men för oss, som tillhöra en liten nation, gäller det kanske att tillse, att dörren icke blir så vidöppen, att vårt eget näringsliv kväves under deras välvilja.

Slutligen skall jag tillåta mig att fästa uppmärksamheten på, att ehuru ett oavvisligt behov av den nu ifrågasatta utredningen säges föreligga, har dock fortfarande icke givits något besked om, varthän denna utredning syftar. Om utredningen vore så trängande borde man väl dock från näringslivets representanter ha erfarit något uttalande om detta behov. Vill man invända, att detta är en fråga,

som närmast rör konsumenterna, så må erinras, att näringslivets män äro icke blott producerande utan konsumerande även de. De äro konsumenter icke blott för sin personliga del utan jämväl i stor utsträckning för sin produktion. Dock har man icke från deras sida försport uttalanden om något sådant behov som det nu framhållna. Jag har för min del icke kunnat frigöra mig från en känsla av att detta är en politisk fråga. Såsom sådan har den behandlats vid föregående riksdagar, och, såvitt jag förstår, dröjer man fortfarande kvar på den ståndpunkten.

Det vore kanske åtskilligt att säga om herr Larssons uppfattning angående förhållandet mellan producenter och konsumenter, men jag skall icke inlåta mig på den saken, då herr Larsson visst själv fann, att hans första uttalande om, att produktionen endast är till för konsumtionen, i sina konsekvenser kanske gick något för långt, varför han också i senare delen av sitt anförande tog tillbaka ganska mycket av det, som låg i hans första uttalande.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord för att angiva skälen, varför jag anslutit mig till utskottets ståndpunkt.

Det har jag gjort därför att — i första hand beträffande den ena delen av vårt tullsystem, nämligen den som innebär skydd för lantmännen för att kunna odla spannmål — jag hade tänkt mig, att det genom en sådan utredning skulle vara möjligt att komma till något resultat i frågan huru lantmännen skulle kunna beredas skydd, om de behöva det, för sin hantering på något annat sätt än genom spannmålstullar. Därtill anser jag, i motsats till herr Lamm, som ansåg, att tiden nu var särskilt olämplig härför, att tiden just nu är särdeles lämplig, därför att spannmålstullarna nu äro suspenderade. Då jordbruket nu fått arbeta utan dem en tid, är det lättare och bättre att få något annat system, innan den tid kommer, då de åter träda i funktion.

Vad den andra delen av våra tullar, industritullarna, beträffar, så är jag för min del icke alls blind för att de naturligtvis framskapa en mängd arbetstillfällen och bereda en del arbetare tillfälle till arbetsförtjänst. Att man sålunda ifrån industriarbetarehåll måste taga industritullarna med en viss försiktighet är självfallet. Men jag vet också det, att under hela den tid, som kännetecknats av detta industriella uppsving, då det ena tusentalet arbetare efter det andra dragits in i industrien, det har varit en rent av förtvivlad kamp för arbetarna, att genom sina fackföreningar föra fram sin lönefråga. På den sista tiden har icke det talet, att det är fackföreningarna, som åstadkommit de dyra tiderna, hörts så mycket, men det kommer väl igen, tänker jag. Under det att levnadsförhållandena blivit allt dyrare och dyrare, hava dessa arbetare och fackföreningar dock försökt att så gott som möjligt hålla jämna steg därmed. Då hade jag tänkt att genom en sådan utredning värdet och betydelsen av vissa industriers framförande i landet skulle kunna klarläggas, men däremot slås fast, att andra

*Om utredning
av gällande
tullsystems
verknningar.*

(Forts.)

*Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.*

(Forts.)

industrier vore mindre värda att hållas vid makt. Man skulle sålunda kunna komma till ett resultat som — jag vill icke säga rent av skulle förhindra — dock skulle kunna mildra tillströmningen från landet till en del industrier, så att vi därigenom skulle kunna få fram någonting, som i en framtid skulle kunna borttaga denna ohyggliga ställning för industriarbetarna, och att, så att säga, få ett naturligt urval för vad som är det rimliga och förnuftiga för industrien i Sverige och icke uteslutande få fram skyddssynpunkter och mura upp industritullar i oändlighet för att skapa tillverkningar här i landet, som kan köpas billigare från utlandet, och därmed visserligen arbetstillfälle beredes, fastän det vore bättre, att folk fick hålla på med något annat. Det är mycket koncentrerat sagt, varför jag anser, att man skall hava en sådan utredning; och när tillfälle genom utskottets initiativ bereddes att få fram en utredning av frågan, måste man naturligtvis vara i hög grad benägen att göra det.

Jag skulle vilja säga, att jag nästan tror en nackdel ligga däri, att vi icke under alla dessa år kommit in på en utredning av nuvarande ekonomiska system och icke redan hava haft en förlöpande undersökning på detta område. Den allra största delen av dem, som hava inflytande och ekonomiskt tongivande ställning hava bitit sig mer och mer fast vid den uppfattningen, att detta och ingenting annat är möjligt och rekommendabelt för vårt land att kunna ekonomiskt leva under. En sådan permanent, vid sidan av sig utvecklande förhållanden, fortgående undersökning skulle hava varit synnerligen värdefull efter vad jag kan förstå. Jag tror i olikhet med herr Lamm, att vi icke behöva med sådan fasa se, att en utredning skulle igångsättas just nu.

Med kännedom om huru kungliga kommittéer och utredningar arbeta, är det ingen fara för, att man alltför snart skall komma till något resultat. Man måste gå väsentligt tillbaka i tiden för att försöka få fram en något så när fullständig bild av, huru det ekonomiska livet inom vissa områden utvecklats i landet. Enligt vad jag förmodar är detta alldeles självfallet. Det är således en särdeles djupt gående undersökning, som erfordras, och en sådan undersökning kräver tid. Den kommer att sträcka sig huvudsakligast över de år, som hava gått med låt oss kalla dem normala förhållanden, ehuru vi från vårt håll icke gärna vilja kalla dem så — men låt gå för att de varit normala i jämförelse med de särdeles onormala förhållanden, vi nu hava — men denna undersökning måste sträcka sig över dessa tider. Då blir det väl, efter vad jag tror, de nuvarande förhållandena en övergående omständighet — jag vill icke kalla den sekundär, ty den är i själva verket nog så utsträckt, men i förhållande till den långa utvecklingen är den övergående — och att då låta avskräcka sig ifrån att just nu, då vi leva under dessa rent abnormala förhållanden, söka komma till en undersökning av hela det ekonomiska liv, som utvecklats i landet, tror jag icke är riktigt.

Nu tror jag frågan avgöres så, att andra kammaren tager ut-

skottets förslag, men att första kammaren icke tager det. Det blir då en deklarerad ståndpunkt ifrån andra kammaren, och sedan beror det på, huru regeringen ställer sig. Den har ju initiativrätt att taga upp utredningen, och jag hoppas att den kommer att göra det, på grund av andra kammarens intagna ståndpunkt, så att vi en gång komma till klarhet och reda i dessa förhållanden, som i många avseenden äro ganska bekymmersamma.

Förlåt, herr talman, att jag tillägger ett par ord. Jag känner mig livligt övertygad om, att vi komma att få genomlöpa ungefär samma utveckling på nytt efter kriget som vi tidigare haft. Nu ha livsförnödenheter och levnadsförhållanden för industriarbetarna sprungit upp till ohygglig höjd. Man kanske kan få ned dem något. Det är möjligt, att det går till en del, men att få ned dem till föregående prisnivå blir ganska svårt. Då kommer historien igen precis sådan som vi upplevde den i början av 1900-talet, nämligen att arbetarna genom sina organisationer piskas till att söka genom dem nå fatt prisförhöjningen. Om jag icke känner arbetsgivareorganisationerna allt för dåligt, så förutser jag, att de nog då komma att intaga en annan ståndpunkt till detta än vad som skett under dessa tider, dessa dagar och dessa månader, då allt är så oerhört fördyrat, som det är. Skulle man icke kunna tänka sig, att en sådan utredning, som sattes igång, även skulle kunna skänka någon uppmärksamhet åt spørsmålet, huru förhållandet mellan industrien och dess arbetare skulle kunna avvecklas på ett sådant sätt, genom förnuftig penning- och prispolitik, att man icke behöver emotse stora och förödande arbetskonflikter på grund av att den ekonomiska utvecklingen tvingat arbetarne att söka genom sina organisationer på nytt få sin lön i en för dem rimlig nivå?

Detta är för mig, herr talman, också ett skäl, varför jag gått med på utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall, och jag skulle mycket gärna önska, att den skulle kunna bliva även första kammarens beslut.

Herr Förssman: Herr greve och talman! Jag blev uppkallad av herr Jacob Larsson, då han framhöll eller påstod, att reservanternas ställning till föreliggande fråga skulle vara betingad av dogmatism och en fruktan för att en allsidig utredning av tullsystemets verkan omedelbart skulle leda till en systemförändring i detta hänseende.

Vad nu den sista orsaken beträffar, ber jag få säga, att det är så långt ifrån, att jag tror, att en sådan utredning skulle giva stöd för protektionismens övergivande, att jag tvärtom tror, att den skulle leda till kraftigt stöd för fortsättande av nu rådande regim. Hans påståande, att vi skattat åt dogmatism och därför icke längre vilja gå med på en utredning, är heller icke riktigt. Det bestämmande för mig vid mitt ställningstagande till denna fråga har varit det, att den ifrågasatta utredningen tager sikte på en förfluten tid, på förhållanden, som varit före krigsutbrottet, men som upphävdes vid krigsutbrottet för att giva rum för helt och hållet nya förhål-

*Om utredning
av gällande
tullsystems
verknningar.*

(Forts.)

Om utredning
av gällande
tullsystems
verkningar.
(Forts.)

landen. En utredning, som tager hänsyn till en förfluten tid, kan helt enkelt icke få något aktuellt intresse och icke någon praktisk betydelse, då det gäller att basera vår kommande handels- och tullpolitik. För detta behöves det visserligen en utredning, men denna kan knappast med fördel igångsättas, förrän konturerna till den kommande ekonomiska situationen framtråda skarpare, än de nu göra. Först då kunna vi med fördel planera för den kommande handels- och tullpolitiken.

Jag har således tagit sikte på det levande livet, under det att herr Jacob Larsson rör sig i det förflutna och stöder sig på numera fullständigt förändrade förhållanden.

Herr Jacob Larsson fällde vidare ett yttrande, som var nog så egendomligt. Han sade, att produktionen skulle vara konsumtionens tjänare. Det är ju ett tämligen svårförståeligt yttrande, och jag skall icke här inlåta mig på att närmare bemöta detsamma, utan vill endast fastslå, att det yttrandet är fällt.

På grund av vad jag haft äran yttra, ber jag, herr greve och talman, få yrka avslag å utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 170, angående upplåtelse av mark till botaniska institutet vid universitetet i Uppsala;

nr 177, angående understöd åt vissa äldre behövande folkskollärare och småskollärare m. fl.;

nr 178, angående krigstidstillägg för år 1918 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl.;

nr 179, angående krigstidstillägg för år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa;

nr 180, angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa; samt

nr 181, angående tilläggsarvoden åt vissa extra ordinarie ämneslärarinnor vid allmänna läroverk.

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna ävensom i ärendet väckta motioner.

I en till riksdagen den 8 februari 1918 avlåten, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 76, hade Kungl. Maj:t under åbe-

ropande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen besluta,

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.

dels att avgifterna för inrikes brev, brevkort, postanvisning och postförskott skulle för tiden 1 april 1918—1 april 1920 utgöra:

för lokalbrev:

om brevets vikt icke överstege	20 gram	7 öre
» vikten överstege	20 men icke 125 »	15 »
» » »	125 » » 250 »	20 »

för annat inrikes brev:

om brevets vikt icke överstege	20 gram	12 öre
» vikten överstege	20 men icke 125 »	25 »
» » »	125 » » 250 »	35 »

för brevkort, jämväl lokalbrevkort:

enkelt brevkort	7 öre
dubbelt »	15 »

för postanvisning eller postförskott:

om postanvisnings- resp. postförskottsbeloppet uppginge till			
högst 5 kronor	15 öre	
om beloppet överstege	5 men ej 25 kronor	20 »
» » »	25 » » 50 »	30 »
» » »	50 » » 100 »	35 »
» » »	100 » » 250 »	40 »
» » »	250 » » 500 »	45 »
» » »	500 » » 750 »	55 »
» » »	750 » » 1,000 »	65 »

dels ock att, utan ändring av vad för närvarande gällde ifråga om ökning av viktportot för skrymmande paket, det inrikes portot för paket skulle för tiden 1 april 1918—1 april 1920 utgå enligt följande grunder, nämligen för paket, som vägde

högst 1 kilogram, med	60 öre
mer än 1 men ej över 3 kilogram, med	90 »
» 3 » 5 »	1 krona 20 »
» 5 kilogram, med 1 krona 20 öre för de första 5 kilogrammen och därefter 40 öre för vart överskjutande kilogram eller del därav.		

I anledning av ifrågavarande proposition hade inom riksdagen väckts fyra jämväl till bevillningsutskottet för förberedande behandling hänvisade motioner, nämligen i första kammaren nr 133, av herr *Ström*, samt i andra kammaren nr 313, av herr *Carlson* i Herrljunga, och nr 314, av herr *Kropp*, i vilka tre motioner hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition ävensom i andra kammaren nr 311, av herr *Welin*, som hemställt, att riksdagen i förevarande

Ämne måtte besluta på ett från Kungl. Maj:ts förslag i vissa angivna hänseenden avvikande sätt.

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.

(Forts.)

Utskottet hade i nu föreliggande betänkande på andragna grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 76, samt herr Ströms motion, I: 133, herr Welins motion, II: 311, herr Carlsons i Herrljunga motion, II: 313, och herr Kropps motion II: 314, måtte besluta,

dels att avgifterna för inrikes postanvisning och postförskott skulle för tiden från och med dag under innevarande år, som bestämdes av Kungl. Maj:t, till och med den 31 december 1919, utgöra:

om postanvisnings- resp. postförskottsbeloppet uppginge till					
högst 5 kronor					15 öre
» beloppet överstege 5 men ej 25 » » 25 kronor	5	men ej	25	kronor	20 »
» » » 25 » » 50 » »	50	» »	50	»	30 »
» » » 50 » » 100 » »	100	» »	100	»	35 »
» » » 100 » » 250 » »	250	» »	250	»	40 »
» » » 250 » » 500 » »	500	» »	500	»	45 »
» » » 500 » » 750 » »	750	» »	750	»	55 »
» » » 750 » » 1,000 » »	1,000	» »	1,000	»	65 »

dels ock att, utan ändring av vad för närvarande gällde ifråga om ökning av viktportot för skrymmande paket, det inrikes portot för paket skulle för ovannämnda tid utgå enligt följande grunder, nämligen för paket som vägde

högst 1 kilogram, med					60 öre
mer än 1 men ej över 3 kilogram, med					90 »
» » 3 » » » 5 » »	3	» »	5	»	1 krona 20 »
» » 5 kilogram, med 1 krona 20 öre för de första 5 kilogrammen och därefter 40 öre för vart överskjutande kilogram eller del därav.					

Reservationer hade anförts av, utom annan,

1:o) herrar *Hammarström*, *Lyckholm* och *Antonsson*, friherre *Fleming* samt herrar *Knaust* och *Neess*, vilka ansett, att utskottets betänkande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 76, måtte, med avslag å herr Welins motion, II: 311, i vad den skilde sig från propositionen, samt å herr Ströms motion, I: 133, herr Carlsons i Herrljunga motion, II: 313, och herr Kropps motion, II: 314, besluta,

dels att avgifterna för inrikes brev, brevkort, postanvisning och postförskott skulle för tiden från och med dag under innevarande år som bestämdes av Kungl. Maj:t, till och med den 31 december 1919, utgöra:

för lokalbrev:

om brevets vikt icke överstege	20 gram	7 öre
» vikten överstege 20 men icke 125	»	15 »
» » » 125 » » 250	»	20 »

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

för annat inrikes brev:

om brevets vikt icke överstege	20 gram	12 öre
» vikten överstege 20 men icke 125	»	25 »
» » » 125 » » 250	»	35 »

för brevkort, jämväl lokalbrevkort:

enkelt brevkort	7 öre
dubbelt »	15 »

för postanvisning eller postförskott:

om postanvisnings- resp. postförskottsbeloppet uppginge till högst 5 kronor	15 öre
» beloppet överstege 5 men ej 25 kronor	20 »
» » » 25 » » 50 »	30 »
» » » 50 » » 100 »	35 »
» » » 100 » » 250 »	40 »
» » » 250 » » 500 »	45 »
» » » 500 » » 750 »	55 »
» » » 750 » » 1,000 »	65 »

dels ock att, utan ändring av vad för närvarande gällde ifråga om ökning av viktportot för skrymmande paket, det inrikes portot för paket skulle för ovannämnda tid utgå enligt följande grunder, nämligen för paket, som vägde

högst 1 kilogram, med	60 öre
mer än 1 men ej över 3 kilogram, med	90 »
» » 3 » » » 5 » »	1 krona 20 »
» » 5 kilogram, med 1 krona 20 öre för de första 5 kilogrammen och därefter 40 öre för vart överskjutande kilogram eller del därav;	

2:o) herr *Rosén*, som ansett att utskottet bort tillstyrka allenast den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av paketportot.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Då bevillningsutskottet i föreliggande utlåtande avstyrkt en väsentlig del av den tillfälliga portoförhöjning, som Kungl. Maj:t har föreslagit, nödgas jag några ögonblick taga kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk.

Uppenbart är att man får bedöma frågan om portoförhöjningen efter de antagliga siffrorna för postverkets utgifter och inkomster för år 1918 och år 1919, då förhöjningen ju inverkar på båda åren och densamma skulle inträda under år 1918. Därvidlag har man

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

vissa siffror att hålla sig till vissa omständigheter. utgifterna, som äro i det stora hela ovederläggliga, och däremot vissa andra, inkomsterna, som blott äro antaganden, vilka kunna vara föremål för olika meningar.

Om jag då först går till 1918 års stat, så fastställde 1917 års riksdag postverkets stat till driftkostnader till: inkomster 34,900,000 kronor och utgifter 28,900,000, varigenom ett överskott skulle uppstå av 6,000,000 kronor. Kungl. Maj:t hade för sin del föreslagit ett något mindre utgiftsbelopp och även något mindre inkomstbelopp och då skulle överskottet hava blivit 7,700,000 kronor. Men enligt av riksdagen fastställt förslag till driftkostnad skulle överskottet som sagt bliva 6 milj. kronor. Nu torde det väl få anses klart, att den utredning, som poststyrelsen framlagt i ärendet och som i utskottets betänkande delvis finnes återopad och som ytterligare utvecklats i en särskild skrivelse ifrån generalpostdirektören, ådagalägger, att de utgifter varmed man i själva verket har att räkna för 1918 kunna antagas belöpa sig till, i runt tal, 11,000,000 kronor mer än tidigare beräknats. Då skulle således, om inkomsterna bibehölles vid ovan angivna beräknade belopp, underskottet å poströrelsen bliva 5,000,000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag till portoförhöjningar i sin helhet giver 5,393,700 kronor, och då skulle det således nätt och jämnt gå ihop. Om däremot utskottets förslag bifalles och således ingen höjning av portot för inrikes brev, lokalbrev och brevkort skulle inträda, bleve balansen 3,651,000 kronor. Inkomsten av det ökade portot för inrikes brev, lokalbrev och brevkort skulle nämligen giva 4,044,700 kronor. Nu har utskottet i någon mån sökt sin tröst för avvisandet av Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del, i det att utskottet återopat att krigstidstillägget för år 1917 är upptaget för år 1918, och att man egentligen bör räkna bort detta för att få en rätt bild av postverkets rörelse år 1918. Det förefaller mig icke vara riktigt, att resonnera på så sätt. Pengarna hava ju redan gått ut 1917 och merutgiften måste täckas år 1918. Det ökade överskott, som härav uppstått, har ju redan vid 1917 års slut tillförts kassafonden och därigenom i viss mån beräknats vid uppgörandet av 1919 års stat.

Sålunda förefaller det mig alldeles otvivelaktigt — fortfarande efter de förutsättningar jag utgått ifrån — att, för att postverkets stat för år 1918 skall gå ihop, det fordras en väsentlig ökning av inkomsterna. Det är också med det antagandet, som utskottet avstyrker det väsentliga i Kungl. Maj:ts föreliggande förslag. Utskottet anser nämligen, att det kan beräkna inkomsterna så pass högt, att det icke finnes någon risk för att brist kan komma att uppstå i postverkets stat, även om utskottet icke vågat påstå, att man kan hoppas, att överskottet av poströrelsen för år 1918 skall uppgå till det av riksdagen slutligt fastställda beloppet 6,000,000 kronor.

Men skall rörelsen gå ihop för år 1918, så fordras det efter ovan angivna antaganden med avseende å utgifterna, att en inkomstökning ifrån 34,150,000 kronor till 37,801,000 kronor skall inträda, och

skall det beräknade överskottet ernäs, så fordras i det närmaste en ökning i inkomster av 10,000,000 kronor eller upp till bra nära 45,000,000 kronor. Jag tror dock, att detta är en siffra, som man i själva verket kan beteckna sasom absolut omöjlig att uppnå.

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

Det är givet, att när Kungl. Maj:t icke gått längre, än Kungl. Maj:t gjort, detta har berott just på den allmänna obenägenhet som Kungl. Maj:t och riksdagen haft mot att för mycket höja postavgifterna, och då har Kungl. Maj:t också räknat med en förhöjning av inkomsterna, ty annars skulle det icke bliva något över. Men Kungl. Maj:t har ingalunda, med bibehållande av nuvarande portosatser, vågat motse en inkomstökning av den storlek, varmed utskottet mest räknar.

För min del förefaller det vara synnerligen riskabelt att gå så långt, som utskottet gjort, och säga att inkomstökningen skulle bliva så stor, att man kan vara säker på att därmed täcka de ökade utgifterna av 11,000,000 kronor, som det här är fråga om, och dessutom få en skäligen avkastning därutöver.

Kommer jag då till 1919 års driftsstat, som ännu icke är definitivt framlagd, så har det beräknats, enligt de preliminära siffrorna i statsverkspropositionen, att inkomsterna skulle komma att gå upp till 40,100,000 kronor, utgifterna till 33,400,000 kronor och alltså ett överskott på 6,700,000 kronor uppstå. Men då räknade poststyrelsen med ett krigstidstillägg av 2,500,000 kronor, och nu blir det för år 1919 med all sannolikhet minst samma krigstidstillägg som för 1918, d. v. s. 7,500,000 kronor; således en ökad utgift på 5,000,000 kronor. Överskottet skulle då vara nere i 1,700,000 kronor.

Så är bebådad en provisorisk löne reglering för postverkets personal, och, om jag antager, att den kommer att belöpa sig till 2,000,000 kronor, äro vi för år 1919 inne på en brist av 300,000 kronor. Man måste räkna med en inkomst av 40,400,000 kronor, för att det icke skall uppstå någon brist, och med 47,100,000 kronor, om de 6,700,000 kronorna skola erhållas, som beräknas i överskott för år 1919. Den sista inkomstsiffran synes mig icke med någon sannolikhet kunna uppnås.

Med avseende å inkomsterna så har ju postverket gjort en del utredningar. Man må tillerkänna dem större eller mindre värde, så uppenbara de dock, att det är flera tillfälligheter, som spelat in och givit så avsevärd höjning av inkomsterna för postverket under de senare åren. Endast kommissionernas porton gå ju till 3,000,000 kronor. Transitotrafiken har ju också varit betydande, men den är ju snart på väg att gå ned till minimum. Det är därför, som det, enligt min mening, icke går an och icke är klokt av riksdagen att räkna med en så hög inkomstsiffra, som bevillningsutskottet måste hava gjort, när det kommit till att kunna utan finansiella betänkligheter avstyrka den framlagda propositionen, i vad den avser den mest inkomstgivande delen, eller brevportot. Bevillningsutskottet erkänner ju, att, om en varaktig försämring av postverkets vinstmarginal skulle visa sig hava uppstått, givetvis en förhöjning av postavgifterna bör äga rum, men enligt utskottets mening också först då.

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

Det förefaller mig dock, att man kan säga, att försämringen är ganska varaktig, när man kan påvisa, att för år 1918 och 1919 vinstmarginalen hotar att bli ingen. Man bör då även beakta det förhållandet, att det ofördelaktiga utfallandet av postverkets rörelse till ofantligt liten del — i motsats mot förhållandet vid de andra kommunikationsverken — beror på höjda materialpris m. m. dylikt. Telegrafverket och järnvägarna få sätta upp taxorna högre, framför allt på grund av de synnerligen ökade materialkostnaderna. För postverket, som rör sig med en ytterst liten materiel, spelar detta ingen roll, utan där är det löneförhöjningarna som äro av vikt, och ingen tror väl, att den löneförhöjning, som riksdagen har att genomföra i år, skall väsentligt nedsättas under de närmast kommande åren. Min tro är, att de komma att stå sig i det väsentliga och säkerligen snarare komma att gå upp än ned.

Jag ser en fara i att, om riksdagen är alltför rädd för att vidtaga en moderat och icke ens mot penningvärdets fall svarande höjning av postavgifterna, det skall bli mycket svårare att genomföra de skäligen lönetillägg och löneförbättringar, som postpersonalen är i behov av, jämte den ökning av personalen och den förbättring i allmänhet av expeditionen, som man behöver få till stånd så snart som möjligt.

Jag har svårt för att tro, att dessa få ören, som det nu är fråga om, skulle kunna spela någon roll i den enskildes hushållning. Det har av poststyrelsen uppgivits, att enligt statistiken antalet avsända brev och brevkort å landsbygden allenast utgör 19 stycken per invånare. Då nu icke alla individer äro skrivkunniga eller begagna sig av postverket, kunna vi höja denna siffra till det femdubbla och säga, att det i genomsnitt är hundra brev, som varje person på landet, som är skrivkunnig, avsänder, och likväl gör denna förhöjning endast 2 kronor om året. Det förefaller mig, att man icke kan säga, att detta på något sätt kan ingripa i vederbörandes ekonomi.

Jag tror därför, att det varit goda skäl, på vilka Kungl. Maj:t här framlagt sitt förslag om en provisorisk ökning av postavgifterna. Jag måste därför beklaga, att riksdagen fortfarande är så ovillig att höja portoavgifterna. Jag förstår, att man tycker, att det är ett allmänt samfärdsmedel, som man icke får fördyra, men man måste dock tänka på de förhållanden, under vilka vi leva, och de svårigheter vi hava för att få statsfinanserna att gå ihop, samt nödvändigheten av att postverket också giver någon rimlig avkastning och icke endast balanserar på kanten, med det ena året något plus ock det andra något minus. Om det är så, som bevillningsutskottet hoppas, nämligen att inkomsterna skola stiga i samma grad som de stigit under de senaste åren, så kan ju bevillningsutskottet få rätt och Kungl. Maj:t orätt.

Jag vågar dock ingalunda hysa en sådan förhoppning, utan måste fortfarande anse det önskvärt, att riksdagen går med på en tillfällig höjning av postavgifterna i hela den utsträckning, som Kungl. Maj:t avser.

Herr Hammarström: Herr greve och talman, mina herrar! Den reservation, jag och åtskilliga andra av utskottets ledamöter låtit föga vid utskottets betänkande, innehåller ju en rätt utförlig motivering för vår ståndpunkt. Jag måste dock anhålla att ytterligare få understryka några av de synpunkter, som i reservationen framhållits, för att motivera den ståndpunkt vi intagit i frågan.

Jag vill då säga, att naturligtvis kunna meningarna vara delade om möjligheterna att med oförändrade taxor upprätthålla postverkets inkomster vid ungefär samma höjd som under de senare åren, men vad som är alldeles säkert är — vilket redan under debatten konstaterats — att utgifterna på sista tiden avsevärt ökats och att de under den närmaste framtiden fortfarande komma att ökas i en för postverkets ekonomi ganska oroväckande grad. En mer eller mindre sangvinisk uppfattning av dessa förhållanden kan emellertid göra, att man beträffande den brist, varmed man räknar för de två år, som här avses, eller åren 1918 och 1919, kommer till något olika siffror. Jag skall dock nöja mig med att hålla mig till vad utskottets majoritet i detta hänseende räknat med, nämligen att en förlust under 1918 är att befara på 2 å 3 miljoner kronor och att för 1919 förlusten efter vad det synes kommer att utgöra omkring 2 miljoner kronor. Generalpostdirektören räknar för år 1919 med en förlust på 2,300,000 kronor.

Härvidlag är emellertid att märka en ytterligare faktor, som kommer att verka till en ökning i utgifterna och som är antydd i generalpostdirektörens promemoria nederst på sid. 19 i betänkandet, där det heter att det »kan befaras att från de enskilda järnvägsförvaltningarnas sida inom den närmaste tiden kunna komma att framställas anspråk på förhöjda taxor för postbefordringen» etc. Härjämte erinrar generalpostdirektören om möjligheten av en förhöjning av ersättningen till statens järnvägar för postbefordringen, varom fråga »redan på ett tidigare stadium av kriget väckts av järnvägsstyrelsen, men tillsvidare fått förfalla». Säkerligen kommer man vid detta nu anmärkta förhållande att ha att räkna med en ytterligare stegring i underskottet av postverkets rörelse.

Med hänsyn till den brist, som under alla omständigheter motses, finner utskottet sig nu böra tillstyrka höjning av portosatserna för postanvisningar och postförskott samt postpaket, men utskottet avstyrker propositionen i vad den gäller brev, brevkort och lokalbrev. Ur rent ekonomisk synpunkt spelar emellertid brevpportot en synnerligen avsevärd roll, och på detta sätt har i realiteten större delen av den ökade inkomst, Kungl. Maj:t beräknat, borteliminerats. Genom vad utskottsmajoriteten tillstyrkt skulle man för 1918 få in en ytterligare inkomst för postverket på 1,500,000 kronor och under 1919 en dylik inkomst på 1,950,000 kronor. Den brist, varmed utskottet självt räknat, blir således icke täckt genom den inkomstökning, som följer av utskottets förslag.

För att nu motivera, att utskottet icke gått längre i tillmötesgående mot Kungl. Maj:ts förslag, framhåller utskottet, hurusom 1918 års resultat av postverkets drift skulle, i händelse det året

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

icke belastats med en utgiftspost, som egentligen tillhör 1917, bliva väsentligt bättre än som nu kommer till synes, och att man bör taga hänsyn till detta förhållande. Härvid bör emellertid erinras, att om man vill räkna på det sättet, man ju visserligen kan komma till ett gott resultat på papperet, men postverkets rörelse får dock icke betraktas alldeles isolerad utan även ur den synpunkten, att postverket likasom statens övriga affärsdrivande verk hittills påräknats lämna något tillskott till den allmänna statsregleringen, och 1917 års statsregleringsresultat blir väl icke så lysande. I detta sammanhang torde böra erinras om vad som nämndes här under lördagens debatt angående den väsentliga utgiftsökningen på 1917 års tilläggsstat för kristidskommissionerna, vilken, om jag icke missminner mig, beräknades till 245 miljoner kronor. Resultatet för 1918 blir kanske icke heller så lysande. Man bör därför näppeligen resonera på sätt utskottet här gjort, och för övrigt, om man anser sig kunna hänvisa till inkomster, som redan influtit i statskassan, så kan man ju gå ännu längre tillbaka i tiden och behöver icke stanna vid närmast förflutna året. Den konsekvensen tyckes nu verkligen utskottet också ha tagit ifråga om år 1919, i det att utskottet för att för det året få en skenbar täckning hänvisar till de betydande överskott postverkets rörelse under flera tidigare år lämnat, varvid utskottet förmenar, att man med hänsyn till dessa överskott får finna sig i, om det skulle uppstå till och med en avsevärdare brist under år 1919. Om man resonerar på det sättet, kan man nog täcka brist för många år framåt, ty postverket har under avsevärd tid tillbaka lämnat rätt betydande överskott till statskassan.

Riktigt lämpligt är det i varje fall icke att röra sig med överskott, som redan äro konsumerade, och allra minst torde ett sådant tillvägagångssätt vara tillrådligt i tider sådana som de nuvarande eller de, som stunda. Inkomsterna komma nog att sina. En sådan skattekölla som krigskonjunkturskatten — för att endast nämna ett exempel — kommer väl, om den också ännu någon tid fortbestår, säkerligen att lämna avsevärt minskat utbyte. Vad som däremot växer med snart sagt oroväckande fart, det är utgifterna, icke blott postverkets utgifter, utan statens utgifter över huvud. Jag ber även i det sammanhanget att få återföra i minnet och hänvisa till vad som under lördagens debatt av flera talare anfördes i detta ämne, och med hänsyn därtill vore det kanske skäl att icke alldeles lämna åsido ett tillfälle att i någon mån öka statens inkomster, där sådant kan ske utan alltför stor tunga för allmänheten.

Utskottet har, tror jag, medgivit, att postverkets inkomster böra vara åtminstone så stora, att de täcka utgifterna och lämna skälig ränta på det i postverkets rörelse nedlagda kapitalet. Granskar man utskottets förslag från denna utgångspunkt, torde emellertid befinnas, att det icke håller måttet, ty avgiftshöjningen, som utskottet förordat, räcker icke ens till att täcka de ökade utgifterna, ännu mindre att lämna någon ränta på det i rörelsen bundna kapitalet. Detta senare är ingalunda obetydligt utan uppgår till

mellan 16 och 17 miljoner kronor, efter vad jag vill erinra mig. Vill man räkna såsom skälig avkastning dära exempelvis samma ränta som det i telegrafverket nedlagda kapitalet avkastar, skulle man komma till omkring 2 miljoner kronor.

*Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)*

Vid tillfällena då postavgifterna behandlats inom riksdagen, har ofta ganska oförtydligt framträtt en tendens att betrakta dessa avgifter såsom indirekta skatter, något som gör dem mindre väl sedda och i varje fall bereder särskilda svårigheter då deras höjning ifrågasättes. Detta betraktelsesätt är emellertid alldeles felaktigt. Här är icke fråga om någon beskattning, utan här är fråga om avgifter för begagnande av vissa statens trafikanstalter, och naturligtvis kan man då icke gärna undgå att tillämpa den regel, utskottet självt uppställt, eller att det minimum av avgifter, som bör uttagas, skall täcka utgifterna och lämna skälig ränta på det i rörelsen nedlagda kapitalet; men vill man verkligen fasthålla vid denna utskottets utgångspunkt, borde man knappast kunna komma till det resultat, vartill utskottet kommit, utan då får man nog finna sig i att i hufvudsak acceptera den kungl. propositionen och således även vara med om en höjning vad brevportot beträffar.

Ser man nu till verkningarna av en sådan avgiftshöjning, som Kung. Maj:t föreslagit, så får man väl medgiva, att det är näringslivet, som huvudsakligen kommer att betungas av såväl den ena som den andra höjningen. Man har emellertid icke från näringslivets målsmän förspott någon synnerligen kraftig protest. Man har nog på näringslivets olika områden tvärtom funnit, att det, som här ifrågasättes från Kungl. Maj:ts sida, icke är något obilligt, utan att då allting fördyras även postavgifterna måste i rimlig grad ökas. Här är för övrigt — och det förtjänar att särskilt beaktas — icke fråga om någon åtgärd av definitiv beskaffenhet. Vore så förhållandet, skulle motståndet lättare kunna förklaras. Utskottsmajoriteten synes emellertid märkligt nog vilja med mera jämnmod finna sig i en definitiv höjning av avgifterna, om en sådan skulle visa sig nödig, och detta oaktat att denna provisoriska höjning, som nu föreslås, icke skulle avse längre tid än till utgången av nästkommande år.

Även med fullt beaktande av de olägenheter, som av åtskilliga motionärer framhållits såsom förenade med förslaget, sådant det nu föreligger, borde man näppeligen kunna komma till annat resultat än att det är nödvändigt att underkasta sig dessa olägenheter, då man ju eljest har att räkna med att postverkets rörelse under närmaste tiden skall gå med förlust och måste göra sig beredd på en sådan oegentlighet som att denna förlust skall behöva utdebiteras på de skattdragande.

Slutligen vill jag ytterligare framhålla, att även om man ordnar så, att här åtminstone icke uppkommer någon brist på postverkets rörelse under åren 1918 och 1919, så synes man under inga omständigheter kunna göra sig räkning på de avsevärda överskott från postverket, som beräknats och tagits i anspråk för de årens statsreglering. Det var, om jag icke misstager mig, 6 miljoner kronor för 1918 och 4—5 miljoner kronor för 1919, och de äro utan tvivel

*Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)*

nu borta. Det uppstår alltså även vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag ett avsevärt hål i statens allmänna budget på grund av otillfredsställande förhållande mellan postverkets utgifter och inkomster, och under sådana förhållanden ha reservanternas icke kunnat biträda utskottsmajoritetens hemställan utan ansett nödigt att ansluta sig till den kungl. propositionen i allt huvudsakligt, d. v. s. med undantag av en smärre jämkning i fråga om tiden för de höjda avgifternas giltighet, en detalj vid vilken jag dock icke torde behöva uppehålla mig, då även utskottet gjort samma jämkning och någon erinran däremot icke försports från statsrådsbänken.

Jag ber alltså, herr greve och talman, att på grund av det anförda få yrka bifall till den av mig m. fl. utskottsledamöter avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Ström: Herr talman! Jag har i detta ärende väckt en motion, som går ut på avslag på Kungl. Maj:ts proposition, och skall anhålla att med några ord få närmare motivera min framställning, då jag icke blivit övertygad av de skäl, som av civilministern anfördes för bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Jag vill då först säga, att det är rätt egendomligt, att förslaget över huvud kommit fram. När högerregeringen förra året kom med en proposition, däri begärdes rätt väsentligt ökade postavgifter, då gick riksdagen i huvudsak emot denna proposition. Den nedröstades av vänsterpartierna, om man undantager den del därav, som avsåg höjning av paketportot. Men nu, då vi hava en vänsterregering, kommer denna regering året efter — utan att några nya skäl enligt mitt förmenande kunnat presteras — och för fram kravet på nya indirekta skatter av det slag, som vänsterpartierna i fjol avvisade. Jag kan icke finna annat än att ett sådant tillvägagångssätt är ganska egendomligt, helst man betänker, att båda vänsterpartierna, som bära upp regeringen, skulle vara — det heter åtminstone så — motståndare till de indirekta skatterna. Här se vi åter, hur vår så kallade vänsterregering driver ren högerpolitik.

När man sedan till vad jag nyss sagt lägger den omständigheten, att dyrtiden sedan i fjol ännu mera ökats och att väl staten icke bör bidra till att ytterligare — åtminstone icke utan att den härtill är absolut tvingad — förvärva denna dyrtid, finner jag det ännu egendomligare, att de partiets regering, som stödjare sig på småfolket, kan komma fram med ett sådant förslag, som är en utmaning mot en folklig skattepolitik och ett svek mot demokratiska grundsatser.

Nu säger man — och den siste talaren uttryckte samma uppfattning — att det blir affärlivet och näringslivet, som få bära bördorna i detta fall. Jag är av en helt annan mening. Det är en gammal erfarenhet, att affärsmännen mycket väl förstå att på konsumenterna vältra över de bördor, som man anser, att man lägger på affärlivet. Jag tror, att dessa stegrade frakt- och portosatser komma att av affärsmännen tagas igen av den konsumerande allmänheten. Den får betala kalaset.

Till försvar för åtgärden framdrager man postverkets allmänna finansiella läge, framhåller, att detta är så ytterst bekymmersamt att det är nödvändigt att nu vidtaga dessa extra ökningar. Men redan i utskottets betänkande har det påvisats, att det icke alls är så farligt med postverkets finanser. Vidare är det en känd sak, att postverket under flera föregående år gått med mycket betydande vinster så att, om man ser saken i sitt rätta sammanhang, har på detta sätt en mycket stor vinstsumma genom verkets rörelse under åren samlats, något som man ju bör taga med i betraktande, då man går att föreslå nya extra bördor. Därtill kommer emellertid att inom själva poststyrelsen finnas i ärendet två reservanter, och därtill reservanter, som hava en mycket stor auktoritet, bland dem chefen för kameralbyrån i styrelsen, eller just den byrå, där man närmast har med verkets finanser att göra. Dessa reservanter anse, att inga skäl föreligga för avgifternas höjande.

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

Om man betänker detta tror jag, att man — om man är en folkets man — måste bli *synnerligen tveksam*, ja, direkt avvisande inför de förslag, som här föreligga, såväl reservanternas inom utskottet förslag, vilket ju innebär bifall till Kungl. Maj:ts proposition, som också utskottets förslag. Det sistnämnda innebär åtminstone avslag på höjande av brevportot, men föreslår i stället, att man skulle lägga de extra ökningarna på postanvisningar, postförskott och paket.

Nu säger man, att det hela är blott ett provisorium, och jämväl den siste ärade talaren framhöll, att så vore förhållandet. Ja, så säger man om allt, som man föreslår; det skall gälla en så kort tid. På så sätt hoppas man lättare få det igenom. Men sedan man väl fått de höjda skatterna igenom, blivit van vid dem, gå de in i medvetandet och bli permanenta, åtminstone i riksdagen, och man kommer sedan icke ifrån dem. Bördan på folket ligger där, tills den återigen ökas.

Dessa synpunkter ha för mig varit de bestämmande, då jag nu förordar bifall till min motion.

Vad slutligen angår utskottets förslag och särskilt de ökade utgifterna för paket, kan jag icke finna annat än att vad utskottet i denna del förordat innebär en mycket olycklig väg. Ty det blir kanske de allra fattigaste, som på det sättet få bördorna kastade över på sig, dessa, som bo långt borta från järnvägslinjerna, borta i skogarna och ödebygderna och som ovillkorligen måste betjäna sig av postverket som befordringsmedel för vad de köpa från städerna.

Även rörande postanvisningar och postförskott finner jag de föreslagna avgifterna vara olämpliga, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig i ämnet väckta motionen.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Det kan ju icke vara underligt att i denna fråga utskottet ställt sig mycket betänksamt. Inom generalpoststyrelsen har det redan funnits olika meningar om

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

lämpligheten av den ifrågasatta förhöjningen av postportot. Alla d. v. s. Kungl. Maj:t, generalpoststyrelsen och utskottet, ha varit ense därom, att under normala förhållanden skulle någon höjning av postavgifterna icke böra ifrågakomma, och alla ha jämväl varit ense om, att därest någon höjning skall ske, så bör den vara av provisorisk karaktär. Höjningen skulle då betingas av att man för åren 1918 och 1919 kalkylerar med så betydande utgiftsökningar, att man skulle stå inför situationen: antingen ingen säkerhetsmarginal eller rent underskott.

Det erkännes dock — och detta erkändes även av utskottets ärade ordförande, att de faktorer, man har att räkna med, äro ganska svävande. Vi ha ingenting fast att hålla oss till i denna del. För min del skulle jag vilja — så kätterskt det också kan låta — uttala den uppfattningen, att om man ville jämföra postverket med ett väl skött enskilt företag, borde för mötande av tillfälligt underskott åtgärder vidtagas motsvarande dem, varje välskött enskilt företag vidtager. Hos varje enskilt välskött företag sörjer man nämligen för att man äger en reservfond, med vilken man skall kunna möta tillfälliga omkastningar i driftresultatet. Man har dock icke ansett behöfligt att för statens affärsdrivande verk lägga upp en reservfond, därför att statsverket är självt reservfond för dessa affärsdrivande verk. Lika väl som överskottet av dessas rörelse är från år ingår i statsverket och användes för statsverkets gemensamma utgifter, så bör den statsverkets allmänna reservfond, som heter kassaförlagsfonden, tagas i anspråk då det gäller att täcka tillfälliga underskott för de affärsdrivande verken. Nu är det alldeles icke säkert, att postverkets rörelse kommer att gå med underskott. Och ännu mindre säkert är det, att detta underskott blir av den storlek, som här sättes i fråga.

Reservanterna bygga i mycket hög grad sina beräkningar på en av generalpostdirektören författad promemoria, som är bifogad utskottets betänkande. Men om man uppmärksamt vill studera denna generalpostdirektörens promemoria, kommer man nog att i ganska väsentlig mån förlora tilltron till att densamma skulle vara någon säker grund att bygga sina beräkningar på. Generalpostdirektören pekar på, att »stegringen av de inrikes inkomsterna har föranletts — förutom av ökad affärskorrespondens i anledning av kriget — huvudsakligen av tvenne omständigheter, nämligen den starkt ökade pakettrafiken samt stegringen av uppbörden för tjänsteförsändelser. Men generalpostdirektören säger själv litet längre fram i promemorian, att »redan vid U-båtsblockadens proklamerande den 1 februari förra året inträdde stark minskning i den förut bedrivna reexporttrafiken, och på grund av förhållandena i Ryssland och Finland har denna trafik sedermera helt och hållet upphört».

Fastän det alltså blivit minskning och en betydande minskning i denna inkomsttitel, visar ändå bruttoresultatet för 1917 9 miljoner kronor i vinst i stället för beräknade 4,5 miljoner. Vidare bör man tänka på, att denna betydande ökning av postverkets inkomster för

är 1917 står med säkerhet i nära samband med den förhöjning av paketportot, som riksdagen det året beslöt.

Vidare menar generalpostdirektören, att uppbörden av tjänsteförsändelser svällt ut ganska betydligt under kristiden, och han talar därvid om de många kristidskommisioner, som måste anlita postverket, och detta är, menar han, ingen inkomst för statsverket, ty statsverket får ju på annat sätt betala en motsvarande summa i utgift. Ja, det är riktigt! Detta är ingen inkomst för statsverket, men det är alldeles bestämt en inkomst för postverket, med vilken detta verk måste räkna, då man kalkylerar fram postverkets ekonomiska resultat och detta med alldeles samma rätt som generalpostdirektören såsom reell utgift räknar med vad postverket har att betala till statens järnvägar för sin posttrafik, ty även den utgiftsposten ersättes av statsmedel. Atskilliga omständigheter tyda alltså på att generalpostdirektörens promemoria icke är någon så säker grund att kalkylera på.

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna
(Forts.)

Nu vill jag för min del uttala den uppfattningen, att då ett så betydande överskott, som postverket levererat under en följd av år kommit statsverket till godo och således även kommit kassaförslagsfonden till godo eller åtminstone bidragit till att minska beskattningen, så kan det icke ligga något orimligt i att statsverket får tråda emellan, om det skulle visa sig, att postverket för ett eller två år komme att gå med en underbalans — som dock, enligt vad utskottet tror sig hava gjort sannolikt, icke kommer att bliva av sådan storlek som man här trott.

Jag vill gent emot utskottets ärade ordförandes uttalade uppfattning, att postverket även skulle ha till uppgift att bidraga till att statsbudgeten skall gå ihop, invända, att det är icke uppgiften för postverket. Och även under förutsättning, att postverket skall bära sig självt, kan jag icke, när det här gäller ett tillfälligt underskott, som eventuellt skulle uppstå, vara med om att gå den väg, Kungl. Maj:t anvisat, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Det torde knappast finnas något mera otacksamt än att i riksdagen uppträda med principiella uttalanden, och särskilt varningar, i ekonomiska frågor.

Jag vill i sådant avseende erinra om den debatt, som förekom i denna kammare förra lördagen i fråga om anslaget till vissa odlingsföretag. När det allvarliga ekonomiska läget med siffror framlägges, verka dessa siffror föga eller intet vid beslutens fattande. Det intryck, som ej kan undgås, när det verkliga läget ohöljt blottas, förflyktigar på en kort stund. Jag vill erinra, hurusom jordbruksutskottets ärade vice ordförande, när han uttalade sig efter mig, visade en för honom enastående tvekan. Denna tvekan försvann efter en stund, då han änyo uppträdde. Han yrkade då bifall med sin vanliga frimodighet utan att ingå på några som helst siffror. När sedermera åtskilliga andra talare uppträdde och berörde den finansiella frågan, medgävo de, att det finansiella läget vore

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

allvarligt, men de sade samtliga: varför skola vi just nu hysa betänkligheter? Vid kvällens plenum tog en framstående ledamot av kammaren dock priset, när han beträffande en anslagsfråga uttalade. att finansiella svårigheter visserligen åstadkommit, att detta anslag år 1916 ej kunde beviljas, men för närvarande, sade han, finns väl ingen anledning att av statsfinansiella skäl avslå anslaget. Jag får säga att jag knappast trodde mina öron. Och hurudan är den allmänna opinionen, huru uppfattar allmänheten dessa ekonomiska frågor? Den bryr sig föga eller intet därom; och detta återspeglas på ett troget och tydligt sätt i pressen. Jag vill i detta avseende påpeka, att när jag följande dag öppnade min kvällstidning för att läsa vad den innehöll om debatten, jag visserligen med glad överraskning fann, att referatet innehöll flera rader om det yttrande jag haft i denna viktiga fråga. Jag tror till och med, att det var en tredjedel så långt som det, vilket ägnades åt det principuttalande, som herr Fredrik Ström haft i fråga om militarismen. Nå, vad innehöll denna samma stora dagliga aftontidnings referat om de övriga talarna? Jag vill erinra om att den tredje talaren var herr Swartz. Han hade ett långt principuttalande angående vår statsfinansiella ställning och höll detta med den pondus och auktoritet, som tillkommer en mångårig f. d. finansminister och f. d. statsminister. Detta herr Swartz' anförande uppkallade i sin ordning f. d. riksbankschefen friherre Langenskiöld, en auktoritet på det ekonomiska området. Han ingick på en mycket viktig del, nämligen riksbankens valutapolitik. Nå, vad innehöll referatet i den av mig omfördälda aftontidningen beträffande dessa båda talare? Jo följande: »I avslutning härtill talade senare hrr Barthelson, greve Axel Wachtmeister, Hugo Hammarskjöld, frih. Langenskiöld, Swartz, Fant och Bellinder». Punkt och slut. Då jag tog upp min andra aftontidning i hopp att där dock de viktiga ekonomiska synpunkter, som blivit framhållna kommit till allmänhetens kännedom — och allmänheten är verkligen så barnslig, att den tror, att det i riksdagen icke säges mycket mera, än vad tidningsreferaten innehålla — vad sade då denna stora dagliga aftontidning? Jo, den omtalar först å några rader andra kammarens debatt och innehåller vidare: »Även i första kammaren utspann sig en vidlyftig debatt. Avslagsyrkandena företrädde här av hrr greve Lagerbjelke (h), Swartz (h), Hammarskjöld (h), Fant (h), greve Alex. Hamilton och Bellinder. För bifall talade hrr Aaby Ericsson (h), greve Axel Wachtmeister (h), Klefbeck (s), Hellström (l), Fahlén (h), Ingeström (l), Alkman (l) och Trygger (h).» Punkt och slut. Att friherre Langenskiöld uppträtt, nämndes där icke med ett enda ord. Jag vill gärna medge att en större daglig morgontidning, som har en representant i denna kammare, innehöll en lång ledande artikel i frågan; men jag nödgas säga, att det icke var de stora statsfinansiella synpunkterna, som voro bestämmande för innehållet i denna ledande artikel.

Jag kan icke uttala annat, än att den tredje statsmakten har en stor och viktig uppgift att fylla genom att hos allmänheten väcka

intresse för ekonomiska frågor. Denna uppgift fyller vår svenska press för närvarande tyvärr icke tillräckligt.

Nu har emellertid riksdagen beviljat såväl det anslag, som jag nyss berört, som många andra jämväl utöver vad Kungl. Maj:t begärt. Det synes mig då vara nödvändigt att även taga konsekvenserna därav. En sådan konsekvens synes mig uppenbart vara bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition.

Behållningen från postverket är för innevarande år i staten beräknad till 6 miljoner kronor och i staten för nästa år av Kungl. Maj:t förslagsvis upptagen till 4,6 miljoner kronor. Ett bifall till utskottets hemställan skulle antagligen medföra, att behållningen icke blott försvunne, utan till och med förbyttes till en icke oväsentlig brist.

Det synes mig då vara skäl att något till behandling upptaga den frågan, var detta belopp av över 10 miljoner kronor skall tagas i hämdelse av bifall till utskottets hemställan. Att det ej kan få plats inom ramen av den förslagsvis uppgjorda budgeten, torde vara uppenbart för envar i denna kammare. Således nya skatter. Och huru dessa skola uttagas, därom torde åtminstone inom utskottsmajoriteten icke förefinnas någon tvekan, nämligen att det skall ske på den direkta beskattningens väg. Vid sådant förhållande synes mig anledning föreligga att framlägga några siffror angående skatternas uttagande och statens inkomster under de senare åren. Vad uppgifterna rörande 1917 års budget beträffar vill jag förutskicka den reservationen att inkomstuppgifterna i några fall grunda sig på preliminära bokslut, men i övrigt torde få anses vara definitiva. Jag vill då först göra en jämförelse mellan de direkta skatternas och de indirekta skatternas förhållande till varandra och till budgeten i dess helhet under tidsperioden 1906—1917.

Till direkta skatter hänför jag då främst följande inkomsttitlar:

- 1) inkomst- och förmögenhetsskatter,
- 2) bevillning av fast egendom och av inkomst,
- 3) bevillningsavgifter för särskilda förmåner etc.,
- 4) stämpelmedel (inclusive arvsskatt
- 5) mantalspenningar,
- 6) lastpenningar och
- 7) krigskonjunkturskatt.

Till indirekta skatter hänför jag:

tullmedel,
socker-,
tobaks-,
punsch-,
malt- och
brännvinstillverkningsskatt,
spirituosaaccis
samt brännvinsförsäljningsmedel.

Från tonnageavgiften har jag helt och hållet bortsett. När jag i detta sammanhang talar om budgetens totala inkomstbelopp,

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

Ang. tillfällig höjning av postavgifterna. (Forts.) så har jag i detsamma givetvis icke inberäknat sådana inkomstitlar som »besparingar å riksstatsanslag», »särskilt avsatta medel» och »lånemedel», utan endast räknat med vad som kan anses utgöra löpande inkomster under budgetåret.

Totalbeloppet av de direkta och indirekta skatterna har utgjort: år 1906 127,6 miljoner kronor eller 63,8 % av budgetens totalbelopp. år 1912 168,7 miljoner kronor eller 73,4 % av budgetens totalbelopp. år 1916 319,6 miljoner kronor eller 76,7 % av budgetens totalbelopp och år 1917 ej mindre än 509,8 miljoner kronor eller 88 % av budgetens totalbelopp.

Förskjutningen i det inbördes förhållandet mellan den direkta och den indirekta skatten är ännu mer påfallande. Av samtliga direkta och indirekta skatter utgjorde nämligen den direkta skatten år 1906 allena 28 %, år 1912 hade proportionen ökat till 33 %, år 1916 till 56 % och år 1917 ända till 80 %.

Den indirekta skatten utvisade motsvarande starkt sjunkande procenttal: år 1906 72 %, år 1912 67 %, år 1916 44 % och år 1917 allena 20 % av den samfälliga skatteuppbörden.

Jämför man härnäst inkomsterna av de direkta skatterna med inkomsterna av statens affärsverksamhet, d. v. s. av post, telegraf, statens järnvägar, vattenfall och skogar, statens utlåningsfonder, statens aktier samt riksbanken finner man, att de direkta skatterna år 1906 utgjorde 57 % av inkomsterna av affärsverksamheten, år 1912 102 %, år 1916 215,4 % och år 1917 icke mindre än 454 % av inkomsterna från nämnda affärsgränar.

Sistnämnda jämförelse är talande och ådagalägger, i vilken hög grad den direkta beskattningen tagits i anspråk för beredande av inkomst för staten i jämförelse med den inkomstkälla, som därnäst torde vara den mest betydande, nämligen statens affärsverksamhet.

Jämför man inkomsterna av statens affärsverksamhet med budgetens totalbelopp de år, som här valts, finner man, att statens affärsverksamhet år 1906 bidrog till statsinkomsterna med 29 %, år 1912 med 23,6 %, år 1916 med 20 %, år 1917 med allena 15 %; alltså stadigt sjunkande siffror av budgetens totalbelopp, taget i ovan angiven bemärkelse.

Den direkta skatten visar å andra sidan även i förhållande till budgeten i dess helhet en alltjämnt fortgående och starkt växande stegring: densamma utgjorde år 1906 17,4 % av hela budgeten, år 1912 24 %, år 1916 43,1 % och år 1917 66,8 %.

Av nu anförda siffror lär en början utan vidare framgå, att skatterna för närvarande äro så lagda, att de till väsentlig del gå ut över kapitalbildningen och endast i obetydlig mån över konsumtionen. När staten i denna omfattning utkräver skatter av de företrädesvis kapitalbildande inkomsterna, kommer den i svår konkurrens med sig själv som låntagare. Det bliver härvid så mycket svårare att tillgodose lånebehoven, som på lånemarknaden finnas andra kraftiga konkurrenter, delvis även nya sådana. Till de gamla konkurrenterna, kommuner, handel och industri, har nu kommit en ny konkurrent, utlandet. Under november månad förra året

beräknades utlandet hava en kredit härstädes av ej mindre än c:a 1 miljard kronor. Denna kredit har sedermera utan tvivel ökats, och vill jag i detta avseende erinra om det nyligen bildade s. k. kronkreditbolaget, vartill krävdes riksdagens medverkan. Detta bolag förutsatte en första kredit till utlandet av c:a 100 miljoner kronor, och lärer det vara en öppen fråga, huru många ytterligare hundratal miljoner skola följa därpå. Under en sådan hejdlös konkurrens är det mer än tvivelaktigt, huruvida och i vilken mån lånebehoven kunna för alla tillgodoses. I varje fall är det utom tvivel, att lånevillkoren bliva allt hårdare. Man måste dock betänka, att när utlandet icke blott icke är långgivare, utan jämväl låntagare, och det till på köpet i en oerhörd omfattning, är det landets egna besparingar, som måste tillgodose samtliga förenämnda anspråk. Dessa äro emellertid för närvarande så stora, att de helt enkelt ej kunna ens något så när tillgodoses, med mindre konsumtionen väsentligt inskränkes; men nu skulle ju ökade posttaxor utan tvivel verka i den av mig förordade riktningen.

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

Med denna min syn på saken är det självfallet, att jag anser Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition böra av riksdagen bifallas.

Det torde även vara fullständigt orimligt, därest riksdagen, sedan den gång på gång anvisat stora anslag utöver dem, som Kungl. Maj:t av statsfinansiella skäl ansett sig kunna föreslå, nedsetter de avgifter Kungl. Maj:t ansett sig av statsfinansiella skäl böra föreslå redan innan förenämnda anslag av riksdagen anvisats.

Jag har även svårt att förstå, att någon allvarlig opposition reses mot ett sådant bestämmande av taxorna, att ett skäligt driftresultat må vinnas. Det synes mig vara så mycket viktigare, att denna princip upprätthålles, som omfattningen av den verksamhet, vilken bedrivs av statens affärsdrivande verk, bliver allt större. I detta sammanhang kan jag ej heller annat än uttala min tillfredsställelse över att taxorna å statens järnvägar bestämmas av Kungl. Maj:t och uttala den mening, att så även borde vara fallet med posttaxorna.

Ett ytterligare skäl synes mig även föreligga att ej gå vidare på den direkta beskattningens väg. Denna är nämligen redan så tung, att den utgör en allvarlig fara för näringslivet. Ett ytterligare skärpande kunde utan tvivel medföra ett bakslag även ur skattesynpunkt.

Jag vill även hava uttalat, att svenska riksdagen är en mycket mäktig korporation; men rider den spärr mot allmänna ekonomiska lagar, så går det galet, och följderna gå ut över hela folket.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av herr Hammarström m. fl. avgivna reservationen.

Herr Rosén: Jag begärde ordet för att lämna en upplysning i den fråga, som här föreligger till behandling, nämligen frågan om höjning av postavgifterna.

Det har uttalats farhågor, särskilt av herr statsrådet och chefen

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

för civildepartementet, att inkomsterna av poströrelsen icke skulle komma att motsvara de ökade utgifterna under innevarande år. Jag vill i det fallet meddela, att enligt uppgift, som jag erhållit från generalpoststyrelsen, inkomsterna för den inrikes poströrelsen under januari månad detta år överstigit inkomsterna under samma månad i fjol med icke mindre än 800,000 kronor. Resultatet för februari månad är icke slutligt känt, men det förklarades, att den procentuella ökningen för februari i år, jämförd med samma månad i fjol, blir större än för januari månad. Alltså äro inkomsterna alltjämt i stigande. Räknar man med att inkomsterna komma att ökas i samma proportion under den återstående delen av året som under januari månad, vilket ju innebär en tillbakagång mot rörelsens omfattning under februari, så skulle inkomsterna under detta år överstiga fjolårets med icke mindre än 10 miljoner kronor, eller med ett lika stort belopp, som herr statsrådet ansåg behövt för att täcka de ökade omkostnaderna.

Det har uttalats, att postverket bör giva skäligen avkastning på i rörelsen nedlagt kapital, men detta synes redan vara fallet, då postverket i fjol gav en avkastning, uppgående till mer än 45 %, vilket synes mig vara en oskäligt hög avkastning. Det är också ganska anmärkningsvärt, att varken i fjol eller i år generalpoststyrelsen tagit initiativ till höjda postavgifter, utan att Kungl. Maj:t gjort detta, medan så vitt jag känner, vid varje tillfälle, då järnvägarnas taxor höjts, järnvägsstyrelsen tagit initiativ därtill. Det vill synas, som om generalpoststyrelsen icke befarat, att icke postavgifterna skulle kunna bära de ökade utgifterna.

Enligt min mening borde icke någon annan ändring vidtagas än den jag tillät mig förorda i en vid utskottets utlåtande fogad reservation, nämligen att allenast paketportot skulle höjas; detta ehuru jag representerar ett län där paketbefordran förekommer i mycket stor utsträckning. Jag kan alltså icke gilla den uppfattning, som herr Ström uttalade, att paketportots höjning skulle innebära en avsevärd börda för befolkningen i avlägsna bygder, ty jag anser alltjämt, att paketportot är ganska lågt. Dessutom bör man försöka att få detta porto något så när i överensstämmelse med avgifterna för ilgodspaket vid statens järnvägar.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr Lindblad, Ernst: Det torde ännu vara för tidigt att bilda sig ett bestämt omdöme, huru postverkets stat skall se ut, när årets bokslut föreligger. Ty det är klart, att, om också inkomsterna ökas, så komma utgifterna att ökas i kanske ännu högre grad på grund av det krigstidstillägg, som beslutats. Men även jag har funnit anledning att göra en förfrågan i postverket och därvid fått den uppgiften att avgifterna för tjänstefrimärken under år 1917 belöpa sig till 2,985,000 kronor. Vore det för mycket begärt, att postverket åtminstone lämnade så stor behållning, att den motsvarade statens utgifter för sin tjänstepost? Telegrafverket ger ju i så fall vida bättre resultat och där blir behållningen långt utöver kostna-

derna för tjänstetelegram och tjänstetelefon. Vore det för mycket, om postverkets affärer gäve ett liknande resultat, åtminstone så att icke postverket behöfde ytterst leva på statsmedel. Det anspråket kan man ställa, att allmänheten skall betala postverket, så att staten slipper att med sin tjänstepost fylla luckorna.

*Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)*

Av denna anledning och av andra skäl ber jag att få yrka bifall till herr Hammarströms m. fl. reservation.

Herr Hammarström: Det var närmast talaren på Västerbotens länsbank, som gav mig anledning till ett par erinringar.

Den ärade talaren ville utav de rikligt flödande postinkomsterna under de första månaderna innevarande år draga den slutsatsen, att påståendet, att postverkets inkomster voro i sjunkande, saknade fog. Så vitt jag förstod, var detta hans mening. Jag vill då säga, att det nog är en alltför förhastad slutsats. I generalpostdirektörens promemoria har uppmärksamheten fäst vid det förhållandet, att det förbud mot vissa livsmedels befordran med post, som inträtt från och med den 1 innevarande mars månad, med all säkerhet kommer att väsentligt reducera inkomsterna av inrikes posttrafiken. Som ett exempel, vilket belyser detta, framhåller generalpostdirektören, att enbart i Stockholm antalet ankommande vanliga paket under februari uppgick till 4,000 per dag för att i och med transportförbudets ikraftträdande återgå till det normala eller 1,000 per dag. Det är sådana extra ordinära omständigheter under nuvarande kristidsförhållanden, som inverka på postverkets trafik, så att den är synnerligen svårberäknelig för den utomstående. Det är i varje fall icke skäl att av sådana enstaka företeelser draga alltför förhastade slutsatser.

Vidare förmodade samme talare, att den omständigheten, att Kungl. Maj:t såväl i år som i fjol tagit initiativet i avgiftsfrågan, skulle antyda, att generalpoststyrelsen icke misströstad om att få postverkets inkomster och utgifter att gå ihop även utan avgiftshöjning. Först och främst vill jag därtill säga, att det är ganska naturligt, att Kungl. Maj:t har bättre översikt över statens inkomster och utgifter i allmänhet taget än underlydande ämbetsverk och därför bör vara skyldig att taga initiativ till rättelse, när det i statens affärsdrift på något håll visar sig behov av reglering. Detta torde vara förklarligt nog. Men att den ärade talarens uppfattning om generalpoststyrelsens ställning till saken saknar allt fog, torde framgå såväl av generalpoststyrelsens utlåtande, sådant det refererats i den kungl. propositionen, som av den särskilda promemoria, vilken generalpostdirektören inlämnat till bevillningsutskottet.

Herr Swartz: Herr talman, mina herrar! Det är ett litet uttalande, som bevillningsutskottet gjort i år, och varigenom det hänvisar till ett uttalande, som 1917 års riksdag också gjorde, vilket föranlett mig att säga några ord i denna sak. Jag åsyftar bevillningsutskottets uttalande, att meningarna angående det belopp, som dessa avgifter skola sättas till, »hava gått i sär beträffande spörs-

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.

(Forts.)

målet, huruvida poströrelsen skall i större eller mindre grad utnyttjas såsom en allmän statsfinansiell inkomstkälla eller icke». Meningarna hava icke gått i sår med avseende på huruvida inkomsterna skola täcka utgifterna för poströrelsen, och icke heller därom att de åtminstone skola bereda ränta på kapitalet. I den delen är man alldeles på det klara. Det tyckas alla hava varit med om, att så bör ske. Vad man tvistat om är, huruvida höjning bör ske eller icke för att få ett tillräckligt resultat. I detta avseende säger bevillningsutskottet följande: »1917 års riksdag ställde sig på den ståndpunkten, att poströrelsen ej skulle utnyttjas i sådant avseende, och bevillningsutskottet för sin del finner ej anledning att hysa annan uppfattning.»

Jag har icke kunnat underlåta att med anledning av detta uttalande såsom min mening framhålla, att det nog är en ganska farlig väg, som man är inne på, när man tror, att allting kan läggas på den direkta inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Jag är alldeles övertygad, att man genom denna ensidiga skattepolitik ganska snart skall komma i en sådan situation, att man finner sig hava beträtt en oriktig väg. Det är nödvändigt att söka fördela de bördor, som statens verksamhet kräver, på så många skatteföremål som möjligt. Och det är mot den tendens i annan riktning, som allt mer synes göra sig gällande, som jag i all vördsamhet och med den erfarenhet, jag möjligen kunnat förvärva på ett föregående stadium om möjligheten att få statens inkomster och utgifter att gå ihop, velat uttala en liten varning. Jag anser mig skyldig till detta, så mycket mer som det eljest kunde sägas, att även under 1918 det icke inlagts någon gensaga mot ett sådant generellt uttalande.

Här har brukat framhållas — och för övrigt med mycket fog i många avseenden — såsom en förebild för oss det sätt, varpå England anlägger sina skatter. Det kan ju under sådana förhållanden vara av rätt stort intresse att erfara, att just på detta område England slagit in på den väg, som jag för min del finner synnerligen nödvändig, men som står i alldeles skarp motsats till det uttalande, som jag nyss citerade. Jag har här i min hand Almanach de Gotha, uti vilken för Storbritannien finnes den upplysningen, att räkenskaperna för det finansår, som slutade den 31 mars 1916, ge vid handen, att samtliga ordinarie inkomsterna under det räkenskapsåret belöpa sig till 336,700,000 pund sterling. Av dessa utgjorde icke mindre än 33,900,000 pund sterling nettoinkomsterna av post, telegraf och telefon. Bruttoinkomsten var 37½ miljoner, nettot 33,900,000. Skillnaden var tydligen de utgifter, som voro förenade med själva rörelsen. Samtidigt kan det ju vara av intresse att se, att inkomstskatten där utgjorde 128,300,000 pund sterling. Således post- och telegrafmedlen uppgingo till $\frac{1}{10}$ av alla ordinarie inkomster och motsvarade ungefär $\frac{1}{4}$ av den direkta inkomstbeskattningen. Det är ju proportioner, som vi väl egentligen icke kunna drömma om att komma till, men det borde ju i alla fall därav kunna dragas den slutsatsen, att det icke är så olämpligt att fördela skatteutgif-

terna och skattetrycket på olika skattetitlar och icke tänka sig, att allt skall kunna tagas ur en och samma källa.

Jag har endast velat göra denna anmärkning i anledning av vad som här sagts och anhåller att få instämma i reservanternas herr Hammarströms m. fl. yrkande.

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Ports.)

Herr Bäckström: När herr Swartz citerade engelska förhållanden, kanske jag får erinra, att England likväl icke höjt sitt postporto för vanliga brev, utan endast portot för tyngre brev, så att Englands exempel talar ungefär i samma riktning, som utskottet gått, nämligen att icke röra vid själva brevportot.

Jag begärde egentligen ordet för att konstatera, att det under debatten allt klarare visat sig, att striden mindre står om att söka trygga, att postverkets inkomster och utgifter gå ihop, utan egentligen står om att trygga det överskott, som postverket beräknat för 1918 och under normala förhållanden skulle kunnat beräkna för 1919. Detta har kommit fram från flera talare, särskilt tydligt från den siste talaren, herr Swartz, och från greve Lagerbjelke. Greve Lagerbjelke tyckes hava upptagit herr Cavallis mantel, som alltid tillropade oss, att riksdagens pung icke är bottenlös. Det är hans plikt som förste deputerad i riksgäldskontoret, och det är all ära värt. Men jag vill erinra om, att den synpunkten, att man skall söka trygga dessa överskott för att använda dem i statsfinansiellt syfte, har utskottet motsatt sig nu liksom förra året, och riksdagen har även motsatt sig densamma. Den står i strid mot den tanken, att postverket så vitt möjligt skall bära sig självt, men icke får begagnas som en mjölkko, en indirekt skattekölla. De herrar, som förra året röstade för den kungl. propositionen, som då motiverades med angelägenheten av att skapa ökade statsinkomster för att täcka statsutgifterna, kunna omöjligt i år så hava ändrat sin uppfattning, att de nu endast söka få postverkets inkomster och utgifter att balansera varandra. Striden står således i år på samma punkt som förra året, och man har ingen anledning att göra någon ändring i sin uppfattning.

Jag har ett ord till med anledning av herr Roséns reservation. Han har icke framställt något yrkande och icke talat utförligare om sin reservation. Men han har i reservationen sagt, att han icke ville gå med på höjning av postavgifterna i annat än beträffande paketposten. Jag kan säga till kammarens protokoll, att han icke var ensam om den uppfattningen, utan att det var minst 7 ledamöter av utskottet, som hade denna mening. Men det visade sig, att på vissa håll tveksamhet rådde, om man vågade gå så långt, och när man då kunde göra en kompromiss, varigenom hela andra kammarens representation i bevillningsutskottet, inklusive andra kammarens högerrepresentanter, gick med på utskottets hemställan, gjorde man den kompromissen efter gamla beprövade grunder. När det nu ligger så, får man väl anse, att om icke civilministern kan göra underverk i andra kammaren, andra kammarens votum torde bliva så deciderat, att det finnes en ganska liten chance för att re-

Ang. tillfällig
höjning av
postavgifterna.
(Forts.)

servanterna herr Hammarströms m. fl. förslag skulle kunna segra i den gemensamma voteringen, och då kan det ifrågasättas, huruvida icke det skulle vara ganska klokt att taga utskottets hemställan nu genast. Man skulle vinna 14 dagars tid, om höjningarna finge träda i verket nu i stället för först efter gemensam omröstning efter påsk. 14 dagar göra 75,000 kronor i statsverkets kassa. Detta kanske icke kan anses vara något bärande argument, men jag vill i alla fall erinra om den konsekvensen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i fråga om förevarande betänkande yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Hammarström*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr *Hammarströms* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr *Hammarström* m. fl. vid bevillningsutskottets betänkande nr 22 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 32.

Om rätt för
riksdagsmän
till fria resor
på statens
järnvägar.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för beredande åt riksdagsmän av rätt till fria resor på statens järnvägar under viss tid,

I föreliggande utlåtande hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, i anledning av en inom första kammaren av herrar *von Koch* och *Pers* väckt motion, nr 75, måtte

1:o) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta efter verkställd utredning vidtaga erforderliga åtgärder för tillhandahållande åt riksdagens ledamöter av fribiljetter

för resor å statens järnvägar under en månads tid i följd samt på de villkor i övrigt Kungl. Maj:t enligt i utlåtandet angivna grunder kunde komma att bestämma; och

2:o) till bestridande av kostnaden för ifrågavarande resor dels av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus anvisa förslagsvis tio tusen kronor, att utgå redan innevarande år, dels öck bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att till järnvägsstyrelsen på dess rekvisition av ifrågavarande anslag utanordna erforderliga medel.

Om rätt för riksdagsmän till fria resor på statens järnvägar.
(Forts.)

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Hedenstierna*, *Roos* och *Schyller*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr *Roos*: Uti föreliggande motion hava motionärerna hemställt, dels att riksdagens ledamöter under en månads tid skulle hava tillfälle till fria resor å statens järnvägar, dels att Kungl. Maj:t skulle ställa ett belopp av 10,000 kronor till förfogande för ändamålet. Säsom bilaga till denna framställning är lagd en förteckning över de åtgärder, som i detta syfte vidtagits i en del kulturländer i Europa, och tabellen är ganska lärrik. Den visar sålunda, att ett flertal länder medgivit dylika fria resor endast under sessionstiden. Endast ett fåtal hava medgivit fullständigt fria resor. Det är sålunda endast våra grannländer Norge och Danmark, som hava sådana fria resor, vidare Frankrike, mot något tillägg i biljettpriset, ävensom Tyskland. Visavi sistnämnda stat är den uppgift, som lämnats i bilagan, något litet missvisande. Det står: »Fria järnvägsresor under sessionen», men detta medgivande är, som en värderad ledamot av det socialdemokratiska partiet sade, på grund av diverse missbruk under dessa fria resor så till vida begränsat, att medgivandet endast gäller resor mellan hemorten och huvudstaden.

Det må nu vara, att sådant medgivande genomförts i en hel del länder, som ligga oss nära, men jag har emellertid icke därav kunnat draga den slutsatsen, att detta medgivande vore någon åtgärd så att säga till godo, utan ansett, att paralleller icke obetingat kunna dragas därav. På grund härav har jag reserverat mig mot utskottets utlåtande. Det belopp, som av motionärerna äskats, 10,000 kronor, torde väl i viss mån få anses missvisande. Jag vill exempelvis påpeka bara det, att om riksdagens samtliga ledamöter skulle begagna sig av denna förmån — det är visserligen ett förslagsanslag, men även ett sådant bör ju endast med måtta få överskridas — det belopp, som skulle stå till varje riksdagsmans förfogande, skulle bliva endast 26 kronor 30 öre, sålunda ett belopp, på vilket man icke gärna kan avlägsna sig längre bort från sin hemort, åtminstone icke på sådant avstånd, att det ur studiesynpunkt kan vara till något gagn.

Av den ena såväl som den andra orsaken får jag för min del, herr talman, yrka avslag på utskottets förslag.

Om rätt för
riksdagsmän
till fria resor
på statens
järnvägar.
(Forts.)

Herr Ekman, Johan Emilson: Herr greve oah talman, mina herrar! Det är väl ingen, som icke erkänner, att om man skall avgöra en viktig fråga, det dock är av stor betydelse att kunna på ort och ställe granska förhållandena och inhämta upplysningar. Även det bäst skrivna utlåtande och den mest fullständiga utredning kunna icke bli annat än den gråa teorin, jämfört med »livets gröna träd». Jag är för min del övertygad, att om det vore möjligt för riksdagens ledamöter att i stor utsträckning kunna på nära håll studera en fråga, som förekommer i kammaren, skulle många goda förslag, som nu avvisas, bli bifallna och många dåliga förslag bli avvisade. Då måhända denna åsikt torde delas av de flesta, och jag knappt kan tro, att någon kan neka till detta, kan man fråga sig, hur det kommer sig, att icke riksdagen någonsin velat stödja förslag, som gjorts, att sätta riksdagens ledamöter i tillfälle att göra studieresor. Jag kan icke se, då jag genomläser den historik i frågan, som införts i utskottets betänkande, att det kan bero på något annat, än att man dragit sig för att utsätta riksdagens ledamöter för den kritik eller för den anmärkningen, att de skulle begagnat tillfället till studieresor för att resa i andra ändamål än för studiers skull.

Ifall nu denna invändning är berättigad — för min del tror jag det ej, ty jag tror icke, att riksdagens ledamöter skulle på sådant sätt förfara — så har i alla fall utskottet vid denna riksdag föreslagit sådana garantier, att risken för något sådant borde vara högst väsentligt minskad. Bland dessa garantier vill jag särskilt påpeka, att de fria resorna endast skulle få ske under en månad av året och att denna månad skulle vara i följd, så att man icke finge portionera ut den på några dagar då och då. Det behövde icke vara kalendermånad, men från viss datum i en månad till samma datum i nästa månad. Vidare är det föreslaget, att den som ville ha rättighet till sådana resor, skulle skriftligen hos järnvägsstyrelsen beställa biljett. Det torde vara vissa svarigheter med att begära sådana biljetter för något, som icke har tydlig karaktär av studieresa. Slutligen får man ju tänka på det, att biljettpriset på statsjärnvägarna dock icke är mer än en obetydlig del av själva resekostnaden. Då man vet, vad vivre och hotellräkningar nu gå till, får man säga, att den, som gör en sådan studieresa, dock betalar en mycket stor del av resan själv.

Det ena med det andra gör, att det är bättre tillfälle efter detta förslag att kunna kontrollera, att de resor, som göras, verkligen ske så mycket som möjligt för studieändamål, och att resultatet därav skall komma riksdagen och det allmänna till godo. Här har redan nämnts, att flera andra länder beviljat sådana lättnader i fråga om resor. Särskilt hava, som herrarna veta, Danmark, Italien, Norge och Rumänien fria resor hela året. Baden, Bayern, Frankrike och Tyskland hava beviljat rättighet till fria resor, om också icke året om, dock i mycket stor utsträckning. Någon kostnad för statsverket kan man knappt tala om. Jag tror som den föregående talaren, att ett belopp av 10,000 kronor åtminstone i längden icke räcker, men

kanske det skulle vara tillräckligt i början. Och även om detta belopp icke skulle räcka, kommer kostnaden icke att kastas på statsverket, ty kostnadsbeloppet kommer ju igen till järnvägsstyrelsen. Och om detta anslag icke finnes, skola troligen de flesta icke företaga några resor.

Jag kan således icke finna några skäl för kammaren att avslå framställningen, åtminstone inga skäl, som uttalats under denna debatt eller vid något annat tillfälle, för att man borde vägra sin medverkan. Det har dock erkänts av alla i utskottet och i kammaren, som behandlat saken, att principen är riktig, och då nu saken ligger så, att medgivandet icke borde kunna leda till missbruk, kan jag icke se annat, än att nu denna kammare borde bifalla den.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Då man skall fatta beslut i denna fråga, gäller det naturligtvis först att avgöra, huruvida man kan tillerkänna riksdagsmännen den förmån, som här är fråga om, utan att komma i strid med grundlagen — så vida man icke ändrar densamma. Här är nu omtalat i bankoutskottets utlåtande, att konstitutionsutskottet 1901 i sin motivering — ty konstitutionsutskottet hemställde om avslag på den motion, som då förelåg — skulle ha sagt, »att enligt utskottets mening spörsmålet om rätt för riksdagsmän till fria resor *à tider, då riksdagen ej vore samlad*, icke direkt berörde grundlagarna» och att det följaktligen icke låge något hinder i grundlagsbestämmelserna emot ett sådant förslag. Emellertid blev denna motivering av första kammaren ogillad. Det var på mitt yrkande, som detta ogillande ägde rum, och jag vill nämna, att de ledamöter av denna kammare, som instämde i detta mitt yrkande, voro de, som åtminstone på den tiden hade den största auktoritet i dessa frågor. Det var herr von Ehrenheim, sedermera kammarens talman, friherre Åkerhielm och biskop Billing. Skälet, varför jag anser, att ett dylikt medgivande står i strid med grundlagen, är, att grundlagen uttryckligen säger, vad en riksdagsman skall hava för ersättning, att han skall ha vissa fria resor och visst dagtraktamente, som det nu heter, eller arvode, som det förut kallades. Att man skulle kunna göra den skillnad, som 1901 års konstitutionsutskott i sin motivering gjorde, att grundlagsföreskriften endast avsåge tiden, medan riksdagen var samlad, men man skulle vara oförhindrad att giva riksdagsman ytterligare förmåner mellan riksdagarna, är för mig ofattligt. Det kunna väl herrarna förstå var och en, att en sådan skillnad icke är möjlig att göra. Hur skulle vi kunna tänka oss möjligheten av att under den tid, då första kammarens ledamöter saknade arvode, man skulle hava varit oförhindrad att på vanlig anslagsväg giva dess ledamöter ersättning för den tid, då riksdagen icke var samlad. Det är alldeles orimligt. Hela grunden, hela betydelsen av då gällande grundlagsstadgandes föreskrift om att denna kammarens ledamöter icke skulle få något arvode, skulle naturligtvis hava försvunnit om man

Om rätt för riksdagsmän till fria resor på statens järnvägar.
(Forts.)

Om rätt för
riksdagsmän
till fria resor
på statens
järnvägar.
(Forts.)

handlat på det sättet. Samma resonemang är tillämpligt, när fråga är om att ge riksdagsmän ersättning utöver vad grundlagen stadgar. Sålunda, kan man ge riksdagsmännen en extra förmån mellan riksdagarna, kan man ge dem precis samma förmån under riksdagen, och kan man icke ge dem den förmånen under riksdagen, kan man icke heller ge dem densamma mellan riksdagarna. Jag kan alltså icke komma ifrån, att alla de förmåner, vilka riksdagsmännen såsom riksdagsmän få tillgodonjuta, äro bestämda i grundlagen, och utöver grundlagen kan man icke gå utan att förut ha ändrat grundlagen själv.

Men häremot åberopar man, att riksdagsmännen i vissa fall fått fria resor genom regeringens medverkan. Ja, men det är någonting helt annat, det är icke där fråga om en förmån, som de hava blott och bart såsom riksdagsmän, utan en riksdagsman lika väl som en annan person kan tydligen för ett visst ändamål få en förmån, för att han bättre skall kunna fullgöra en viss uppgift. Detta förhållande har sålunda, såvitt jag förstår, rakt ingenting med denna sak att göra.

Nu säger man vidare, att det skulle vara så nyttigt, om riksdagsmännen på ort och ställe kunde få studera förhållandena, när en viss fråga skall avgöras. Det är alldeles uppenbart, att om man har en sådan uppfattning som jag i fråga om vad grundlagen avser, denna nyttighetssynpunkt icke kan hava någon som helst avgörande betydelse. Men oberoende härav kan nyttan icke vara avgörande. För somliga kan det för visso vara nyttigt att få litet mera kunskaper över huvud taget genom resor eller på annat sätt, men inte kan man säga, att det är tillräckligt skäl för att ge anslag för nämnda ändamål.

Men om jag nu skulle lämna den synpunkt, som enligt min åsikt är avgörande, nämligen grundlagens hinder, och tänka mig, att man kunde medgiva ett sådant anslag, får jag verkligen säga, att jag tror, att det ligger en ganska stor överdrift i den påstådda nyttan av ett sådant reseanslag som det föreslagna. Nu sade visserligen den siste ärade talaren, att man skapat garantier för att icke detta anslag för fria resor å statens järnvägar under en månads tid i följd för allmänt ändamål skulle kunna missbrukas för privata ändamål. Dylig garanti skulle för det första vara, att det är en månads tid, som blivit bestämd härför, och icke längre tid, samt att tiden skall vara en månad i följd. Jag kan icke förstå, att detta skulle innebära någon garanti. Icke kan det åtminstone vara någon garanti för att anslaget icke användes till att göra en agitationsresa, ty den brukar ju vanligtvis för dem, som ligga i riktigt, koncentrera sig till vissa tillfällen, och då kunde ju detta anslag användas för ifrågavarande ändamål. Vidare sade den ärade talaren, att man hade att begära biljetter hos järnvägsstyrelsen och att däri låge en garanti för att inte fribiljetter uttoges, utan att resan verkligen gällde något allmännyttigt ändamål. Nej, det strider mot vad utskottet sagt. Det säger ju uttryckligen, att någon prövning av resans ändamål icke skall förekomma, och då kan jag

icke finna annat, än att om man i riksdagens skrivelse sagt detta, ingen resenär komme att på något sätt anse, att han vore skyldig att noga avvåga, att icke resan företages för något annat än ett speciellt allmännyttigt ändamål. Jag erkänner gärna, att en resa över huvud taget kan vara ganska uppfostrande, även om den icke företages för något speciellt ändamål, och det skulle säkerligen ofta hända, att vederbörande skulle lugna sitt samvete med att säga, att man bildar sig alltid på resor, och att den bildningen kan komma till nytta vid avgörandet av speciella frågor.

Om rätt för riksdagsmän till fria resor på statens järnvägar.
(Forts.)

Till sist sade talaren, att det här är fråga om en så obetydlig kostnad. Detta är redan vederlagt av en föregående talare. Om resorna verkligen skulle mera allmänt komma i bruk, skulle kostnaderna sannolikt bliva betydligt större, än vad man här tänkt sig.

Även under förutsättning att grundlagen medgäve beviljandet av ett anslag för detta ändamål, får jag alltså för min del säga, att de skäl, som äro anförda för förslaget, icke äro så starka, att de berättiga till ett bifall av detsamma. Men för mig är det skälet avgörande, att grundlagen lägger verkliga hinder i vägen, och jag kan icke finna annat, än att riksdagen, som ju bör noga iakttaga grundlagens stadganden, bör vara särskilt mån om att göra det, då det gäller riksdagsmännens personliga förmåner.

Herr Wickman: Herr talman! Den föregående ärade talaren gjorde gällande grundlagsenliga betänkligheter i denna fråga. Jag kan verkligen icke förstå, att det kan vara någon avsevärd skillnad mellan det fall, att regeringen beslutat en gemensam studieresa, såsom skett i flera omgångar, och det fall, att riksdagen såsom sådan fattar beslut om en viss summa att användas för samma ändamål. Båda fallen skulle sålunda vara grundlagsstridiga, och då skulle de föregående regeringar, som förut medgivit gemensamma studieresor, hava begått grundlagsbrott, för såvitt herr Tryggers tolkning är riktig. Jag kan icke förstå, att det kan vara ett bärande skäl för avslag i detta fall.

Så har här framhållits, särskilt av den förste ärade talaren, vad som också framhållits i utskottet, nämligen att dessa resor eventuellt skulle komma att användas för sådana ändamål, som icke egentligen från utskottets sida avsetts. Det tror jag näppeligen kan komma i fråga efter den motivering, som här bragts fram. Vi hava allmänt varit av den uppfattningen, att dessa resor icke skulle få användas i agitationssyfte, och vi hava särskilt diskuterat detta i utskottet i samband med förhållandena i en del andra europeiska länder, som tidigare haft fria resor året om inom hela riket. Jag har i utskottet särskilt tillåtit mig framhålla, att detta missbrukats i ett par länder, och detta ville vi förekomma här. Bestridas kan näppeligen av någon i denna kammare, som själv haft möjlighet att se vårt härliga land från dess sydligaste del till dess nordligaste gräns, att det är av stort behov för landets befolkning att få bese det. Vi få också särskilt lägga märke till att det inom utskottet endast är tre av denna kammares representanter, som äro reservanter

Om rätt för
riksdagsmän
till fria resor
på statens
järnvägar.
(Forts.)

Det är ju klart, och det förstår var och en, att de ledamöter, som sitta i denna kammare, i allmänhet haft möjlighet att se vårt land, men, mina herrar, det blir ett annat förhållande, då vi komma till andra kammaren. Där är det ett mycket litet fåtal, som haft denna möjlighet, och det är dessa människor, som hava det största behovet att komma ut och få se landet och se de kulturella värden, som vi hava, och alla landets möjligheter. Särskilt har det framhållits, och det kan strykas under nu, att den gemensamma riksdagsresan, som anordnades 1916 dels till Västernorrland och dels till Norrbotten, ju av alla prisats och i synnerhet av Sydsveriges riksdagsmän, som deltog i resan, uppskattats ofantligt högt. Flertalet av deltagarna hade aldrig sett de vidder, som de nu fingo se däruppe, och de ekonomiska möjligheter, som staten äger i denna landsända, och troligtvis hade dessa aldrig kommit dit, för så vitt inte denna riksdagsresa anordnats. Jag är en bland de lyckliga, som genomkorsat landet från dess sydligaste udde till dess nordligaste spets, men det stora flertalet i synnerhet i andra kammaren har icke kunnat göra det. Särskilt var man vid denna resa litet var av den uppfattningen, att de anläggningar, som finnas däruppe, de stora naturrikedomarna i malmfyndigheter och annat, de järnvägar, som man nu ifrågasätter för Norrland, och allt därmed sammanhängande, icke minst det jordbruk, som där kan komma till stund — att allt detta för sörlänningen var något, som han aldrig kunnat tänka sig. Jag menar, att sådana förhållanden ge stöd för den uppfattningen, som vi haft, vilka tillstyrkt utskottets hemställan, och jag tror, herr talman, att om kammaren gör denna lilla uppoffring, som jag anser vara nödvändig, riksdagen och landet i övrigt ha nytta och god nytta av den lilla utgift, som kan komma i fråga.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Koch: Herr talman! Jag kan naturligtvis icke ge mig in på att bemöta den föregående ärade talaren i grundlagsfrågor, men jag ber att få säga, att när jag läst såväl 1901 års konstitutionsbetänkande i frågan som diskussionen här i kammaren, jag fått den uppfattningen, att orsaken till att motiveringen i betänkandet ströks icke var den, som herr Trygger antydde, utan först och främst den, att kammaren vid den tid, då över huvud taget inga arvoden förekommo, utan denna kammare var principiell motståndare mot sådana, icke var vidare tillfreds med den välvilliga motivering, som stått angiven i konstitutionsutskottets utlåtande. När det är tal om auktoriteter — den ärade talaren nämnde flera sådana — ber jag att få säga, att i andra kammaren yrkades bifall till konstitutionsutskottets utlåtande av en så pass trogen grundlagsväktare som professor Boëthius. Det är sålunda åtminstone auktoriteter, som stå emot varandra, och jag vill till den ärade talaren rikta den frågan: om man nu, därest frågan faller, skulle taga upp saken på nytt, skulle det då vara någon mening i att göra den till en grundlagsfråga ett annat år? Är det inte snarare sannolikt, att konstitutions-

utskottet komme att säga precis detsamma, som det sade år 1901, nämligen att detta icke är en grundlagsfråga. Jag kan icke neka till att jag tror, att trots det att herr Trygger anförde grundlags-synpunkten såsom utslagsgivande, det dock var andra motiv, som kanske voro avgörande, nämligen att man icke hade garanti nog mot missbruk, och att dessa resor över huvud taget icke skulle vara behöfliga.

Jag kan inte låta bli att i någon mån reagera mot den ärade talarens något nonchalanta sätt att yttra sig om resor och resors betydelse över huvud taget. Jag tror, att han i likhet med åtskilliga av oss haft tillfälle att lära sig av resor och därigenom fått tillfälle att uppskatta, vad resor i själva verket hava för betydelse för en persons hela livsgärning och uppfattning.

Jag kan icke underlåta att med ett par ord angiva orsaken till att jag ett par gånger försökt intressera denna kammare för förevarande fråga om fria resor för riksdagsmän på statens järnvägar under en viss tid av året. Det är för det första att denna fråga har varit uppe otaliga gånger förut. Den var uppe första gången år 1884, och vill man göra sig besvär att en liten smula studera, vad de gångna årens motioner i frågan innehålla, skall man finna, att det icke ligger några egoistiska motiv bakom, någon förmån, som riksdagsmännen skulle erhålla, utan en verklig önskan att kunna göra sig kallet såsom riksdagsman mera värdig genom dessa resor. Det är nämligen så, att det är nödvändigt för en riksdagsman i detta land att förvärva sig kännedom om landets olikartade förhållanden. Jag vill säga, att här i landet är detta svårare än i de flesta andra länder, emedan avstånden äro så ofantligt stora och förhållandena så olikartade i landets skilda delar. Vet ni, mina herrar, vilka svårigheter erbjuda sig exempelvis för en riksdagsman från Skåne att resa till Norrland och studera t. ex. Porjusfallen och anläggningarna i Kiiruna, där staten i stor utsträckning är delägare? Antag att en sådan riksdagsman, kanske en fattig småbrukare, vill resa upp till Kiiruna, vilka kostnader blir det då för honom? Jo, allenast resan från Malmö till Kiiruna och tillbaks igen kostar för närvarande 176 kronor. Är det någon som tror, att det är möjligt för honom att kunna gå i land med en sådan utgift? Jag gjorde själv under 1915 års sällskapsresa i Västernorrland den för mig oväntade erfarenheten, att det fanns ett flertal av deltagarna i denna resa, som aldrig satt sin fot i Norrland, och jag kunde icke låta bli att göra den reflexionen, att det dock var något galet, då man i riksdagen skall besluta om viktiga norrlandsfrågor, att man icke ens sett, huru däruppe ser ut. Flera av deltagarna hade om Norrland över huvud taget den mest märkvärdiga uppfattning, som de sedermera själva hava beskrivit för mig.

Ja, man har också sagt, att dessa resor icke skulle vara till så stor nytta, utan att man skall lita på utredningar och sakkunnigas uttalanden. Jag tror, att om vi skola gå till botten med många stora och viktiga frågor, man måste använda sig av *alla* medel för att tränga in i dem. Det behövs statistik, det behövs utredningar

Om rätt för riksdagsmän till fria resor på statens järnvägar.
(Forts.)

*Om rätt för
riksdagsmän
till fria resor
på statens
järnvägar.*

(Forts.)

det behövs resebeskrivningar, men det behövs också personlig kontakt med folket i de olika bygderna, det behövs tillfällen att bilda sig en uppfattning om förhållandena på en viss plats. Det förefaller mig vara en enkel och billig utväg att låta en del ledamöter av riksdagen genom dessa fria resor förskaffa sig en inblick i vårt lands olikartade förhållanden, och till de garantier, vilka här förut antytts gentemot missbruk, vill jag ytterligare lägga den, att det i våra dagar ej allenast är själva järnvägsresan, som kostar, utan såsom bekant åtskilligt annat, kost, logi och allt möjligt annat, som en resa för med sig. Jag tror knappast, att man kan behöva befara några egentliga missbruk i detta avseende. Skulle sådana ändock förekomma, så får jag verkligen säga, att jag tar det med ganska mycken ro. Om en riksdagsman skulle använda sig av dessa medel t. ex. för att slå sig ned på västkusten en månad sommartid och vila sig, kommer han i alla fall i beröring med andra förhållanden och andra personer, och då blir det åtminstone i någon mån nytta med hans resa.

Så som saken nu ligger och efter den utredning, utskottet ägnat frågan både vad beträffar andra länder och frågans förhistoria, synes mig alla skäl tala för att kammaren nu äntligen går denna särskilt från andra kammaren, men även i denna kammare så ofta uttalade önskan till mötes. Jag vill därför, trots vad här yttrats mot förslaget, rikta en vädjan till dem av kammarens ledamöter, som haft den stora förmånen att utan egentlig uppoffring företaga resor och bilda sig — jag skulle vilja vädja till dem, säger jag, om de ville vara utan alla de erfarenheter, kunskaper och impulser de erhållit genom dessa resor? För egen del måste jag i all anspråkslöshet säga, att det är resor under många år i landets olika delar, som för mig varit den rikaste kunskapskällan om vårt lands och folks olikartade förhållanden, och att det är dessa resor, som till stor del just utgör orsaken till min kärlek till Sverige. Ty ju mera man studerar detta lands naturförhållanden, dess olikheter beträffande folk och sedvänjor, desto mer intresserad blir man för landet, och desto kärare blir det för en. Då så är förhållandet, skola kanske kammarens ledamöter icke förvåna sig så mycket över att jag för min del velat bidra till att de personer, som hava det största medborgerliga uppdraget här i landet, nämligen att representera landets olika delar i riksdagen, skola få ökade möjligheter att förvärva sig kunskaper om detta land, och gentemot denna huvudsynpunkt våga alla farhågor för möjliga missbruk fjäderlätt.

Under förhoppning att första kammaren nu verkligen skall fatta ett positivt beslut i denna fråga, anhåller jag därför, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Clason: Herr talman! Det frapperade mig, då jag genoläste bankoutskottets utlåtande, att detsamma beträffande sin historiska del syntes vara något ofullständigt. Herr Trygger har redan redogjort för frågans behandling år 1901 och vad som då ströks i konstitutionsutskottets motivering. Han har själv redogjort

för det avslagsyrkande beträffande motiveringen, som framfördes i denna kammare, och vilket understöd detta yrkande fick i kammaren av flera bland kammarens på detta område allra mest erfarna män. Jag vill nu gentemot den siste ärade talaren tillägga, att det, såvitt jag förstår, vid en genomläsning av referatet över debatten i kammaren framgår fullt tydligt, att herr Trygger, som framlade och motiverade första kammarens ogillande av motiveringen, därvid stödde sig uteslutande på den omständigheten, att det enligt hans uppfattning stred mot grundlagen att utan ändring av densamma införa en sådan extra förmån för riksdagsmännen. Jag tror, att det icke finnes något tvivel om att det var detta, som bestämde kammarens beslut.

Men det är icke bara på denna punkt, som jag funnit en ofullständighet. Utskottet och motionärerna hava jämväl förbisett, vad som passerade i frågan vid 1912 års riksdag. Det året förelåg också ett yrkande i denna riktning. Det var en motion om rätt till fria resor hem under riksdagen —, en ändring som sedermera genomfördes och till vilken jag själv röstade bifall — men med denna motion var också sammanknutet ett yrkande av alldeles samma karaktär som det nu föreliggande, nämligen om fria resor på statens järnvägar under en månads tid varje år, sålunda ett alldeles identiskt yrkande med det nu framställda. Hur ställde sig då 1912 års konstitutionsutskott till den saken? Jo, utskottet förklarade sig icke kunna förorda detta yrkande, och utskottet yttrade därom, att utskottet ansåg sig *ej vilja avvika från den hittills i vår författning gällande grundsatsen*, att om också, såvitt ske kan, ersättning bör lämnas för de med riksdagsmannauppdraget förenade direkta kostnaderna, ett sådant förtroendeuppdrag ej bör bereda dem, som därmed hedras, några särskilda förmåner och *allra minst under tiden mellan riksdagarna*. Kammaren behagade alltså finna, att 1912 års konstitutionsutskott icke alls hyste några tvivel om att frågan var att betrakta såsom grundlagsfråga, även då det gällde tiden mellan riksdagarna, och att utskottet likaledes realiter ansåg saken alldeles särskilt olämplig just beträffande tiden mellan riksdagarna. Mot detta utskottsutlåtande fanns en reservant — det var herr Trygger — som reserverade sig, därför att han icke ville vara med om resorna hem under riksdagen. För övrigt voro utskottets övriga 19 medlemmar fullt ense från alla partier. Det var medlemmar av olika partier, medlemmar, som delvis sitta kvar och delvis lämnat konstitutionsutskottet, men vilka representera en mycket stor erfarenhet på det konstitutionella området. Det förefaller mig, som till frågans belysning även detta kunnat vara förtjänt av att bliva omnämnt. Motionärerna och utskottet hava naturligtvis förbisett det, men det hör verkligen till frågan, och jag har därför velat påpeka det; jag deltog för övrigt själv i 1912 års konstitutionsutskott och delade alldeles den ståndpunkt, som konstitutionsutskottet då hade.

Vad själva saken beträffar tror jag, att om man tänker sig något närmare in i frågan och sammanställer planen och kraven

Om rätt för riksdagsmän till fria resor på statens järnvägar.
(Forts.)

Om rätt för
riksdagsmän
till fria resor
på statens
järnvägar.
(Forts.)

med vad som framställes som motiv för saken, eller att här komma upp lokalfrågor t. ex. en norrlandsfråga o. s. v. och riksdagsmännen då icke äro i besittning av lokal kännedom om den ort, som frågan gäller, man måste säga sig: ja, men i hur många fall skall nämnda brist kunna avhjälpas på det föreslagna sättet? Frågorna kommo ju upp under riksdagen, men resorna skulle förläggas till somrarna d. v. s. efter deras behandling! Eller om man skulle resa före deras behandling, huru många riksdagsmän känna då till, vilka sidor av de blivande riksdagsfrågorna kunde under en kommande riksdag bliva särskilt betydelsefulla? Nej, är det så, som de ärade motionärerna synas gå ut ifrån, att de valda riksdagsmännen sakna kännedom om landet och beträffande de förhållanden, med vilka de här skola syssla, och att de därför behöva en extra utbildning i dessa saker, sedan de blivit nyvalda till riksdagsmän — och motionärerna klaga ju särskilt över de nyvalda riksdagsmännens okunighet — då misstänker jag, att man får gå helt andra vägar för att förskaffa dem denna närmare kännedom. Det förefaller mig för övrigt vara en smula kätterskt av de ärade motionärerna, från den starkt demokratiska ståndpunkt, som de företråda, att förutsätta en sådan högeligen bristande sakkunskap hos de personer, som blivit hedrade med riksdagsmannaupdrag, men detta må vara deras ensak.

Till sist vill jag påpeka, att det just nu synes mig vara alldeles särskilt olämpligt att gå fram på denna väg. Vi hava vid denna riksdag fördubblat riksdagsarvodet, men vi hava också haft andra lönefrågor att avgöra, som gällt många statstjänare och funktionärer, och vi hava beträffande dessa på ingen punkt velat gå så långt, att vi gått till någon fördubbling, vi hava tvärtom gått relativt kort beträffande dessa. Nu skulle vi däremot i denna dyrtid och under samma riksdag giva åt riksdagsmännen ytterligare en förmån utöver arvodesfördubblingen och giva dem den på en väg, som enligt min mening strider mot grundlagen. Jag ber även på denna grund att få förena mig i avslagsyrkandet.

Herr Trygger: Endast ett par ord, herr talman! Herr von Koch gjorde gällande, att 1901 års första kammare möjligen icke skulle hava varit bestämd av samma uppfattning som den jag här gjort gällande med avseende på grundlagsenligheten av detta anslag, utan av något annat skäl. Jag tror, att om herr von Koch läser referatet från debatten, skall han finna, att det är fullt riktigt, som jag sade. Vid tillfället i fråga talade jag om, att en talare gjort gällande, att det måste vara en grundlagsbestämmelse för att en riksdagsman såsom sådan skulle kunna få någon ekonomisk förmån, och jag förklarade, att jag för min del var alldeles bestämt av den meningen. Herr von Ehrenheim yttrade: »Lika med den senaste talaren» — det var jag — »anser jag, att varje annan än en rent tillfällig fördel, som tillägges riksdagsmannen i hans egenkap av riksdagsman, strider mot riksdagsordningens bestämmelser, som uttömmande förordna om de förmåner vilka skola tillkomma

riksdagsman i andra kammaren, ävensom stadga, att någon sådan förmån icke skall tillkomma riksdagsman i första kammaren.» Således, det är icke tvivel om vad man menade 1901. Häremot invände herr Wickman, att det är just ingen skillnad mellan det, som här är föreslaget, och vad som praktiserats, att riksdagsmän fått i särskilda fall fria resor. För min del vill jag alldeles bestämt fasthålla, att det är en väsentlig skillnad emellan vad som föreslagits och det fall då en riksdagsman för ett visst ändamål får en fri resa. I sistnämnda fall är det icke en rättighet, som tillkommer honom blott och bart såsom riksdagsman, utan det är en förmån, som lika väl kan tillerkännas någon annan, när det föreligger ett intresse, att en sådan resa av honom företages. Däremot om den skrivelse till Kungl. Maj:t, som här är i fråga, bifalles, innebär det, att en riksdagsman blott och bart såsom sådan, i kraft av sin egenskap av riksdagsman, har rättighet att hos järnvägsstyrelsen taga ut biljett för resor under en månad i följd varje år — sålunda en alldeles bestämd ytterligare förmån för honom till dem, som grundlagen tillerkänner riksdagsmännen. Jag får verkligen säga, detta är en farlig väg, och var skall den sluta? Att det är nyttigt att resa och ta reda på förhållandena i landet, vill jag icke bestrida, men det finns åtskilligt annat, som också är nyttigt, och skall en dylik nytta vara bestämmande för att tillerkänna riksdagsmännen särskilda förmåner, tror jag, att vi komma ut på det sluttande planet. Vi hava exempel från andra länder, som visst icke äro av angenäm art. Det har visat sig, att riksdagsmän där haft förmågan att undan för undan tillskansa sig den ena förmånen efter den andra, till dess man slutligen fått göra rent bord, för att icke skandalen skulle bli allt för stor. Låt oss icke börja gå denna väg! Jag skulle kunna tänka mig, att med dessa långa, brakiga och ansträngande riksdagar, som vi hava, man kanske skulle kunna en dag komma på den idén, att man behövde rekreera sig efter riksdagen på det allmännas bekostnad, och som en stor del av riksdagens ledamöter icke hava något sommarnöje, kanske man skulle fordra att på statens bekostnad få komma till en badort eller någon rekreatiönsanstalt. Därom vore ju i sig intet ont att säga, ty vi äro ganska utpumpade, när vi sluta sessionen, och det kan vara ganska nyttigt att stärka krafterna igen till nästa säsong. Men icke må det ske på statens bekostnad.

Det är alltså två skäl, som för mig äro avgörande, dels grundlagens bestämmelser, dels ock att det är en olycklig väg, om vi söka tillskansa oss särskilda förmåner på grund av vår egenskap av riksdagsmän. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågakvarande utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Om rätt för
riksdagsmän
till fria resor
på statens
järnvägar.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 29.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 160, angående pension åt avlidne löjtnanten vid Norrbottens regemente H. S. M. Bendriks moder änkefru Hildegard Antoinetta Laurentia Carlsson, född Bergström.

Vid ånyo skedd föredragning av

bankoutskottets utlåtande nr 34, angående förslag om utarbetande av ett person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang för åren 1911—1920, och

samma utskotts memorial nr 38, med förslag angående avlösningsförhöjning för viss hos riksdagen anställd personal,

bifölls vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Ang. ändrad
placering i
kammarens
plenisal.

Föredrogs ånyo första kammarens ekonomideputerades utlåtande nr 2, med anledning av väckt motion angående ändrad numrering av de i plenisalen anordnade platser för kammarens ledamöter.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 11, som hänvisats till kammarens ekonomideputerade, hade herr *C. G. T. Wickman* hemställt, att första kammaren måtte besluta, att ledamöterna skulle placeras länsvis nedifrån och uppåt genom plenisalen i likhet med vad fallet vore i andra kammaren.

Ekonomideputerade hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att i enlighet med en vid utlåtandet fogad plan ändrad numrering av de för kammarens ledamöter i dess plenisal anordnade platser skulle verkställas, så snart ske kunde, och tillämpas tills vidare.

Greve Wachtmeister, Henning: Herr talman! Den motion, som här föreligger, förordad av ekonomideputerade, avser ju att få en ny placering inom första kammaren i tanke att därigenom undvika en del olägenheter, som kunna förekomma vid voteringar. För min del tror jag ej, att ett bifall till denna motion skulle i vidare mån förhindra nämnda olägenheter. Herrar deputerade framhålla, att det vore särskilt önskvärt, att representanter från samma valkrets erhålla plats i varandras närhet, och för att möjliggöra detta peka deputerade på en anordning, att sedan en dubbelrad blivit fullsatt, nästa rad skall besättas icke nedifrån och upp utan uppifrån och ned. Huru det då skall gå till vid voteringarna, kan icke jag förstå, det kanske icke kan gå för sig på annat sätt än att en dubbelrad får göra helt om marsch och på så sätt så småningom komma fram.

Det framhålles, att den föreslagna anordningen är önskvärd för att omröstningarna skola kunna försiggå bekvämt och med ordning samt med minsta möjliga tidsutdräkt. Jag vågar påstå, att det icke är något att anmärka mot den nuvarande tidsutdräkten, och vad bekvämlighet och ordning beträffar, så kan ingen placering förhindra, att det ibland av olika anledningar uppstår stagnation vid talmansbordet. Nu kan man ju invända, att det nu föreslagna placeringsättet användes av andra kammaren och där utfallit lyckligt. Det är i alla fall skillnad. I en så stor kammare som andra kammaren kan en sådan anordning vara mera behöflig än i denna.

Man kan vidare säga, att om man talar emot förslaget, detta skulle vara därför, att man enligt detsamma skulle erhålla en sämre plats, än den man för närvarande har, men jag ber då att få framhålla, att för mig så icke är fallet, utan att min nya plats skulle bli något bättre än den nuvarande eller åtminstone lika god. Det oaktat anser jag dock icke någon förändring önskelig. Jag anser, att den nuvarande platsfördelningen i första kammaren icke visat sig lida av en sådan olägenhet, att någon åtgärd behöver vidtagas emot densamma, och jag inser icke heller för övrigt att något verkligt stort behov av ändring här föreligger eller påvisats, och med anledning därav anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på herrar ekonomideputerades framställning.

Herr Wickman; Herr talman! Den föregående ärade talaren ansåg, att inga olägenheter voro förenade med den placering, som nu tillämpas i kammaren. Jag skulle tro, att det beror på, att han icke suttit i denna kammare någon längre tid. Jag är övertygad om, att alla kammarens ledamöter, som några år suttit här, nog litet var äro av den uppfattningen och hava fått den erfarenheten, att den nuvarande placeringen är avsevärt till förfång för ledamöterna.

Den placering, som skedde vid inflyttningen i detta hus, lät redan vid första riksdagen märka, att den var olämplig och naturligtvis synnerligen olämplig i andra kammaren, därför att andra kammaren har ett så mycket större antal ledamöter än första. Därför skedde också omplacering där omedelbart i följd av en motion

*Ang. ändrad placering i kammarens plenisal.
(Forts.)*

Ang. ändrad
placering i
kammarens
plenisal.
(Forts.)

av, som jag tror, herr Hellström, från Luleå. Samtidigt väcktes också motion i denna kammare av landshövding Berg från Norrbotten, som hade samma uppfattning, som jag nu tillåter mig hysa, och det har sedan visat sig, att den var berättigad. Det skäl, som då framställdes mot motionen, var att kammarens ledamöter icke tillräckligt länge fått pröva på den placering, som var gjord. Nu tror jag, att efter dessa 13 år, som kammarens ledamöter använt denna placering, säkerligen flertalet är av den uppfattningen, att placeringen är ytterst olämplig.

Det är klart, att med det antal ledamöter, som finns i denna kammare, skockningarna icke skola bli fullt så svårartade som i andra kammaren med dess flera ledamöter, och det förvånar mig icke, att de herrar ledamöter, som sitta exempelvis nere i främsta rayonen, icke hava någon avsevärd olägenhet av placeringen, särskilt naturligtvis icke Stockholmsbänken, som genast rycker upp och har möjlighet att komma tillbaka, men de ledamöter, som sitta i mitten och där nere, bli utsatta för stockningarna genom ett samtidigt mötande av det stora flertalet, som kommer från voteringen, så att den, som sålunda icke har passat på att marschera fram ordentligt, ofta blir urståndsatt att avgiva sin voteringsedel, som jag vet inträffat flera gånger. Ofta har det också inträffat, att ringning här i kammaren icke skett. Så var fallet flera gånger vid voteringarna i fjol, och följaktligen inträffade, att de ledamöter, som icke funnos i kammaren, icke hade möjlighet att avge sina voteringsedlar. Jag har också antecknat för mig själv ett fall år 1916, då tre ledamöter icke blevo i tillfälle att avge sina voteringsedlar, därför att de voro ute, och när de kommo tillbaka, deras län redan börjat samplats omkring talmannen, och de icke kunde tränga sig fram. Den voteringen blev en minoritetsvotering, jag var nämligen speciellt på det klara med, att om dessa hade fått rösta, en motsatt mening mot den, som majoriteten utvisade, blivit gällande. Samma blev förhållandet 1917, i fjol, då fyra ledamöter icke blevo i tillfälle att avgiva sina voteringsedlar, och till följd därav minoriteten avgjorde beslutet. Jag anser, att om endast ett eller ett par sådana fall kunna hända i denna kammare, det är tillräckligt för att ådagalägga olämpligheten av den placering, som nu är tillfinnandes. Och jag vill tillägga, att om icke kammarens talmän, såväl den nuvarande som två tidigare så att säga sett genom fingrarna med arbetsordningen, och tillåtit, att exempelvis en ledamot, som icke hunnit i samtidigt med sitt län, fått lägga ned sin sedel samtidigt med ett annat läns representanter, sådana fall skulle inträffat ännu oftare. Det skulle naturligtvis enligt arbetsordningen icke tillåtas.

Nu förstår jag möjligen, att det finns de bland kammarens ledamöter, som med hjälp av den plan, som ekonomideputerade framlagt, räknat ut, var de komma att sitta. Jag hade för min personliga del icke alls trott, att man skulle tänka på att välja ut en plats, som är bättre eller sämre att sitta på, utan jag har motionerat i den avsikten, att ordning och bättre förhållanden måtte bli rådande. Jag har hört åtskilliga yttra saker, som jag icke tror vara

menade, utan mera sagda på skämt. En av ledamöterna har exempelvis sagt: jag vill icke flytta från min bänkplats, ty då kommer jag hit upp, och då kan jag icke se de behagliga kvinnoansikten på läktaren. En annan kamrat, som sitter i min närhet, anförde ett annat skäl — han är nämligen mycket hägad att smita ut under överläggningarna och kanske även vid andra tillfällen. Han sade: där nere ser mig talmannen, när jag smiter, men icke här. Ja, en hel del sådana skäl har jag hört. En ledamot på Göteborgsbanken har sagt: jag kommer till den och den dörren, och då har jag icke så nära ut till den sida, som jag helst skulle önska. Ja, det är yttringar av deras tycken, vilka tänkt sig de nya platserna, och får sålunda utgöra skäl för dem. Den föregående ärade talaren anförde, att han icke skulle få en sämre plats än den han nu hade, men att han det oaktat var emot förslaget. Jag tror emellertid, att man bör lämna personliga hänsyn av dessa slag i en sådan här sak, och när det gäller den verkliga sakfrågan tror jag, att kammarens ledamöter i allmänhet skola tänka på den, och om de besinna allt, som inträffat genom de här stockningarna, som varit, är jag övertygad om att kammarens ledamöter utan undantag gå med på bifall till min motion, och jag hoppas också, att kammarens ledamöter så göra, när det slutliga avgörandet sker.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herrar ekonomideputerades hemställan och bifall sålunda till min motion.

Herr Ericsson, Aaby: De skäl, som anförts för omplacering, äro ju uteslutande, att det skulle gå bättre, bekvämare och snabbare vid voteringarna, att man därvid icke skulle komma i vägen för varandra. Men vad bero då stockningarna på? Jo, därpå, att en del gå ned i förväg och komma i vägen för dem som gå upp, och därpå att några komma för sent. Jag undrar, om icke de av herr Wickman anförda fallen hörde till den senare kategorien. Vilja herrarna hava ordning i detta avseende, så går det precis lika bra med den placering, som för närvarande är gällande. Om man efter avlämnandet av röstsedlarna endast använde gångarna utmed väggarna för att gå tillbaka till sin plats, så skulle det hela gå lika bra, såsom vi nu sitta, och vi skulle slippa hela det här omaket med omplacering. Det kan nämligen icke nekas, i synnerhet om man varit flera år i riksdagen, att man vant sig vid en viss placering och har litet svårt att förlika sig med en annan. Och, mina herrar, skola vi, för att begagna ett uttryck från 1905 års debatt — skola vi verkligen behöva sysselsätta oss med dessa kotiljongsturer mitt under brinnande riksdag?

*Jag yrkar avslag.

Herr Alexanderson: Jag är för min del av den uppfattningen, att det skulle vara något att vinna med en omflyttning sådan som den föreslagna. Jag har icke kunnat undgå att lägga märke till, att voteringar i andra kammaren försiggå med betydligt större lättnad än i första kammaren, oaktat medlemmarnas antal är så

Ang. ändrad placering i kammarens plenial.
(Forts.)

Ang. ändrad
placering i
kammarens
plenisal.
(Forts.)

mycket större. Jag erkänner visst, att frågan icke är av vidare stor betydelse, men jag kan å andra sidan icke se, att det finns något tillräckligt skäl för att motsätta sig en ändring, då det enligt min uppfattning dock måste erkännas, att den skulle hava vissa praktiska fördelar. Den föregående ärade talaren menade att allt skulle gå väl, om bara kammarens samtliga ledamöter skötte sig i voteringarna på ett mönstergillt sätt, men det önskemålet lär nog icke kunna realiseras. Det blir så, och blir helt naturligt så, att åtskilliga komma till voteringen i sista stund; och särskilt för dem, som tillhöra de första bänkarna här i kammaren, blir därvid verkligen stockningen av alla dem, som gå ned för att ta sina voteringsedelar, mängden gång ganska besvärande.

Det har emellertid anförts, att när man nu har vant sig vid sin plats ett antal riksdagar, man borde få sitta kvar på den. Ja, under de sju år, som jag haft äran tillhöra denna kammare, har jag fått flytta, även med nuvarande placeringsordning, fyra olika gånger. Någon särdeles stark tradition har alltså nog icke kunnat utveckla sig i det avseendet.

Däremot erkänner jag att det ligger något i vad den föregående ärade talaren sade, att det icke skulle kännas så särskilt trevligt, om man, när man kommer hit efter påsk, finner kammarens alla ledamöter förflyttade till helt andra platser än de nuvarande. Jag tycker det är rätt naturligt, att man fortsätter som man börjat under en löpande riksdag, och jag skulle därför för min del önska framgång åt ekonomideputerades förslag med en viss modifikation, nämligen att tillämpningen av förslaget skulle börja först från och med nästa riksdag. Jag tillåter mig därför hemställa om bifall till deputerades förslag med den modifikation, att klämman skulle lyda: »att i enlighet med ovannämnda plan ändrad numrering av de för kammarens ledamöter i dess plenisal anordnade platser skall tillämpas tills vidare från och med nästa riksdags början.

Herr Lindblad, Ernst: Att herr Aaby Ericsson är en konservativ man, veta vi, men jag är lika konservativ, och ändock vågar jag förorda den här ändringen. Det hänför sig till, att jag varit i andra kammaren och där fått erfara, huru placeringen därstädes verkar, till fördel och verklig nytta i synnerhet vid voteringar. Jag vågar påstå, att om man har varit med om det, man icke vill övergå till den placering, som nu är rådande här.

Jag begärde emellertid ordet särskilt för att framhålla precis samma synpunkt, som den siste ärade talaren, och det är, att om denna förändring nu beslutas, den icke bör ske under påsken, utan uppskjutas till en kommande riksdag.

Herr Wickman: Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord med anledning av herr Aaby Ericssons yttrande. Han framhöll, att sedan man lagt ned sin voteringsedel, man skulle gå tillbaka utmed ytterväggarna, men så sker nog icke. Men oavsett detta, om alltså de som rösta icke skoeka sig vid entrén till talmansestra-

den, så samla sig ju ändå alla de, som skola rösta, i förväg nere på det fria utrymmet framför talmansestraden. Det blir icke samma förhållande som exempelvis i andra kammaren, och jag tror, att vi litet var och i synnerhet de, som suttit i andra kammaren, innan de kommo hit, fördöma hela det placeringssystem, som vi ha här. Det blir ju helt annorlunda, när såsom i andra kammaren t. ex. den första bänken, Stockholms stads, inte går som nu, utan sträcker sig över den första dubbelstolsraden rakt uppåt mot salen. I andra kammaren marschera de ned län efter län, och den ena bänken följer alltså efter den andra. När en del av kammaren marscherat ned, så är den klar och går upp genom gången, som då är fri, och samtidigt marscherar en annan del av kammaren fram till talmansplatsen. De behöva således icke mötas och stöta tillsammans i en skock som här, utan de, som röstat, ha möjlighet att komma upp i sina bänkar, och de andra följa efter undan för undan. Det har verkligen varit med riktig glädje, som jag stått och sett i andra kammaren, såsom jag tidigare framhållit, där det dock är ett så avsevärt större antal ledamöter, huru marschkolonnerna sluta upp undan för undan som — ja, mina herrar, som väldisciplinerade garden. När de marschera fram, så sker det utan något trassel, men hur går det till här? Jo, det är en fullständig villervalla, så att i flera fall ledamöterna från Norrbotten och Västerbotten och dess andra län i slutet finnas där nere, innan exempelvis Örebro och Västmanlands län kommit fram, och då är det klart, att det blir stockning.

Jag tror sålunda, att avsevärda fördelar vore förenade med denna omplacering. Det har framförts däremot, att man vill sitta kvar på sin plats, som man vant sig vid under några år. Jag har suttit på tre platser de sex, sju år som jag har varit i första kammaren, och sådant har litet var fått vara med om. Örebro länsbänken har fått byta plats en gång förut i år. Den omständigheten tycker jag alltså inte är något att fästa sig vid.

Jag ber att få vidhålla det yrkande jag förut gjort om bifall till denna hemställan, och jag skulle vilja sträcka mig ännu längre än de två sista ärade talarna och gent emot dem understryka behovet av att den placering, som här eventuellt kommer att beslutas, sker genast, så att det är klart, när vi komma tillbaka den 4 april, då de många gemensamma voteringarna skola äga rum, och vi således då slippa undan de svårigheter, som äro förknippade med den nuvarande placeringen.

Herr Fahlén: Herr greve och talman! Ja, om man över huvud taget kan säga, att en sak är utdebatterad, så tror jag, att man med största fog kan säga, att den här frågan borde kunna anses vara utdebatterad, och jag skulle sannerligen icke ha tillåtit mig att besvara kammaren, om det icke här förekommit ett yrkande, som innefattar en ändring i ekonomideputerades förslag.

Men när jag fått ordet, ber jag få säga, att denna fråga förefaller mig vara synnerligen enkel och praktisk. Det enda bärande skälet för en ändring är, såsom vi tillåtit oss uttala, att kammarens

*Ang. ändrad
placering i
kammarens
plenisal.
(Forts.)*

Ang. ändrad
placering i
kammarens
plenisal.
(Forts.)

arbete, särskilt när det gäller voteringarna, skulle kunna underlättas och förenklas. Vi hava ansett, att om man kan vinna ett sådant mål, det är allt skäl att vidtaga de därför erforderliga åtgärderna. Och det tycker jag, att vi kunna vara ense om. Då framställer sig frågan: är det någon vinst med en sådan omplacering? I det fallet kan man icke annat än hänvisa till den erfarenhet, som man ända sedan 1905 har i andra kammaren. Jag vågar påstå, att herrarna kunna gå och fråga vem som helst i andra kammaren, hurvida de skulle vilja återgå till en sådan placering, som de hade förut, eller sådan, som vi ha här i kammaren, och bestämt skulle varenda en säga nej. Vi hava för övrigt hört detta här vitsordas av en talare, som har erfarenhet av båda anordningarna. Då synes det mig, som om frågan skulle vara synnerligen enkel. Det kan icke bestridas, att fördelar äro att vinna med en omplacering, att en förenkling i arbetet här skulle kunna vinnas. Vad finns det då för skäl att icke vidtaga en sådan förändring? Jag kan icke förstå det.

Jag skulle haft anledning att säga några ord med anledning av den förste talarens referat av vad deputerades förslag innefattar. Jag skall emellertid icke inlåta mig därpå, ty det skulle bli rätt vidlyftigt, men så vitt jag kan förstå, hade han fullständigt missuppfattat det förslag, som ekonomideputerade nu hava framlagt, och refererade det på ett sätt, som överensstämmer med det förslag, som förelåg år 1905, men icke med det förslag, som nu föreligger.

Att säga, att man är så kär i den plats man under en lång följd av år intagit i denna kammare, att det är smärtsamt att lämna den, förefaller mig underligt. Jag har också varit åtskilliga år i denna första kammare, och jag har vandrat mellan icke mindre än sju olika platser i periferien här i kammaren. Så har det gått för mig. Jag vet icke, om den ärade talaren haft den lyckan att verkligen få behålla samma plats hela tiden, men i så fall är han verkligen, tror jag, i ett ganska enastående läge.

Jag ber till sist att få förklara, att därest kammaren skulle finna det av herr Alexanderson framlagda förslaget mera tilltalande och acceptabelt än det av deputerade framlagda, jag åtminstone å mina egna och jag tror förvisso också å min kamrats vägnar kan säga, att vi icke skola hava det allra ringaste att invända däremot.

Greve Wachtmeister, Henning: Herr talman! Jag vill endast påpeka, att jag visst icke missuppfattat deputerades förslag. Därför framhöll jag också, att deputerade pekat på ett sätt att ordna placeringen så, att valkretsens ledamöter komma i varandras närhet.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats: 1:o att vad ekonomideputerade hemställt skulle bifallas; 2:o av herr *Alexanderson*, att ekonomideputerades hemställan skulle bifallas med en ändring, att näst efter ordet »platser» fortsättningen avfattades sålunda: »skall tillämpas tills vidare från och

med nästa riksdags början»; och 3:o) att vad ekonomideputerade hemställt skulle avslås.

*Ang. ändrad
placering i
kammarens
plenisal.
(Forts.)*

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Alexandersons yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits avslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens ekonomideputerade i utlåtande nr 2 hemställt med den av herr Alexanderson föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås deputerades hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 29.

Föredrogs punkten 7 i konstitutionsutskottets memorial nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

Det vilande förslaget angående ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen samt § 1 4:o och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen antogs.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr *Neiglick* väckte en motion, nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlösningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Nilsson, Nils*, avgav en motion, nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om fattigvården m. m.

Denna motion hänvisades till andra särskilda utskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 152, med förslag till förordning angående längden å saluhållen ved;

nr 170, angående upplåtelse av mark till botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala;

nr 173, angående utsträckning i tiden för utfästelse av inköp för statens räkning av produkter, framställda vid något med understöd av statsmedel anlagt potatistorkeri; samt

nr 174, angående efterskänkande av viss kronan tillkommande fordran av jägmästaren i Stockholms revir A. E. A. F. Maass.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 160, angående pension åt avlidne löjtnanten vid Norrbottens regemente H. S. M. Bendriks moder änkefru Hildegard Antoinetta Laurentia Carlsson, född Bergström; och

nr 164, angående pension till förre båtsmannen Lameck Elof Johansson Fridén.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 177, angående understöd åt vissa äldre behövande folkskollärare och småskollärare m. fl.; samt

nr 181, angående tilläggsarvoden åt vissa extra ordinarie ämneslärarinnor vid allmänna läroverk.

Föredrogos och hänvisades till första särskilda utskottet följande kungl. propositioner:

nr 178, angående krigstidstillägg för år 1918 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl.;

nr 179, angående krigstidstillägg för år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa; samt

nr 180, angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under tredje huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för bränslekommissionen under år 1918;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående leverans av oljor till marinen;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen angående tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar om anvisande av anslag för inköp av fastighet för tredje arméfördelningens stabsexpedition m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild ersättning till vissa flottan tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring; samt

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 33 under åttonde huvudtiteln av propositionen med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1918 gjorda framställning angående anslag till förstärkning av det för tekniska högskolan på extra stat för år 1918 beviljade anslaget till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 78, angående reglering av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m. ävensom fyra i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 82, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om sjöfynd ävensom en i ämnet väckt motion.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 26, angående ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 27, angående postverkets ansvarighet för vissa till postbefordran mottagna försändelser m. m.;

nr 28, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor;

nr 29, angående utredning av straffet för rymning från mobiliserad avdelning av krigsmakten;

nr 30, angående lag om ändrad lydelse av 15 § i lagen den 2 juli 1915 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen);

nr 31, angående lag med särskild bestämmelse att tills vidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent;

nr 32, angående ändrad lydelse av 54 § 5 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 33, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 34, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 35, angående revision av lagen om skiljemän;

nr 36, angående utredning om enhetlig organisation av samhällets barnavårdsuppgifter;

nr 37, rörande lag angående ändring i vissa delar av lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken;

nr 38, rörande förklaring av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom;

nr 39, angående förordning om särskilda avdrag vid 1918 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt; ävensom

nr 40, rörande förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklARATIONER.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av medel till tecknande av aktier för statens räkning i aktiebolaget elektrolytverken;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av ytterligare låneunderstöd till täckande av kostnaden för anläggning av järnväg från Gånghester till Ulricehamn;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt tillfälligt lönetillägg åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste kontorsbiträdet vid statens järnvägar A. W. Kjellson att gälda visst honom till utgivande ådömt ersättningsbelopp m. m.; och

nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i två frågor rörande anslag under fjärde huvudtiteln;

bevilningsutskottets memorial nr 26, med framställning om

överlämnande till riksdagens särskilda utskott nr 2 av en till bevilningsutskottet hänvisad proposition;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 40, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående inrättande av en ny ordinarie vaktmästarejänst i riksgäldskontoret;

lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående medgivande av s. k. borgerlig begravning; och

samma utskotts memorial nr 32, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande nr 28 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av strafflagen m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 10 och § 12 mom. 1 i värnpliktslagen den 17 september 1914, dels och Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 33, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition nr 92 angående anslag till en odlingsorganisation och i ämnet väckta motioner;

nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckta motioner om anslag till svenska jägarförbundet;

nr 35, i anledning av väckt motion om ävägabringande av utredning och förslag i fråga om kraftigare befrämjande av kolonisationen å bondejord i Norrland; samt

nr 36, i anledning av väckta motioner angående ändrade villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder från statens sida till underlättande av jordbrukarnas kamp mot ogräsen;

nr 4, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för officerare med flera att i vissa fall använda militärbiljett vid tjänstledighetsresor;

nr 5, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om åtgärder för inrättande av badanstalter i större befolkningscentra och å landsbygden m. m.;

nr 6, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ävägabringande av större överskådlighet och ordning beträffande Svensk författningssamling; samt

nr 7, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om införande årligen i riksdagstrycket av förteckning å riksdagens ledamöter.

Justerades tjugusju protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,32 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna.*

Fredagen den 22 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr talmannen yttrade: Mina herrar! Vid kammarens senaste sammanträde inträffade, att såsom ett tungt vägande argument i debatten åberopades ett uttalande, fällt för många år sedan i denna kammare av en man, som en kort stund därefter lämnade detta jordiska. Kammarens mångåriga vördade talman och vice talman Per Jakob von Ehrenheim slutade då sin långa, ärorika levnad.

Att söka teckna den mannens historia vore att genomgå de viktigaste skedena av vårt samhällslivs utveckling under mer än ett halvt sekel. Så länge och så nära var hans livsgärning därmed förbunden. Så betydande voro hans insatser i dessa tiders politiska tilldragelser. Och likväl sträckte sig hans levande intresse mycket längre: En »mångslöjdare» kallade han sig själv. För allt gott och allt samhällsgagneligt stod hans sinne städse öppet.

En riddersman »utan fruktan och tadel», kunnig, fördomsfri och vidsynt, redlig och trofast, vann han lika mycket sina motståndares aktning som sina vänners varma tillgivenhet.

Här i denna kammare hade hans stämma för länge sedan tystnat. De flesta av kammarens ledamöter torde av honom ej hava något personligt minne. Men många gånger ännu komma säkerligen kammarens protokoll att undersökas för utrönande av vad den mannen tänkte i det eller det viktiga spörsmålet. Hans livsgärning skall sent förblekna.

Ordet lämnades på begäran till herr vice talmannen, som anförde: Jag ber att få föreslå, att kammaren ville uppdraga åt sin talman att till framlidne statsrådet Ehrenheims närmaste anförvanter frambara uttrycken av kammarens deltagande i deras djupa sorg.

Detta förslag antogs.

Justerades protokollen för den 16 och den 18 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 8 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om viss frihet från skatt till staten för aktiebolaget Elektrolytverken m. m. ävensom en i ämnet väckt motion; och

samma utskotts memorial nr 27, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna ävensom i ärendet väckta motioner;

lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion om godkännande av vissa lagbestämmelser mot användande av mutor och bestickning vid ekonomiska uppgörelser m. m.; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 13 i ordningsstadgan för rikets städer;

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 10 i instruktionen för landshövdingarna; och

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av prokanslersämbetet vid universitetet eller biskops självskrivna utövande därav.

Föredrogos men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 32—35.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i två frågor rörande anslag under fjärde huvudtiteln, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 26, med framställning om överlämnande till riksdagens särskilda ut-

skott nr 2 av en till bevillningsutskottet hänvisad proposition, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 39 och 40 samt lagutskottets utlåtande nr 31.

Föredrogs och lades till handlingarna lagutskottets memorial nr 32, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande nr 28 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av strafflagen m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 10 och § 12 mom. 1 i värnpliktslagen den 17 september 1914, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets memorial nr 33.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckta motioner om anslag till svenska jägarförbundet, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 35 och 36 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3—7.

Avgåvos och hänvisades till andra särskilda utskottet följande motioner:

nr 144, av herr *Petrén, Alfred*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fattigvården m. m.; och nr 145, av herr *Hult*, i samma ämne.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 3.21 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 26 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 115, med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 § 1 mom. i lagen den 9 december 1910 angående tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 128, med förslag till vattenlag m. m.;

nr 154, med förslag till lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 155, med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 och 18 kap. strafflagen;

nr 161, om anvisande av medel till beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga kvinnliga förbrytare;

nr 162, angående pension åt husmodern vid statens uppfostringsanstalt å Bona Johanna Kristina Andersson;

nr 163, angående årliga understöd åt avlidne överkonstapeln Oskar Bernhard Rooslings änka och barn;

nr 165, angående anvisande av medel för bestridande av kostnader för tillfällig avlöning åt viss till utbildning i flygtjänst kommanderad personal;

nr 166, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader för tillfällig avlöning åt viss till utbildning i flygtjänst kommanderad personal;

nr 167, angående pension till avlidne förrådsförmannen vid statens järnvägar Anders Perssons änka;

nr 168, angående anslag till anordnande av statsinspektion över fattigvården m. m.;

nr 169, med förslag till lag om tillägg till lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta m. m.;

nr 171, angående anvisande av medel för inköp av en fastighet för sjätte arméfördelningens stabsexpedition i Östersund;

nr 172, med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.;

nr 176, angående förhöjning av vissa av statsmedel utgående livräntor;

nr 183, med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 184, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 5—8, 10, 16, 19, 20, 23, 24, 26 och 28—33 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av berörda lag den 30 juni 1913;

nr 185, angående anslag för bestridande av på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 186, angående ersättning till postsparbanken för dess bestyr med uppbörd och utbetalningar m. m. för riksförsäkringsanstalten;

nr 187, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

nr 188, angående understöd åt småbrukskolonien Emaus i Norrtälje;

nr 189, angående uppförande av nya sjukhus för Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår samt för Göta artilleriregemente m. m.;

nr 190, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för uppförande av nya sjukhus för Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår samt för Göta artilleriregemente m. m.;

nr 191, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 för utdikning av staten tillhöriga bränntorvmossor;

nr 192, angående anslag till uppförande av bostadslägenheter vid Västerås ångkraftstation;

nr 193, angående anslagen till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna samt till övergångsstat för landsstaten;

nr 194, angående ändrad lydelse av §§ 41, 69, 70 och 76 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, §§ 8, 67, 68 och 77 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad, § 48 i förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm samt §§ 11 och 50 i förordningen den 21 mars 1862 om landsting;

nr 195, angående täckande av vissa förskott på tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln;

nr 196, med anledning av framställning från Magnesitaktiebolaget Tarrekaise beträffande vissa av bolaget arrenderade mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län;

nr 197, angående inrättande av en gödselvärdslånefond;

nr 198, angående kolonisation å vissa kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län;

nr 199, med förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark;

nr 200, angående lån till hushållningssällskapen för anskaf-

fande och tillhandahållande av förädlade utsäden av vissa sädesslag ävensom av utsädespotatis; samt
nr 204, angående minimipris å brödsäd m. m.

Herr Trygger erhöll på begäran ordet och anförde: Jag ber få föreslå, att kammaren måtte för sin del besluta att tillsätta ett särskilt utskott, bestående av 20 ledamöter, 10 från vardera kammaren, för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition, nr 128, med förslag till vattenlag m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Detta förslag antogs; och skulle andra kammaren inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Ordet gavs åter till herr Trygger, som yttrade: Under förutsättning att andra kammaren biträder första kammarens nu fattade beslut, hemställer jag, att kammaren måtte tillika besluta utse 10 suppleanter för kammarens ledamöter i ifrågavarande utskott.

Denna hemställan bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 8 A och 8 B samt bevillningsutskottets betänkande nr 25.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 27, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna ävensom i ärendet väckta motioner, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran lagutskottets utlåtande nr 33 och första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7—9.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts närdiga propositioner:

nr 115, med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 § 1 mom. i lagen den 9 december 1910 angående tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 154, med förslag till lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 155, med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 och 18 kap. strafflagen;

nr 172, med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.;

nr 183, med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län; samt

nr 187, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Föredrogos och bordlades följande kungl. propositioner:

nr 128, med förslag till vattenlag m. m.;

nr 176, angående förhöjning av vissa av statsmedel utgående livräntor;

nr 184, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 5—8, 10, 16, 19, 20, 23, 24, 26 och 28—33 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av berörda lag den 30 juni 1913;

nr 185, angående anslag för bestridande av på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 186, angående ersättning till postsparbanken för dess bestyr med uppbörd och utbetalningar m. m. för riksförsäkringsanstalten; samt

nr 188, angående understöd åt småbrukskolonien Emaus i Norrtälje.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nädiga propositioner:

nr 161, om anvisande av medel till beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga kvinnliga förbrytare;

nr 165, angående anvisande av medel för bestridande av kostnader för tillfällig avlöning åt viss till utbildning i flygtjänst kommanderad personal;

nr 166, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader för tillfällig avlöning åt viss till utbildning i flygtjänst kommanderad personal;

nr 171, angående anvisande av medel för inköp av en fastighet för sjätte arméfördelningens stabsexpedition i Östersund;

nr 189, angående uppförande av nya sjukhus för Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår samt för Göta artilleriregemente m. m.;

nr 190, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för uppförande av nya sjukhus för Västernorrlands re-

gemente och Norrlands trängkår samt för Göta artilleriregemente m. m.;

nr 192, angående anslag till uppförande av bostadslägenheter vid Västerås ångkraftstation;

nr 193, angående anslagen till tjänstemän och betjänte vid länsstyrelserna samt till övergångsstat för landsstaten; ävensom

nr 195, angående täckande av vissa förskott på tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nädiga propositioner:

nr 162, angående pension åt husmodern vid statens uppfostringsanstalt å Bona Johanna Kristina Andersson;

nr 163, angående årliga understöd åt avlidne överkonstapeln Oskar Bernhard Rooslings änka och barn; samt

nr 167, angående pension till avlidne förrädsförmannen vid statens järnvägar Anders Perssons änka.

Föredrogos och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts nädiga propositioner:

nr 168, angående anslag till anordnande av statsinspektion över fattigvården m. m.; och

nr 169, med förslag till lag om tillägg till lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nädiga propositioner:

nr 191, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 för utdikning av staten tillhöriga brännortsv mossar;

nr 196, med anledning av framställning från Magnesitaktiebolaget Tarrekaise beträffande vissa av bolaget arrenderade mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län;

nr 197, angående inrättande av en gödselvårdslånefond;

nr 198, angående kolonisation å vissa kronoparker i Västerbotens och Norrbottens län;

nr 199, med förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark;

nr 200, angående lån till hushållningssällskapen för anskaffande och tillhandahållande av förädlade utsäden av vissa sädeslag ävensom av utsädespotatis; samt

nr 204, angående minimipris å brödsäd m. m.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts nädiga proposition nr 194, angående ändrad lydelse av §§ 41, 69, 70 och 76 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalsty-

relse på landet. §§ 8, 67, 68 och 77 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad, § 48 i förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm samt §§ 11 och 50 i förordningen den 21 mars 1862 om landsting.

Justerades ytterligare sju protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,28 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.
